

John Takman

VIETNAM – ockupanterna och folket

Första upplagan: november 1965 (Bo Cavefors och Clarté)

Bakgrund: Om den svenska Vietnamlitteraturen 1965

1965 var ett mycket viktigt år när det gällde den svenska Vietnam-opinionen. Innan dess hade svenska massmedia i stort sett mangrant slutit upp bakom den officiella amerikanska synen på kriget. Upptrappningen i Sydvietnam och de amerikanska bombningarna av Nordvietnam i februari 1965, fick dock allt fler att börja ifrågasätta den officiella amerikanska versionen, inte minst i USA.

En viktig milstolpe för Sveriges del blev den pressdebatt om Vietnam som ägde rum sommaren 1965 (den fördes huvudsakligen i *Dagens Nyheter*, men den spred sig till många andra tidningar) och som engagerade ett stort antal svenska författare och politiker.

Det snabbt ökande intresset för utvecklingen i Vietnam yttrade sig också i att de svenska bokförlagen under hösten 1965 gav ut ett stort antal böcker i ämnet. Innan dess fanns (mig veterligen) överhuvudtaget inga böcker på svenska om Vietnamkriget (det som fanns var en bok om den vietnamesiska befrielse rörelsen Vietminhs seger mot fransmännen vid Dien Bien Phu, 1954). Bland de böcker som kom ut 1965 kan nämnas:

Vietnam i svensk pressdebatt sommaren 1965 (en samling inlägg från den ovannämnda pressdebatten) – denna bok finns på marxistarkivet: [Pressdebatt om Vietnam sommaren 1965](#).

Halberstam, David, *I Vietnams djungel* (författaren var en amerikansk journalist, specialiserad på Vietnam)

Karlsson, Per-Olof, *Kriget i Vietnam* (författaren var en svensk journalist och radioman)

Takman, John, *Vietnam - ockupanterna och folket* (kommunistisk riksdagsman, läkare)

Öste, Sven, *Vietnam – krig utan hopp?* (svensk DN-journalist, med Washington som bas)

Dessa böcker bidrog givetvis till att kunskapen om Vietnam-kriget ökade kraftigt bland politiskt intresserade i Sverige och bidrog till den politiska radikaliserings under andra hälften av 60-talet.

De flesta av bokförfattarna ovan tillhör nog kategorin sanningssökande journalister utan speciella vänstersympatier. Undantaget är John Takman, som vid den tiden var ledande medlem av det svenska kommunistpartiet, SKP.¹ Bl a av detta skäl så spelade nog inte Takmans bok lika stor roll för att vända opinionen som de övriga författarna (särskilt Halberstam och Öste), men inte desto mindre är hans bok välskriven och läsvärd.

Martin Fahlgren (i maj 2008)

¹ Takman tillhörde den Moskva-orienterade falangen i det svenska kommunistpartiet och hörde till dem som 1977 bröt med Vänsterpartiet Kommunisterna och bildade Arbetarpartiet Kommunisterna, APK. Takman var viktig i det tidiga svenska solidaritetsarbetet för Vietnam. Han var en av de främsta förespråkarna för den mer pacifistiskt inriktade "Svenska Vietnamkommittén" och "Nationalinsamlingen för Vietnam", vilket gjorde honom till föremål för många angrepp från de mer radikala De Förenade FNL-grupperna.

Innehåll

Standard Oils fred är inte Vietnams. Ett förord	1
Johnsons hjälp till Vietnam	3
Vietnameserna.....	5
Genèveavtalen 1954	8
Provokatörens roll	12
En regering som inte får svikas	16
Filantroperna	21
Bistånd till underutvecklat land.....	24
När fiendens grepp bröts	28
Gerillan — böndernas grundskola.....	31
Det folkliga nationella krigets påk	34
USA:s smutsiga krig.....	40
”25 Vietcong dödades”.....	46
”Nu kan ni bomba vad ni vill”	49
Napalm	53
Efterskrift	56
Litteratur.....	58

Indianerna, som bevittnade denna namnlösa grymhet och orättvisa mot så många oskyldiga själar ..., grep nu till vapen, anföll spanjorerna och sårade många innan de övriga med nöd hann undan. Till sist satte spanjorerna en dolk mot kung Montezumas bröst och hotade att döda honom om han inte ville visa sig genom fönstret och befalla sina undersåtar att lägga ner vapnen.

Bartolomeo de las Casas (omkring 1540)

Vilket egendomligt sätt att utbreda civilisationen! För att lära folk hur de bör leva, börjar man med att döda dem.

Ho Chi Minh (1925)

Bondeupproret i Dalarna och Västmanland [1534] spred sig snabbt från landskap till landskap och omfattade snart hela landet. Många kungliga fogdar, som nyss sett ner på patrasket i byarnas halmtäckta, låga stugor, tiggde nu för sina liv inför böndernas vassa yxor.

Historia för grundskolan (1963)

Standard Oils fred är inte Vietnams. Ett förord

Efter en strejk i början av trettitalet dömdes nittonåringen Le Van Luong och två andra unga fackliga förtroendemän till halshuggning av en kolonial domstol i Saigon. En strejk bland många. Tre dödsdomar bland många. Men en internationell kampanj, utlöst av den fackliga och politiska vänsterrörelsen i Frankrike, räddade dessa tre från giljotinen. De internerades på Poulo Condore, en ö som i den historiska litteraturen är förknippad med tropiska sjukdomar sedan Linnélärjungen Kristoffer Ternström dog där 1746. Många av Vietnams dugligaste och tappreste frihetskämpar dödades eller dog i det förintelsläger, som ön utgjorde under den franska kolonialregimen.

Ett kvartssekel efteråt berättade Luong om processen och dödsdomarna. Det ordknappa slutet är ett avsnitt av Vietnams moderna historia:

”Någon av de första dagarna i januari 1934 fördes vi från centralfängelset i Saigon till Poulo Condore. Vi lämnade ett underjordiskt helvete och landade på ett jordiskt helvete. Elva år senare var Hung och jag alltjämt förenade med samma block och kedjor, som hållit oss fjättrade i dödscellen. Vi återupptog vår fackliga och politiska kamp. Hung var mycket medveten. Hans uppförandebetyg från fängelseåren var de många röda ärren efter oräkneliga bestraffningar. När revolutionen hade segrat, sände vårt parti och vår regering ett fartyg för att ta oss över till fastlandet. Vi återkom till Saigon i just det ögonblick då fransmännen inledde fientligheterna där den 23 september 1945. Då började kampen på nytt för oss.”

Ett nationsnamn utan närmare bestämning har nästan alltid täckt två antagonistiska verkligheter. Francos Spanien är inte de asturiska gruvarbetarnas. Salazars Angola är inte gerillans. Pétains Frankrike under andra världskriget var inte den franska motståndsrörelsens. Men i det koloniala Indokina fanns bara ett Frankrike, Pétains Frankrike, som servilt tjänade den japanska ockupationsmakten så länge illusionen fanns kvar om Japans och Hitlertysklands seger. När den vietnamesiska motståndsrörelsen, känd under beteckningen Vietminh, avslutade ett fyraårigt gerillakrig på de allierades sida med en folkresning över hela landet, augustirevolutionen 1945, behövde de inte göra skillnad mellan ockupanterna och kolonialregimen.

Den 25 augusti 1945 abdikerade marionettkejsaren Bao Dai. Den 29 augusti bildades Demokratiska Republiken Vietnams provisoriska regering, i vars namn Ho Chi Minh den 2 september proklamerade Vietnams självständighet.

Under tre septemberveckor 1945 var Vietnam en självständig, enad och lugn stat efter nästan ett sekel av bondeuppror, strejker och andra former av kamp mot utländska trupper och kolonialt-feodalt fogdevälde. Två fakta är obestridliga. Det var en oblodig revolution. I Hanoi, Saigon och praktiskt taget alla andra centra i landet tog Vietminh makten utan att lossa ett skott. Och denna folkresning ägde rum tusentals kilometer från närmaste socialistiska landområde. Varken då eller senare har infiltrationsteorins evangelister hittat ryssar eller kineser i Vietnams väpnade styrkor. Walter Lippmann har med en bitter kommentar uppmärksammat detta dilemma: "Alltid är det nödvändigt för västern att själv föra krig. Det har aldrig varit nödvändigt för ryssarna att göra det. Detta är i många hänseenden en djupt bekymmersam kontrast mellan Sovjets och västerns position i Asien." (New York Herald Tribune 29/6 1950)

Mot en påstådd fiende, som ännu inte demonstrerats i ett enda exemplar, har imperialisterna under tjugo år sänt någon miljon fransmän, främlingslegionärer från många länder, inklusive tusentals tyska SS-män, australier, koreaner och amerikaner att kämpa i Vietnam och Laos.

Infiltrationen, detta praktiska spöke, kom inte in i marinkår-diplomatins ordlista 1917. Det var ett begrepp som den heliga alliansen använde för att motivera slakten på liberaler efter franska revolutionen. USA erövrade Florida från Spanien 1818, tretti år innan Kommunistiska manifestet publicerades, efter att ha anklagat de spanska myndigheterna för att infiltrera indianer över gränsen och hota lag och säkerhet i president Monroes fredsälskande land. Och när USA började sin militära intervention i Kina 1844 var det i syfte att motverka infiltration, den gången av den konkurrerande brittiska imperialismen. Med detta och andra ädla motiv, av vilka USA:s plikt att upprätthålla maktbalansen varit ett av de oftast uttalade, har Washington intervenerat militärt i de flesta länder i Latinamerika och Asien sedan 150 år. Det verkliga motivet under alla ideella broderier har varit att hålla operationsområden öppna och vidga, befästa eller försvara den amerikanska storfinansens maktställning.

Några dagar efter augustirevolutionen 1945 sände brittiska labouregeringen general Gracey till Saigon med uppdrag att avväpna de japanska styrkor, som Vietminh redan hade avväpnat och internerat. Vietminhmyndigheterna i Saigon var nu officiella representanter för Demokratiska Republiken Vietnams regering och tog emot den brittiske generalen som allierad och vän. Hur *han* bemötte *dem* har han själv berättat inför Royal Central Asian Society 1953: "De kom på besök och sa 'Välkommen' och allt sånt. Det var en obehaglig situation, och jag sparkade genast ut dem." (Fall i "The two Viet-Nam", s. 64-65.)

Det var lugnt i Vietnam, när Gracey kom dit. Han gick omedelbart till våldshandlingar, proklamerade undantagstillstånd, släppte ut och beväpnade de franska kolonialtrupperna, begärde truppförstärkningar från Europa och sände under tiden t.o.m. japanska trupper mot vietnameserna. Labouregeringen satte in brittiska flottan att transportera franska styrkor till Indokina. Den 25 oktober 1945 började general Leclerc återerövringen av Vietnam. Han ansåg att det skulle ta en månad.

Ho Chi Minh hoppades på en fredlig uppgörelse med franska regeringen, kom till Paris våren 1946 och fick efter långdragna förhandlingar ett modus vivendi-avtal, som han och hans regering bedömde som en god grundval för vänskapligt samarbete mellan Vietnam och Frankrike. Men redan innan avtalet undertecknats, hade det brutits av Frankrikes officiella representant i Vietnam, amiral d'Argenlieu, som den 1 juni tillkännagav bildandet av "republiken Cochinkina", en operettstat som gav kolonialisterna en formell motivering att fortsätta kriget.

För president Johnson är det historiska skeendet okomplicerat: folkresningar mot outhärdliga förhållanden startar på order och kan stoppas på order. Om det i dag vore så enkelt, skulle i Vietnam sannolikt inte ens Ho Chi Minhs enorma prestige hålla för ett nytt avtal, såvida det

inte redan före vapenstilleståndet fanns säkrare garantier än 1945, 1946 och 1954 för att avtalet skulle respekteras av andra parten. Enda garantin för fred i Vietnam är att USA:s regering i handling visar att den äntligen accepterar de fundamentala delarna av 1954 års Genèveavtal, som uttryckligen fastslog att det inte ska finnas utländska trupper eller baser i Indokina, att det vietnamesiska folket genom fria val ska välja sin egen form av regering och att landet ska återförenas på grundval av nationell suveränitet, oberoende, territoriell integritet och militär alliansfrihet. Det vietnamesiska folket har med ohyggliga offer fått betala priset för avtal som träffats med imperialistiska falskspelare och har nu inget alternativ till den fruktansvärt dyrbara kampen och kravet på att USA ska lämna deras land. Standard Oils fred är inte Vietnams fred.

Men det finns inte mer än tretti trettifem tusen byar och drygt tretti miljoner invånare i hela Vietnam. Om inte byarna, människorna och alla oskattbara minnesmärken från en flertusen-årig kulturutveckling ska utplånas helt, krävs en internationell solidaritetskampanj och protestkampanj utan tidigare motstycke. Den måste utvecklas till full styrka mycket snabbt. Den måste drivas med uthållighet och i alla lämpliga former. Centrala aktioner är på gång. Men här krävs också individuella initiativ. Alla enskilda, alla fackföreningar och alla andra organisationer kan skriva brev till president Johnson. Alla kan tillkännage att de skäms över att svenska regeringen har diplomatiska förbindelser med quislingjuntan i Saigon men ännu efter tjugo år inte erkänt Demokratiska Republiken Vietnam och inte heller har några kontakter med nationella befrielsefronten i Sydvietnam. För vietnameserna och många andra folk, som kämpar för sin frihet, finns det två Sverige, det som frotterar sig med marionettgeneralerna i Saigon och alltid tycks ha sin marknad för vapenexport begränsad till förtryckarregimernas sida, och det som samlar pengar, gör utställningar, samlar namn på listor, skriver brev, marscherar och bär plakater för Vietnams folk.

Stockholm den 30 oktober 1965

Johnsons hjälp till Vietnam

Den franska imperialismen tvingades dra sig ur kolonialkriget i Vietnam efter katastrofen i Dien Bien Phu men hade inte lärt mera än att den invecklade sig i ett nytt kolonialkrig i Algeriet, som också fick ett katastrofalt förlopp. I Washington har man ingenting lärt ännu. När USA som en flagrant kränkning av Genèveavtalen 1954 fortsatte kriget i Vietnam, gjordes detta till väsentlig del i det fördolda och bakom den rutinmässiga fasaden av fraser om ekonomisk hjälp och bistånd mot kommunistisk omstörtningssamhet.

Vad som länge ägde rum i Sydvietnam under de första åren efter 1954 har först långt senare fått en allsidig belysning. Det skulle vara orätt att utelämna det faktum att det hela tiden, t.o.m. i den amerikanska senaten, har funnits klarsynta och modiga kritiker, men den officiella myten, som fortfarande propageras av president Johnson och folkpartiledaren Bertil Ohlin, har varit en myt om USA som generös och uppoffrande välgörare gentemot Vietnams folk.

Av någon anledning har vissa yttranden om utgångsläget 1954 aldrig intresserat dem som nu söker förklara läget med ”infiltrationen från norr”, ”krig genom ombud”, ”Hanoi och Pekings vägran att sätta sig vid förhandlingsbordet” och liknande stupiditeter.

Också från de dagar då Eisenhower och Dulles hade folk i farten för att hitta någon vietnames att bli USA:s man i Saigon efter Dien Bien Phu och vapenstilleståndet finns det intressanta och riktiga värderingar av imperialismens kris i Sydostasien.

Den 6 april 1954, mitt under slaget om Dien Bien Phu, höll en ung senator ett tal i USA:s senat mot Eisenhowerregeringens politik och varnade för ytterligare hjälp åt den katastrofhotade franska kolonialmakten. Han sa bl.a. följande:

”Att ösa pengar, materiel och soldater in i djunglerna i Indokina utan att åtminstone ha ett avlägset hopp om seger skulle vara farligt meningslöst och självdestruktivt. Jag har uppriktigt talat den åsikten att inget amerikanskt militärt bistånd i Indokina, hur omfattande det än är, kan besegra en fiende som är överallt och samtidigt ingenstans, en fiende som är förankrad i folket och har folkets sympati och hemliga stöd.”

Om den unge senatoren, när han några år senare blev känd som president John F. Kennedy, hade haft denna kommentar i minnet eller klistrad på väggen i Vita huset är det tänkbart att han lyssnat med någon skepsis till den militära byråkrati som ledde konspirationerna och terrorväldet i Sydvietnam och alltid hade segern bakom hörnet. I stället skickade han dit dåvarande vicepresidenten Lyndon Johnson att se efter hur det låg till. Det var efter Johnsons hemkomst våren 1961, som Kennedyregeringen beslutade om en öppen militär intervention i Sydvietnam för att rädda Ngo Dinh Diems marionettregim från ett omedelbart förestående sammanbrott.

Då var det inte ännu angeläget att tala om ”infiltration från norr”. Vid den tidpunkten var det ”antigerillakrigföring”, ”okonventionell krigföring”, ”speciell krigföring” och ”psykologisk krigföring” som var lösningen på problemen. De förmodligen häpna kadetterna vid West Point och andra militärhögskolor fick läsa högar med marxistisk litteratur, och på ett enda år, 1961, utgavs på ytterst respektabla förlag sådana läroböcker som ”Communist revolutionary warfare”, ”Che Guevara on guerilla warfare” och en rad andra. Temat för dagen var att slå gerillan med dess egna vapen i Sydvietnam och att störta regimen i Demokratiska Republiken Vietnam genom ”infiltration från söder”.

Några av författarna till kurslitteraturen i ”okonventionell krigföring” byggde på egna praktiska erfarenheter och varnade sida efter sida för en underskattning av de *politiska* problemen. Det gällde att vinna folket om man ville vinna kriget mot gerillan. Dessa författare måste ha frågat sig med förtvivlan vad all denna teori skulle tjäna till, när de amerikanska militära rådgivarna — som det så oskyldigt hette — fortsatte med samma folkfientliga verksamhet som den franska kolonialarmén, bara ännu mera förhatlig för vietnameserna, därför att fransmännen hade haft mycket mindre resurser. De var dessutom tvingade ta hänsyn till att nästan alla ekonomiska företag av någon storlek var i fransk ägo. De franska kolonialisterna, som i många fall var födda och uppväxta i Vietnam och talade vietnamesiska, hade ett intresse av att kriget skadade så lite som möjligt och att landets rikedomar kunde utvinnas och exporteras så ostört som möjligt.

För de amerikanska kolonialisterna har Vietnam hittills varit en profitkälla enbart som importland. USA:s s.k. ekonomiska hjälp har praktiskt taget helt stannat i händerna på quislingarna i Saigon. Men långt större betydelse för profitörerna i USA har givetvis den enorma militära insatsen haft.

”Första halvårets profiler störst i historien” är en betecknande trespaltsrubrik på handelssidan i New York Times (31/7-1/8 1965).

Tidningens diplomatiska kommentator James Reston skriver från Saigon att enbart det ”kommersiella importprogrammet” för Sydvietnam nu är uppe i 200 miljoner dollar om året och att varorna går åt för att ”möta den väldiga nya efterfrågan från USA:s och Vietnams trupper” och förebygga att köpmännen i Saigon måste köpa nödvändighetsvaror som järn och stål på svarta börsen (underförstått: från militärförråden).

I samma korrespondens i New York Times (31/8 1965) berättar James Reston att den varuknapphet, som bekymrar bl.a. byggmästarna i Saigon, inte orsakar de amerikanska militärerna några olägenheter. De har sina egna butiker, som är ”välförsedda med varor till välkontrollerade priser”: cigaretter, amerikanskt öl, whisky etc.:

”De amerikanska soldaterna lider inte nöd. Pentagon skickar förmodligen fler ton till de amerikanska militärkioskerna varje dag än Vietcong får från Nordvietnam.”

Praktiskt taget inga amerikaner har något att förlora på att vietnamesernas ekonomiska liv demoleras i grunden, men några hundra av de största bolagen, särskilt stål, olja, bil och kemiska produkter, gör större profiter än någon gång tidigare på det maskineri som utplånar land och folk i Vietnam. Även de små får vara med. Wall Street Journal meddelade den 4/8 1965:

”Ett litet företag i Alabama, Reimers Missile Components, som har specialiserat sig på att framställa napalmbomber, rapporterar att det har mer än fördubblat sin arbetsstyrka under det gångna året för att möta den militära efterfrågan. Det sysselsätter nu 110 mot 50 för ett år sedan.”

Nu pågår sedan länge flygräder dygnet om mot hela Vietnam. Stratosfärfästningar med baser på Guam och Okinawa lägger s.k. bombmattor över de sydvietnamesiska byarna: sprängbomber, napalmbomber, fosforbrandbomber. Och en militär talesman i Saigon meddelar enligt New York Times (2/ 9 1965) att man sedan bombningarna av Nordvietnam började på allvar den 7 februari 1965 har gjort 4 700 bombräder mot Nordvietnam och fällt 9 550 ton bomber. Uttrycket folkmord (genocide), som blivit ett hävdvunnet uttryck i den folkrättsliga litteraturen sedan nürnbergprocesserna mot Göring och de övriga tyska krigsförbrytarna, håller på att förlora sin skärpa. Himmler och Eichmann och de övriga gaskammarexperterna kunde trots allt inte mörda mera urskillningslöst och i större skala än sina amerikanska motsvarigheter i Vietnam.

”President Johnson kontrollerar hela bombningsschemat från kommandorummet i Vita huset”, meddelades det i en ledare i The Nation (3/5 1965), en tidning som konsekvent krävt ett slut på kriget. Också i andra amerikanska tidningar har man skildrat hur presidenten personligen anger målen för flygräderna.

En och annan gång får vi, bland allt som massmedia förser oss med från den sidan, någon liten glimt av det som sker på andra sidan, en lektion i djungelskolan, ett möte med nationella befrielsefrontens organisation i en by nära Saigon, de nästan konturlösa resterna av en familj som sprayats med napalm eller en fyraårig flicka, som barfota och med trasig klänning bär sin tvååriga lillebror på ryggen bort från hemmet som bränts och föräldrarna som dödats och ser in i kameran med ett outhärdligt vemod.

Jag vet inte om kadetterna i West Point för formens skull läser böcker också nu om hur man vinner folket för att bekämpa gerillan. De har väl ringa aktualitet sedan ett litet folk på 14 miljoner i Sydvietnam rensat större delen av landet från amerikaner och quislingar och angriparen måste skyla nederlaget med fantasier om att det i själva verket är en stormakt som man kämpar mot. I alla händelser har det vackra draperiet av hjälpprogram och allt sådant pulvriserats. Kvar har vi två scener från vår tid. Den vite presidenten i en moraliskt underutvecklad supermakt, som på ett par tusen mils avstånd pekar ut vilka byar som i dag och i morgon ska få hjälp från USA från sju tusen meters höjd. Och det mörkhyade folket i ett ekonomiskt underutvecklat land, som har sin högt utvecklade kultur, sitt gränslösa mod och sin beslutsamhet att hellre dö i strid för fred och frihet än dö i kolonialismens tortyrkammare.

Vietnameserna

Medan ytterligare något tiotal vietnamesiska byar utplånades av bombmattor från luften och artillerield från sjunde flottan, sa president Johnson vid en presskonferens den 28 juli 1965:

”Vi vidhåller och vi kommer alltid att vidhålla att folket i Sydvietnam ska ha rätten att välja, rätten att forma sitt eget öde i fria val i södern eller i hela Vietnam under internationell

kontroll och att de inte ska påtvingas någon regering genom våld och terror så länge vi kan hindra det.”

Amerikanska historiker har ofta uppmärksammat uttalanden som dessa och allmänhetens benägenhet i USA att se militära interventioner i andra länder som något annat än intervention och ofta som raka motsatsen till intervention. Sedan Washington under många år bestämt vilka som skulle kallas regeringsledamöter i Saigon och med våld och terror och nu med en systematisk uttradering av byarna och folket berövat sydvietnameserna rätten att välja och rätten att fritt forma sitt öde, är det helt i sin ordning att president Johnson håller tal om sitt djupa intresse för demokratins bevarande i Sydvietnam.

Men i en Saigonkorrespondens i New York Times den 2/9 1965 uttrycker James Reston en uppfattning, som inte formuleras i högtidstalen i Washington numera, men som givetvis svarar bättre mot vad man tänker:

”Sydvietnam är ännu inte moget för självstyrelse, och inte ens USA har något program för att skapa lugn i landet om kommunisterna skulle gå med på fred i morron.”

Den eleganta ironi, som James Reston ofta tar till i sin kritik av Washingtons politik, gäller metoderna, inte de imperialistiska syftena. Som de flesta kända amerikanska journalister tar han ställning mot rasfördomar och rashets — när det är uppenbart att de är till skada för den klass han företräder. Men om den amerikanska imperialismen — nu som alltid — bygger sin koloniala maktställning på en syntetisk regering i det land där makten utövas och denna regering till skillnad från annat syntetiskt material snabbt och oupphörligt faller sönder, så kan James Reston bara dra en slutsats: att landet ifråga inte är moget för självstyrelse. De gamla kolonialisternas jämmer om ”den vite mannens börda” var formellt mera cyniskt men också mera hederligt än de slipade satser som vår tids kolonialister måste använda för samma tankar.

Andra kända amerikanska journalister har, när de blivit pressade, spottat ut vad som brukar fastna i skägget på James Reston och använt samma språk om vietnameserna som sherifferna i Alabama om negerbefolkningen. Efter Dien Bien Phu 1954 borde det ha varit omöjligt att underskatta det vietnamesiska folkets organisationsförmåga och den vietnamesiska gerillans effektivitet. Men generaler har, som Jules Roy, en f.d. överste i franska flygvapnet, skriver i ”Det gröna infernot”, ”den egenheten att de inte så lätt avstår från sina önskedrömmar”. Och många journalister och politiker har samma egenhet.

Den nationella befrielsefronten i Sydvietnam har under ofattbart svåra och hemska förhållanden vunnit en nästan oavbruten serie av segrar mot den gigantiska amerikanska krigsmaskinen, som hösten 1965, när detta skrives, i huvudsak måste fortsätta med flyget och flottan och inrikta sig på försvaret av sina militärbaser. Både angreppskriget och motståndsrörelsen är oförklarliga om man inte vill och kan se klasskaraktären i både det ena och det andra och dessutom den kraft som längtan efter nationell självständighet utgör i vår tid.

Vietnam har nu haft krig utan uppehåll sedan ett kvartssekel — mot de japanska ockupanterna, mot den franska kolonialarmén och mot de amerikanska kolonialtrupperna. Från den månadslånga resa jag gjorde i Nordvietnam 1958 har jag redovisat mina intryck i boken ”Vår vid Syd kinesiska sjön” och där på grundval av litteraturstudier och intervjuer angett vad jag fann vara orsakerna till vietnamesernas seger och den franska krigsmaktens nederlag. Om bakgrunden till bondekommunismen skrev jag bl.a. följande:

”Augustirevolutionen i Vietnam 1945 och Nordvietnams befrielse 1954 innebar för norra Vietnam slutet på en tvåtusenårig samhällsform och ett mångårigt kolonialvälde. Den stora majoriteten av befolkningen, 80 à 85 procent, var bönder. Hur ska man förklara att en

numerärt obetydlig arbetarklass med ett mycket litet kommunistiskt parti — mindre än 5 000 medlemmar i hela Indokina 1944 — kunde sätta denna bondemassa i rörelse? Hur ska man förklara att dessa vietnamesiska bönder i likhet med de kinesiska blev huvudstyrkan i folkarmén och nu är massbasen för det socialistiska uppbygget? Schematiskt torde man kunna dela svaret i två delar: böndernas olidliga existensförhållanden under kolonialismen och feodalismen samt det marxistiska partiets förmåga att vinna bondemassornas förtroende och formera en nationell enhetsfront.”

Jag hade då ingen aning om de motsättningar som var under utveckling mellan Kina och Sovjetunionen och märkte överhuvudtaget ingenting av dem i Vietnam. Men genom att Washington nu framställer Sydvietsnams nationella befrielsefront som ett redskap för Nordvietnam och Nordvietnam som ett redskap för Kina, en infam konstruktion för att förklara nederlagen i Sydvietnam men också för att omöjliggöra ett eldupphör och de förhandlingar som man påstår sig eftersträva, är det nödvändigt att i korthet beröra de politiska förhållandena.

Man bör komma ihåg att Indokina var en fransk koloni, delvis från 1850-talet och i sin helhet från 1880-talet. De vietnameser, huvudsakligen söner till mandariner, dvs. inhemska tjänstemän i kolonialförvaltningen, som fick en högre utbildning, blev fransktalande och franskorienterade. Men man kan — något som bör påpekas därför att det sällan uppmärksammas — vara franskorienterad på mer än ett sätt. Man kan älska Frankrike utan att älska dess generaler och dess hundra storfinansfamiljer.

Många mandarinsöner, som fick privilegiet att komma till Frankrike och studera, blev snabbt varse att det fanns två Frankrike, det som deras fäder var anställda hos och som skötte förtrycket och utsugningen av deras hemland och det som kämpade för koloniernas frigörelse. Sen gammalt har ju den intellektuella eliten i Frankrike stått på den senare sidan, vetenskapsmän som makarna Curie och Joliot-Curie, konstnär som Picasso, författare som Anatole France, Romain Rolland, Aragon och nu Sartre. Det enda franska parti, som konsekvent genom alla åren, även när det medfört svåra förföljelser, haft en klar linje och en aktiv verksamhet mot kolonialismen, är Frankrikes kommunistiska parti. Av den generation som har de ledande posterna i Nordvietnam nu har ett stort antal, bland dem president Ho Chi Minh, fått sin första politiska skolning i franska kommunistpartiet. Säkerligen är förhållandena identiska i Sydvietsnams nationella befrielsefront, om denna generation finns kvar i något större antal efter den jakt på veteraner från djungelkriget 1946-1954, som Diemregimen och amerikanerna drev i Sydvietnam efter delningen 1954.

Under min resa i Nordvietnam träffade jag tjeckiska läkare och ingenjörer, en biokemist från Moskva och ytterligare fyra sovjetmedborgare som arbetade i Vietnam, men inga kineser. Jag vet att där fanns kineser som var sysselsatta med konstruktionsarbeten och att där fanns ett antal läkare från Tyska Demokratiska Republiken. Nordvietnam hade fått en betydande hjälp med återuppbyggnadsarbetet från de flesta om inte från alla av de socialistiska staterna, mest från Sovjetunionen. Men det parti som haft största direkta betydelsen för utvecklingen av en marxistisk rörelse i hela Indokina är Frankrikes kommunistiska parti.

De vietnamesiska ledarna har på ett genialt sätt skapat en legering av nationella frihetsideal och marxistisk teori och underordnat klasskampen under kampen för nationell frihet. I Vietnam borde mer än någonannanstans finnas jordmån för främlingshat, för fördomar mot den vita rasen och för bitterhet mot den lilla inhemska borgarklassen och mot feodalherrarna, som till sin majoritet i det längsta tjänade den franska kolonialismen. Jag vet inte vilken betydelse det vietnamesiska kulturarvet har haft och vilken roll som ledarskiktets politiska skolning i Frankrike har spelat. Ett är säkert: att den frihetsrörelse, som Ho Chi Minh har stått

i ledningen för sedan tjugotalet, är så fri från sekterism och nationalism (i detta ords negativa betydelse) som någon folkrörelse kan vara.

Allt material jag har fått från Sydvietnam, bland annat nationella befrielsefrontens deklamationer, tyder på att man där har byggt vidare på dessa traditioner från befrielsekampen 1946—1954. Mer än något annat är kampens utveckling en bekräftelse på dessa intryck. Där finns den kombination av generositet och tolerans och järnhård disciplin, som annars är så sällsynt, men som där inte representerar ett motsatsförhållande utan en självklar enhet. Det är på en gång en skändlighet och ett vittnesbörd om Washingtons rasfördomar att göra gällande att detta folk inte är kapabelt att vinna de segrar som det vinner — trots att alla åttiotusentons hangarfartyg, stratosfärfästningar, reajaktpän, giftgasbehållare, napalmbomber och giftiga kemikalier finns på andra sidan och sätts in mot folket med urskillningslös och barbarisk hänsynslöshet.

Myten om ”krig genom ombud” spreds också medan Dien Bien Phu kämpades ner, trots att den franska kolonialarmén och deras amerikanska medhjälpare aldrig hade lyckats fånga och förevisa en enda ryss eller kines. Jules Roy, som hade tillgång till en mängd arkivmaterial och gjorde en massa intervjuer med militära ledare från båda sidorna, har i sin bok behandlat myten på flera ställen, och det kan vara motiverat att citera ett avsnitt om läget i mars 1954:

”Vietminh [motståndsrörelsen] för sitt krig enligt sina egna planer och utan främmande rådgivare. Om Navarre förlorar slaget om Dien Bien Phu, är det Giap [motståndsrörelsens överbefälhavare] som besestrar honom, inte kinesiska strateger. Varje gång jag ställde denna fråga till officerare i den nordvietnamesiska armén, förvreds deras ansikten av förtrytelse. ‘Det är otänkbart att vi någonsin skulle ta order av utländska officerare, inte ens av kineser. Vi beklagar att ni överhuvudtaget ställer en sådan fråga. Ingen av folkarméns soldater har gjort i ordning varma bad åt kineserna, ingen har marscherat till fots bredvid deras hästar.’ Giap å sin sida har stämplat detta påstående som en ren legend.” (S. 232)

Om vietnameserna nu får luftvärnskanoner, inklusive robotvapen, för att skydda sig mot en total utrotning, är detta en lika humanitär hjälp som vaccin och förbandsmaterial. Det är inte vietnameserna som lägger bombmattor över samhällen i Minnesota och Wisconsin. Det är en profitgalen och maktgalen amerikansk imperialism som är angriparen.

Genèveavtalen 1954

I en radiodebatt med Olof Palme den 26/8 1965 försvarade folkpartiledaren Bertil Ohlin USA:s angreppskrig i Vietnam och talade bl.a. om ”USA:s vilja till förhandlingar och kommunistidans nej till dessa förhandlingar”. Palme svarade helt korrekt att ”ett hinder för förhandlingar har varit att USA inte velat förhandla med Vietcong.”

Om USA hade respekterat Genèveavtalen av 1954, så hade det inte varit aktuellt med sådana förhandlingar överhuvudtaget. En av de sydvietnamesiska delegaterna vid världsfredskongressen i Helsingfors i juli 1956, Pham Van Chuong, formulerade under ett samtal hela problemet så här:

”Vietnams problem löstes i sin helhet genom förhandlingar i Genève för 11 år sen. Problemet nu är inte förhandlingar. Det är att tillämpa förhandlingsresultaten från 1954. Vissa av våra amerikanska vänner är förvirrade på den här punkten på grund av förvanskade framställningar i pressen. USA:s närvaro i Vietnam är en kränkning av det internationella avtal som förbjöd utländsk militär inblandning. För närvarande har USA 167 militära flygfält i Sydvietnam och 11 örlogsskolor för att inte nämna hur man mördar och lemlästar folket. Att tala om förhandlingar för en vapenvila under nuvarande förhållanden, när 70 000 amerikanska soldater och 600 000 marionettsoldater är stationerade i Sydvietnam, är att vilja släppa loss

USA—Saigons trupper för en brutal undertryckningsaktion. Om vi för en minut skulle lägga ner våra vapen, vem skulle garantera att dessa trupper inte krossade oss? USA har inte respekterat genevöverenskommelsen. Vem kan garantera att det skulle respektera en vapenvila? Ni vet vad vår kamp syftar till. Vi kommer naturligtvis inte att sätta igång ett angreppskrig mot USA. Vi kommer inte att bomba USA. Vad vi önskar är nationellt oberoende, demokrati, fred och neutralitet. Vår enda möjlighet att nå dessa mål är att fortsätta vår kamp tills USA slutar angripa oss och drar tillbaka sina trupper.”

Genévekonferensen om Indokina började den 8 maj 1954, dagen efter att general de Castries med resterna av den franska kolonialarméns elitförband hade kapitulerat i Dien Bien Phu. Vietminh, den vietnamesiska motståndsrörelsen, motsvarigheten till Sydvietnams nationella befrielsefront (”Vietcong”) nu, blev för första gången känd på allvar under de 55 dagar det tog att krossa denna mycket svårtillgängliga fästning nära gränsen mot Laos. Fram till anfallets början den 13 mars hade nyhetsförmedlingen från Vietnam varit om möjligt ännu falskare än nu, så groteskt ensidig att inte ens den franska regeringen visste hur hopplös situationen hade blivit. Genévekonferensen var från franskt och amerikanskt regeringshåll tänkt som en eftergift åt opinionstrycket. När den franske försvarsministern på en inspektionsresa tillfrågades av en korrespondent i Hanoi den 19 februari 1954 om han inte trodde att sammankallandet av konferensen skulle medföra svårigheter på det politiska planet, svarade han att ”det är otänkbart att Vietminh kan segra”. Av allt att döma var han i god tro.

Det politiska spelet kring genévekonferensen var förvillande likt det rävspel som nu förs mot Vietnam och kastar för övrigt ett skarpt ljus på Washingtons fortsatta politik. Jules Roy har dag för dag redovisat konspirationerna i ”Det gröna helvetet”, en bok som borde läsas av alla. Bland åtskilliga kilo böcker och klipp jag har från denna tid finns bl.a. Donald Lancaster, som var tjänsteman vid brittiska legationen i Saigon under åren 1950-1954 representerad, och som har rapporterat om konferensen i ”The emancipation of French Indo-China”. Det är hans framställning jag utnyttjar i det avsnitt som nu följer. Han har av boken att döma den sällsynta personlighetssplittningen att på en gång vara politiskt reaktionär och hängiven beundrare av det vietnamesiska folket.

USA hade sen några år levererat huvudparten av den krigsmateriel som behövdes: flyg och artilleri, automatvapen, tanks, ammunition och napalmbomber, men hade nyss varit invecklat i kriget i Korea och kunde räkna med en förhållandevis stark intern opinion mot ett nytt krig av denna typ. John Foster Dulles, Eisenhowers utrikesminister, var dock inte — vare sig då eller senare — villig att ge upp Indokina. I London den 11 april avslöjade han vid samtal med brittiske utrikesministern Eden att ”USA:s regering hade övervägt att gå till aktion på egen hand”, eftersom man nu inte räknade med att Dien Bien Phu skulle kunna hållas av fransmännen. Han nämnde också att amerikanska flyg- och flottstridskrafter sedan tre veckor befann sig i vietnamesiska farvatten. Omedelbart efteråt hade han i Paris antytt att ”ett amerikanska flygangrepp med atombomber ännu skulle kunna rädda den belägrade garnisonen”.

Den 25 april fick Dulles en vädjan om hjälp från den krigsaktivistiske franske utrikesministern Bidault, som sa att om inte ett massivt flygangrepp av plan från de amerikanska hangarfartygen utfördes inom tolv timmar, så måste man överge allt hopp om att rädda garnisonen i Dien Bien Phu. Samma kväll fick Dulles kontakt med Eden, som motsatte sig en gemensam brittisk-amerikansk intervention med hänvisning till att det sannolikt var för sent att rädda Dien Bien Phu och att ”en förhastad aktion skulle kunna leda till ett världskrig”. Vid ett sammanträde nästa kväll förstärktes Edens oro över de amerikanska intentionerna ytterligare, ”för Dulles utgick tydligen inte bara från att brittiska regeringen på något sätt hade bundit sig för väpnad intervention, utan han lade fram utkast till ett brev, som han föreslog att man officiellt skulle sända till Bidault och deklarerat USA:s regerings beredvillighet att sätta

in amerikanska trupper i Indokina om Frankrike och de övriga allierade så önskade". Vid ett extra kabinettsmöte följande dag beslutade brittiska regeringen att inga åtgärder för militär intervention skulle vidtas före genévekonferensen.

När Dulles den 24 april kom till Genève uttalade han förhoppningen att "angriparna skulle komma till konferensen med en ödmjuk föresats att vilja rena sig från sin krigiskhet"! Med angriparna menade han i första hand den kinesiska chefsdelegaten Chou En-lai! Franska regeringen, liksom givetvis nattklubbskejsaren Bao Dais s.k. regering i Saigon, motsatte sig in i det sista att Vietminh blev representerad vid konferensen!¹ Men i slutet av april förekom det spekulationer i fransk press om att en evakuering av sårade från Dien Bien Puh fördröjdes på grund av Bao Dais vägran att gå med på att de verkliga representanterna för det vietnamesiska folket skulle delta i konferensen. Bao Dai, som, enligt Lancaster, handlat i tron att USA:s motstånd skulle omöjliggöra ett vapenstillestånd, fick då instruera sin s.k. utrikesminister att gå med på Vietminhs representation. "Denne betonade emellertid att närvaron av denna delegation inte skulle innebära ett erkännande av en Vietminhstat eller -regering och att den vietnamesiska regeringen förbehöll sig rätten att vägra att underteckna något beslut som var till skada för nationellt oberoende, frihet eller enhet."

Det var nu känt att Dulles' förslag om en asiatisk säkerhetspakt och en "förenad aktion" åter hade avvisats av den brittiska regeringen. "Dulles", skriver Lancaster, "var förhindrad både av sin personliga övertygelse och av konferensens tendens att delta i förhandlingar som av allt att döma skulle resultera i ett vapenstillestånd med eftergifter åt asiatiska kommunister." Han ville ha händerna fria och beslöt återvända till Washington. Biträdande utrikesministern Bedell Smith fick i hans ställe leda den amerikanska delegationen.

Medan konferensen pågick störtades den franska regeringen efter en debatt i nationalförsamlingen om kriget i Indokina och Bidaults saboterande av fredsförhandlingarna. Mendés-France, som krävt ett snabbt slut på kriget, bildade den nya regeringen, som fick stor majoritet vid förtroendeomröstningen.

Vad som fått beteckningen genéveavtalen 1954 är fyra dokument, dels en "överenskommelse om ett upphörande av stridshandlingarna i Vietnam" och motsvarande överenskommelser beträffande Laos och Kambodja, dels en "slutlig deklaration".

Fredsöverenskommelsen om Vietnam innehåller 47 artiklar, grupperade under sex rubriker. Under första rubriken preciseras "den provisoriska militära demarkationslinjen och den demilitariserade zonen", alltså den 17:e breddgraden, som de franska stridskrafterna skulle dra sig söder om och befrielsearmén gruppera sig norr om. I andra avdelningen anges "principerna och tidsmarginalerna för ett genomförande av denna överenskommelse". Tredje avdelningen har rubriken: "Förbud mot införande av nya trupper, militärpersonal, vapen och ammunition och (upprättande av) militärbaser." De viktigaste avsnitten är följande:

Artikel 16. — Från och med ikraftträdandet av denna överenskommelse är det förbjudet att i Vietnam låta införa truppförstärkningar och ytterligare militär personal. — — —

Artikel 17. — Från och med ikraftträdandet av denna överenskommelse är det förbjudet att i Vietnam låta införa varje förstärkning av alla slag av vapen, ammunition och annan krigsmateriel, såsom stridsflygplan, krigsfartyg, artilleripjäser, tanks, pansarvapen, pansarvagnar. — — —

Artikel 18. — Från och med ikraftträdandet av denna överenskommelse är det förbjudet att någonstans på Viet-namns territorium upprätta nya militärbaser.

¹ Bao Dai var nominellt kejsare i Vietnam från 1925 under kolonialväldet och under den regim som den japanska ockupationsmakten och den franska kolonialmakten samarbetade om 1940-1945. Han abdikerade efter folkresningen 1945, då motståndsrörelsen med Ho Chi Minh i spetsen bildade regering, men sattes åter på tronen när kolonialmakten med stöd av brittiska flottstridskrafter kort tid senare återupprättades i Sydvietnam.

Artikel 19. — Från och med ikraftträdandet av denna överenskommelse får ingen militärbas för främmande stat upprättas inom de båda parternas omgrupperingszoner. Dessa [de båda parterna] har ansvaret för att de zoner de är tilldelade inte ingår i någon militärallians och att de inte används för ett återupptagande av stridshandlingarna eller tjänar en aggressiv politik.”

Genèveavtalens text har såvitt jag vet aldrig publicerats på svenska. Både i amerikansk och i svensk press förekommer hänvisningar i allmänna ordalag till dem och dessutom den endast delvis korrekta uppgiften att de var en mångstatsöverenskommelse.

Trots att den franska regering, som existerade vid Genèvekonferensens början, överhuvudtaget inte ville ha Vietminh med vid konferensen, är den nyss citerade överenskommelsen undertecknad av de två parterna i kriget, brigadgeneral Delteil som representant för de franska stridskrafterna i Indokina och biträdande försvarsministern Ta Quang Buu som representant för Vietnams folkarmé. Dessa båda undertecknade också motsvarande överenskommelse för Laos. Marionettregeringen i Saigon finns helt naturligt inte med i texten och dess s.k. utrikesminister, som ingen uppmärksammade med något påtagligt intresse i Genève, protesterade ”mot att franska överkommandot på egen hand slöt ett förhastat avtal om vapenstillestånd”.

Den slutgiltiga deklARATIONEN följande dag, den 21 juli 1954, är däremot undertecknad av alla deltagande stater utom USA, alltså Kambodja, Vietnam (marionettregimen i Saigon), Frankrike, Laos, Demokratiska Republiken Vietnam (Nordvietnam), Kina, Storbritannien och Sovjetunionen. Den omfattar tretton punkter, av vilka några är en koncentrerad sammanfattning av de tre överenskommelserna om ett upphörande av stridshandlingarna i Kambodja, Laos och Vietnam: förbudet mot att införa trupper och krigsmateriel, upplåta respektive territorier för militärbaser och ingå militärallianser. Man konstaterar med tillfredsställelse att överenskommelserna och den slutgiltiga deklARATIONEN ger Kambodja, Laos och Vietnam rätten att ”hädanefter i fullt oberoende och full suveränitet inta sin plats i nationernas fredliga gemenskap”.

I några punkter preciseras frågorna om demarkationslinjen, återföreningen av omgrupperingszonerna (Nordvietnam och Sydvietnam) och konferensdeltagarnas förpliktelser:

”6. — Konferensen konstaterar att den överenskommelse som gäller för Vietnam har som huvudsakligt syfte att reglera de militära frågorna i avsikt att göra slut på stridshandlingarna och att den militära demarkationslinjen är en provisorisk linje och inte på något sätt får uppfattas såsom varande en politisk eller geografisk gräns. Den uttrycker övertygelsen att ett genomförande av de åtgärder som angetts i denna deklARATION och i överenskommelsen om ett upphörande av stridshandlingarna skapar de nödvändiga förutsättningarna för att en politisk uppgörelse ska komma till stånd i Vietnam i en nära framtid.

7. — Konferensen förklarar vad Vietnam beträffar, att en reglering av de politiska problemen, grundad på respekt för principerna om oberoende, enhet och geografisk integritet, ska ge det vietnamesiska folket möjlighet att åtnjuta grundläggande friheter, garanterade genom demokratiska institutioner, som framgått ur allmänna, fria och hemliga val. För att återställandet av freden ska ske med tillfredsställande tempo och att alla nödvändiga villkor ska fyllas för att ge folkviljan fritt uttryck, ska allmänna val äga rum i juli 1956 under kontroll av en internationell kommission, sammansatt av representanter för medlemsstaterna i den internationella kommissionen för övervakning och kontroll beträffande överenskommelsen om ett upphörande av stridshandlingarna. Konsultationer i detta avseende mellan bemyndigade representanter för de båda zonerna ska ta sin början den 20 juli 1955. — — —

9. — Vederbörande myndigheter i Vietnams södra zon och norra zon och myndigheterna i Laos och Kambodja får inte tillåta individuella eller kollektiva repressalier mot de personer eller de

personers familjemedlemmar som under ena eller andra formen samarbetat med någondera parten under kriget.”

I de båda sista punkterna i deklARATIONEN fastslås kategoriskt att samtliga stater, som deltagit i Genèvekonferensen 1954, har påtagit sig ansvaret för att avtalen tillämpas och respekteras:

”12. — I sina förbindelser med Kambodja, Laos och Vietnam förpliktar sig var och en av deltagarna i Genèvekonferensen att respektera nämnda staters suveränitet, oberoende, enhet och geografiska integritet och avhålla sig från varje inblandning i deras inre angelägenheter.

13. — Konferensdeltagarna sammanträder för att rådgöra om varje fråga som hänskjuts till dem av den internationella övervaknings- och kontrollkommissionen för att studera de åtgärder som befins nödvändiga för att skapa garantier för att överenskommelserna om ett upphörande av stridshandlingarna i Kambodja, Laos och Vietnam respekteras.”

Man enades om att Indien, Kanada och Polen skulle ingå i den internationella övervaknings- och kontrollkommissionen. Genèveavtalen 1954 gav alltså i korthet följande resultat:

1. De gjorde slut på kriget.
2. De delade landet temporärt i två zoner.
3. De utformade en permanent organisation, dels ordförandekonferensen, ett slags fortsättning av Genèvekonferensen och sammansatt av utrikesministrarna i Sovjetunionen och Storbritannien, som vid behov skulle sammanträffa eller rådgöra på annat sätt, dels den internationella övervaknings- och kontrollkommissionen.

Under de två åren fram till valen 1956 skulle i Vietnam de två krigförande parterna vara ansvariga för administrationen i respektive omgrupperingszoner. Vietminh, motståndsrörelsen, skulle genom regeringen i Demokratiska Republiken Vietnam vara ansvarig för administrationen norr om 17:e breddgraden (”Nordvietnam”) och Frankrikes regering för administrationen söder om 17:e breddgraden (”Sydvietnam”). Representanter för de båda regeringarna bildade en gemensam kommission med uppgift att övervaka Genèveavtalens tillämpning.

I den nya franska regeringen fanns uppenbarligen inga illusioner om en förlängning av maktställningen utöver de två åren. Man visste att majoriteten av folket i hela Vietnam skulle rösta för återförening och för det samhällssystem som Ho Chi Minh företrädde. Men det gällde att rädda de ganska betydande ekonomiska värden, som de franska kolonialisterna ägde, och därför hade den franska regeringen ett reellt intresse att samarbeta med regeringen i Hanoi. Ho Chi Minhs regering erbjöd de franska industri- och affärsföretagen i norra zonen att stanna kvar och fortsätta sin verksamhet, ett erbjudande som nonchalerades. Franska tekniker och företagare drog i stället söderut, tog med så mycket utrustning de kunde och förstörde en stor del av det övriga.

”Under dessa första månader var fransmännen alltjämt den dominerande västmakten”, skriver Scheer i sin studie ”How the United States got involved in Vietnam” (Hur USA engagerades i Vietnam). ”Men allteftersom de började evakueringsprocessen, flyttade USA in i tomrummet. Amerikanska pengar hade betalat kostnaderna för den franska krigsansträngningen, och amerikanska pengar skulle betala kostnaderna för den nya Diem-regeringen, som framträdde i södern. Även om fransmännen fortsatte att ha det juridiska ansvaret för att de politiska bestämmelserna i Genèveavtalen genomfördes, inklusive den avgörande frågan om de allmänna valen, så hade USA i verkligheten övertagit den *reella* makten.” (S. 20)

Provokatörens roll

När jag reste i Nordvietnam fyra år efter Dien Bien Phu såg jag både i Hanoi och vid kusten patruller från den internationella kontrollkommissionen. I Hon Gay, kolhamnen vid Syd kinesiska sjön, låg ett japanskt lastfartyg. En tremannagrupp från kontrollkommissionen,

en indisk, en kanadensisk och en polsk of ficer, gick omkring och lyfte på presenningar och tittade in i magasin på kajen och gick ombord på det japanska fartyget. De väckte ingen uppmärksamhet. Mina vietnamesiska följeslagare gjorde inga spontana kommentarer, men deras svar på mina frågor röjde deras besvikelse över kontrollkommissionens ineffektivitet.

Enligt artikel 14 c i ”överenskommelsen om ett upphörande av stridshandlingarna i Vietnam” hade de båda avtalsslutande parterna, Frankrike och Demokratiska Republiken Vietnam förbundit sig att inte ”utsätta personer och organisationer för några som helst repressalier eller någon som helst diskriminering på grund av deras verksamhet under kriget och att garantera deras demokratiska friheter”.

Robert Scheer, som gjort den grundligaste undersökningen av hur Washington blev engagerad i Vietnam, berättar om terrorn i Sydvietnam och svårigheterna för kontrollkommissionen att överhuvudtaget få insyn i hur artikel 14 c tillämpades:

”Det var kommissionens uppfattning att på grund av Diem-regeringens obstruktion ‘kommissionen därför inte längre är i stånd att övervaka tillämpningen av denna artikel av republiken Sydvietnams regering.’“ (How the United States got involved in Vietnam, s. 45)

Han nämner att det 1955 organiserades demonstrationer mot Genèveavtalen i Saigon och att det hotell som kontrollkommissionen då förfogade över brändes ner:

I ett enhälligt uttalande av kommissionen i sjätte interimrapporten konstaterades, enligt Scheers citat, att ”de båda parternas grad av samarbete inte varit lika. Under det att kommissionen visserligen har mött svårigheter i Nordvietnam, har huvudparten av dess svårigheter uppstått i Sydvietnam.” (S. 45)

Myndigheterna i Demokratiska Republiken Vietnam (av kommissionen kallade Vietminh) var givetvis medvetna om att minsta kränkning av avtalen från deras sida skulle ägnas en oproportionerligt stor uppmärksamhet i världspressen och fientliga regeringskanslier. Men oavsett detta hade de all anledning handla i överensstämmelse med avtalen, därför att dessa motsvarade folkets intressen både i norra och södra zonen — och gör så fortfarande. Trots provokationerna från quislingjuntan i Saigon och Washingtons konspirationer runt omkring — i Sydvietnam, Laos och Thailand — koncentrerade sig myndigheterna och folket i DRV på återuppbyggnaden och det snabba ekonomiska uppbygget. De visste att de hade allt att vinna på en fredlig samexistens med omgivningen.

Kontrollkommissionen publicerade ett referat från en presskonferens som den höll i Saigon den 31 maj 1955. På en fråga om perspektiven för allmänna val i Vietnam 1956 svarade kontrollkommissionens ordförande, indiern Desai, att punkt 7 i Genèvekonferensens slutgiltiga deklARATION föreskrev att bemyndigade representanter för de båda zonerna skulle sammanträffa för överläggningar från och med den 20 juli 1955. På frågan om vad som menades med ”bemyndigade representanter”, svarade han att artikel 14 i Genèveöverenskommelsen om upphörandet av stridshandlingar fastslog att ”det är den part vars väpnade styrkor har omgrupperats i ena eller andra av de två zonerna, norr eller söder om den provisoriska militära demarkationslinjen, som är ansvarig för administrationen i nämnda zon”. Han hänvisade också till artikel 27, som föreskriver att ”de avtalsslutande parterna och *de som efterträder dem i deras funktioner* (min kursiv) är skyldiga att garantera tillämpningen av avtalens alla punkter och bestämmelser.”

De avtalsslutande parterna var Demokratiska Republiken Vietnam för norra zonen och Frankrike för södra zonen. Man bör hålla i minnet att zonindelningen var en provisorisk indelning för omgrupperingen av de militära styrkorna och att Demokratiska Republiken Vietnam undertecknade avtalen som enda legitima företrädare för befrielseörelsen i hela landet, under det att Frankrike representerade kolonialmakten, den militära sida som lidit

nederlag och som genom Genèveavtalen förpliktade sig att efter omgrupperingen dra bort sina styrkor från hela Indokina. I själva överenskommelsen om stridshandlingarnas upphörande fanns det självfallet inte ett ord om den koloniala marionettregimen i Saigon, om man bortser från bestämmelserna om att ingendera parten fick tillåta repressalier mot dem som tjänat eller samarbetat med motståndarsidan under kriget.

Demokratiska Republiken Vietnam skrev under överenskommelsen som representant för befrielseörelsen i hela Vietnam och för övrigt också för befrielseörelsen i Laos. Gränslinjen utefter 17:e breddgraden har alltså aldrig varit någon politisk eller geografisk gräns, och det betonades i Genèveavtalen att den enbart var en praktisk och provisorisk demarkationslinje för att få isär de stridande parterna och att det vietnamesiska folket två år senare genom allmänna och hemliga val skulle ta ställning till fortsättningen. I den slutgiltiga deklarationen förband sig samtliga stater, som deltog i Genèvekonferensen, utom USA, att garantera avtalens tillämpning.

När man nu i Washington kopierar den franska regeringens vettlösa barnsligheter fram till katastrofen i Dien Bien Phu att vägra erkänna existensen av den motståndare man lider nederlag emot, kan det vara på sin plats att erinra om ett förbisett faktum från Genèvekonferensen 1954. Överenskommelsen om ett upphörande av stridshandlingarna i *Kambodja* (som i likhet med de båda övriga överenskommelserna bekräftades i konferensens slutgiltiga deklaration) är inte undertecknad av Frankrike utan av en representant för prins Norodom Sihanouk i dennes egenskap av överbefälhavare för de officiella stridskrafterna i Kambodja och av Demokratiska Republiken Vietnams delegat i dennes egenskap av representant för den nationella motståndsrörelsen och Vietminhs militära styrkor i Kambodja.

Anledningen till denna skillnad var att franska överkommandot i oktober 1953 hade erkänt de officiella inhemska styrkorna i Kambodja som en autonom armé och evakuerat de franska styrkorna, förmodligen för att de var nödvändiga som förstärkningar i Vietnam. Men minst lika betydelsefullt torde det ha varit att Sihanouk ett par år tidigare hade avstått från sin funktion som monark — kung — för att som premiärminister kunna leda sitt lands politik. Genom en frejdig och elegant propaganda för Kambodjas oberoende höll han på att få auktoritet i hela Indokina och orsakade förtvivlan i kanslierna i Paris, där man redan förut hade tillräckligt med bekymmer för kolonialväldet i Indokina.

Vid denna tidpunkt var prins Sihanouk motståndare inte bara till kolonialväldet utan också till motståndsrörelsen, som bestod av både khmerer (kambodjaner) och Vietminhgerilla. I Genèveöverenskommelsen om Kambodja avtalades att Vietminhs militära enheter skulle lämna landet inom 90 dagar och att khmererna i motståndsrörelsen skulle demobiliseras på stället och utan diskriminering integreras i samhället.

Jag känner inte till om det förekom några konflikter när detta avtal genomfördes. Men däremot är det allmänt bekant att CIA, den amerikanska underrättelse- och statskuppstjänsten, inte kunde acceptera prins Sihanouk som sin man i Kambodja och har sökt störta honom både genom konspirationer inom landet och intervention via Sydvietnam och Thailand. Den 30 november 1963 deklarerade han att Kambodja inte längre önskade ta emot amerikansk militär och ekonomisk hjälp. Han har senare officiellt erkänt nationella befrielsefronten som enda legitima företrädare för folket i Sydvietnam.

När Washingtons propaganda om ”infiltrationen från norr” och allt sådant dominerar, men andra sidans uppgifter sällan får något utrymme i nyhetsmaterialet och de svenska militärexperternas radiokommentarer, kunde det vara av intresse att ta reda på vilken uppfattning man har i Kambodja och Laos om tillämpningen av Genèveavtalen och vilka erfarenheter man där har av infiltration och krig genom ombud. Prins Sihanouk kan berätta

om vem som infiltrerar hos vem och hur betungande och oroligt det är att ta emot amerikansk hjälp.

USA undertecknade inte den slutgiltiga deklARATIONEN vid Genèvekonferensen. Chefsdelegaten Bedell Smith gjorde den 21 juli 1954, dagen för undertecknandet, en muntlig deklARATION att USA skulle respektera avtalen och ”avhålla sig från att kränka dem genom att tillgripa hot eller våld”. Men samma dag förklarade president Eisenhower att ”USA har inte själv varit part i eller bunden av de beslut som fattats vid konferensen” och att ”avtalen har drag som vi inte gillar”. Och den 23 juli förklarade USA:s utrikesminister John Foster Dulles: ”Det viktiga från nu och framledes är inte att sörja det förflutna utan att gripa det tillfälle som kommer för att hindra att förlusten i Nordvietnam leder till att kommunismen sprider sig genom hela Sydostasien och sydvästra stillahavsområdet.”

USA har brutit mot alla väsentliga punkter i Genèveavtalen.

”I tio år har USA spelat provokatörens roll i Sydvietnam”, sa den demokratiska senatoren Wayne Morse från Oregon i ett tal i senaten den 5 augusti 1964. ”I tio år har USA kränkt Genèveavtalen av 1954 i Sydvietnam. Vår vittomfattande militära hjälp till Sydvietnam var först av allt en kränkning av Genèveavtalen. Att vi har skickat trupper till Sydvietnam, även om det skett under det semantiska kamouflaget av beteckningen som militära rådgivare var en kränkning av Genèveavtalen och av andan och meningen i själva FN-stadgan. Inga kränkningar av Kambodjas och Nordvietnams gränser har gjorts i ett vakuum vad USA:s medverkan beträffar. Vi har inte bara bistått med materiel, utan vi har varit rådgivare i fråga om krigsplaner.”

Morse, som varit en av de mycket få öppna motståndarna i kongressen till kriget i Vietnam, kallade general Khanh, en av Diems efterträdare, ”den militära totalitära tyrann och despot som regerar Sydvietnam som en amerikansk marionett’ och ”den ledare som vi satt att förvalta ett amerikanskt protektorat som kallas Sydvietnam”.

Diem blev premiärminister i Sydvietnam den 18 juni 1954, alltså medan Genèvekonferensen pågick, och president den 26 oktober 1955 sedan det symboliska kejsardömet ersatts av en lika symbolisk republik och Bao Dai återigen försvunnit från det offentliga livet. Den 8 september 1954 bildades SEATO (South East Asia Defence Treaty Organization), en motsvarighet till NATO (Atlantpakten). I ett protokoll till pakt dokumentet fogades Kambodja, Laos och Sydvietnam in som områden att välsigna med militärt skydd — trots att Genèveavtalen nyss garanterat de tre indokinesiska staternas neutralitet.

Edgar Snow, den berömda amerikanske reportern och Fjärran östernexperten, har i sitt stora arbete ”The other side of the river”, ägnat ett kapitel åt Indokina och bl.a. kommenterat kränkningen av Genèveavtalen:

”Den strategiska tanken bakom SEATO var att lägga en väpnad båge runt Kina från Korea genom Japan och Taiwan till Thailand och Ostpakistan. Vietnam bildade den felande länken. Den skulle nu tydligen passas in. Kina skulle sen ’försvinna’.

Genèvebestämmelserna hade förbjudit ny upplagring av vapen i var och en av de indokinesiska staterna. Det var tillåtet endast att ersätta försliten material, och detta skulle kontrolleras av en internationell kommission. Den internationella kommissionen rapporterade att Kina och Ryssland följde avtalen. Men hade de inte tekniker som ’hjälp’ Nordvietnam? Varför skulle inte USA utsträcka sitt ’tekniska bistånd’ till Sydvietnam? Särskilt om det fanns trygghet för att det inte skulle bli några allmänna val eller någon återförening? Washingtons löfte [om oreserverat stöd åt Diem] blev kronan på verket. Ngo Dinh Diem välkomnade ivrigt de amerikaner som i tysthet ersatte de franska militärteknikerna och förde med sig pengar och bättre vapen.

Mr Dulles' sändebud använde SEATO som en fasad — men utan något tillstånd av övriga medlemmar att göra det — och förespråkade energiskt militärt bistånd till både Kambodja och Laos. Prins Sihanouk av Kambodja stoppade snabbt infiltrationen och deklarerade på nytt sin fullständiga neutralitet efter att han hade upptäckt vilka syften de agenter hade som opererade för Central Intelligence Agency under ledning av John Foster Dulles' bror Allen. (Så gjorde också Burma.) Det lilla kungadömet Laos var mera plastiskt — och även mera naivt. Ryssland och Kina hade ännu inga hjälpprogram där. I strid mot genèveavtalen började personal vid CIA och USA:s ambassad, senare följda av uniformerade arméofficerare, att föra in militär utrustning i Laos.” (S. 696)

En regering som inte får svikas

En röd tråd i president Johnsons försvar för kriget i Vietnam är att USA måste fullgöra förpliktelser som man påtog sig i ett avtal med Sydvietnams regering 1954:

”Angrepp genom terror mot fredliga bybor i Sydvietnam har följts av öppen aggression till havs mot Amerikas Förenta Stater. Alla amerikaners beslutsamhet att fullfölja alla våra förpliktelser gentemot folket och regeringen i Sydvietnam kommer att fördubblas av detta avskräckande dåd.” (TV-tal från Vita huset 4/ 8 1964 med anledning av ”fientliga aktioner mot USA-fartyg på öppet vatten i Tonkinbukten”).

”Freden kräver att existerande avtal i området fullföljs. Freden kräver att vi och alla våra vänner står orubbliga mot dessa aggressioner av Nordvietnams regering.” (Tal vid Syracuse University 5/ 8 1964 med anledning av samma händelse.)

”Vi är där, därför att vi har ett löfte att hålla. Sedan 1954 har varje amerikansk president gett sitt stöd åt Sydvietnams folk. Vi har hjälpt till att bygga, och vi har hjälpt till att försvara. Vi har sålunda under många år gjort det till en nationell förpliktelse att hjälpa Sydvietnam att försvara sitt oberoende.” (Deklaration vid presskonferens i Vita huset 28/7 1965.)

Det är nu slöseri med tid att prägla in i minnet vilka generaler som har ministerportföljer i Saigon. ”Sedan president Kennedy beslutade skrota ner Diemregimen i Saigon har det visat sig omöjligt att ställa samman ens en skenbild av en verklig regering där”, skrev C. L. Sulzberger i New York Times den 25/6 1965. Men Diemregeringen hade dock en viss stabilitet, om man med stabilitet menar att den existerade från 1954 till statskuppen den 1 november 1963, då den alltså skrotades ner genom ett beslut i Washington och Diem och hans närmaste kompanjoner dödades. Lyndon Johnson kallade honom ”Sydöstasiens Winston Churchill” under sitt besök i Saigon i maj 1961.

Det finns flera berättelser om den demokratiska process, som förde Ngo Dinh Diem till premiärministerposten 1954 och ligger i botten på president Johnsons deklARATIONER om avtal som måste hållas. En av de mera detaljerade finner man i ”The invisible government” (Den osynliga regeringen), en bok om USA:s militära underrättelsetjänst och statskuppverk Central Intelligence Agency av David Wise och Thomas B. Ross. Denna och en annan välinformerad bok om CIA utkom 1964 och orsakade, enligt New York Times (10/6 1964), ”betydande oro i regeringsskretsar, särskilt bland folk i underrättelsetjänsten, på grund av att de, något som officiellt bekräftats, avslöjar USA-hemligheter”.

När Ngo Dinh Diem störtades och mördades ”avslutades ett blodigt decennium fullt av besvikelser för den osynliga regeringen”, skriver Wise-Ross. ”Under nära tio år hade Pentagons, CIA:s och State Departments underrättelse- och spionageapparat varit intimt hopsyltade med Diem och försökt stötta upp honom som en buffert mot kommunismen i Vietnam.” (S. 155)

Diem kom från en mandarinfamilj i marionettkejsarens omgivning och var en organisk del av det feodala och koloniala Vietnam. Tydligt hade han tidigt fantasier om sin egen himmelska kallelse och sökte först förgäves få de franska kolonialisterna att fatta vilken märklig person han var. När japanerna ockuperade Vietnam 1940 uppvaktade han dem i samma syfte. Efter andra världskriget försökte han igen hos den franska expeditionskåren, och efter att ha fått föga lön för mödan där, vände han sig till amerikanerna. Wise och Ross, som uppenbarligen fått sitt material från välplacerade observatörer i CIA men inte, i fråga om Diem, ställt samman kompletterande uppgifter från annat håll, har missat en väsentlig bit av förhistorien. De nämner att Diem efter andra världskriget levde några år utomlands:

”Kort efter Diems återkomst till Vietnam, krossades den franska armén i Dien Bien Phu, och kommunisterna föreföll vara nära en fullständig seger i Indokina”, skriver Wise—Ross.

”President Eisenhower, som kände till Ho Chi Minhs popularitet, letade efter någon antikommunist som skulle kunna hejda flodvågen. Eisenhower och John Foster Dulles var imponerade av Ramon Magsaysays framgångsrika kampanj mot den kommunistiska Hukgerillan på Filippinerna. De tänkte att samma taktik kanske skulle göra susen i Vietnam och begärde att få höra Edward Lansdale, en flygöverste som hade varit nyckelfigur i den CIA-ledda operation som man backade upp Magsaysay med. Lansdale kallades tillbaka från Filippinerna för att delta i en speciell överläggning med tjänstemän från underrättelsetjänsten och utrikesdepartementet, bland dem Foster Dulles. Han lämnade mötet med uppdrag från Dulles att söka fatt på en populär ledare i Vietnam och satsa den osynliga regeringens stöd på honom.” (S. 156)

Lansdale anlände till Saigon just efter Dien Bien Phus fall och ”fann politiskt och militärt kaos”:

”Han sammanträffade nästan dagligen med Diem och arbetade ut omsorgsfulla planer för att få regimen uppstoppad. Han opererade mer eller mindre oberoende av den officiella amerikanska delegationen i Saigon, men han hade kontakt med Washington genom CIA-kanaler (CIA hade en fristående delegation med platschef och en stor personal).” (S. 156-157)

Lansdale, som anses ha stått modell för huvudpersoner i ”The ugly American” och Graham Greenes ”Den stillsamme amerikanen”, blev en centralfigur i de politiska intrigerna i Saigon och hjälpte Diem med att först slå ner en statskupp, organiserad av generaler, och sedan ordna presidentvalet som skulle ge marionetten ett sken av att vara folkstött. Som enda kandidater i valet hade man ställt upp Diem och Bao Dai! Diem fick 98 procent av rösterna den 23 oktober 1955. (Andra författare har berättat att han i en del valkretsar fick fler röster än antalet röstberättigade. För övrigt hör det till historien att motståndsrörelsen vid den tidpunkten hade fullständig kontroll över mer än en fjärdedel av landet. Att där inte förekom något valdeltagande alls, generade inte rösträknarna i Saigon, när de producerade det övertygande valresultatet.)

Uppgiften att Lansdale fick uppdraget att leta rätt på en lämplig vietnames och drog fram Diem ur skumrasket är tydligen inte korrekt. När Lansdale kopplades på, var Diem redan upptäckt. Robert Scheer har på grundval av en serie intervjuer med Lansdale och andra nyckelfigurer i det konspirativa spelet om Vietnam i början av femtitalet kunnat demonstrera hur man i Washington ordnar en regering åt ett folk som inte har lust att själv slå vakt om de värden som i Texas kallas de mänskliga.

Förhållandena i Washington och i Sydvietnam 1954 hör nu visserligen till historien. Men utan denna bakgrundskunskap skulle man finna USA:s aktuella situation och nationella befrielsefrontens förankring i alla skikt av befolkningen obegriplig.

Mellan 1950 och 1954 hade USA understött de franska krigsansträngningarna i Vietnam med 2,6 miljoner dollar — 80 procent av kostnaderna för kriget. President Eisenhower var — till skillnad från sin utrikesminister John Foster Dulles och vicepresident Nixon — ljust intresserad av ett direkt amerikanskt engagemang i kriget. Han ansåg att en militär seger var osannolik, därför att vietnamesernas stora flertal tillhörde eller understödde Vietminh, motståndsrörelsen, och erkände Ho Chi Minh som ledare för denna rörelse.

I första volymen av memoarboken ”Mandate for change” 1963 har Eisenhower på många sidor redogjort för orsakerna till sin tveksamhet, som var politiska och inte i första hand militära:

”Fienden hade mycket sympatier hos folket, och många civila hjälpte den genom att både skydda den och förse den med information. Fransmännen hade alltså tillräckligt med stridskrafter för att vinna om de kunde förmå de reguljära vietnamesiska soldaterna att kämpa energiskt tillsammans med dem och folkets massa att understödja dem. Men gerillakrigföring kan inte fungera i två riktningar. I allmänhet kan bara ena sidan åtnjuta medborgarnas förtroliga stöd.” (S. 358)

Gång på gång återkommer Eisenhower i boken till detta för kolonialisterna ogynnsamma läge, bl.a. i följande numera välkända yttrande:

”Jag är övertygad om att fransmännen inte kunde vinna kriget på grund av att det svaga och förvirrade inrikespolitiska läget i Vietnam starkt försvagade deras militära ställning. Jag har aldrig talat eller korresponderat med någon expert på indokinesiska förhållanden, som inte hållit med om att, för den händelse val hade hållits medan striderna pågick, sannolikt 80 procent skulle ha röstat på Ho Chi Minh som sin ledare och inte på statschefen Bao Dai.” (S. 372)

Eisenhower hade en illusion om att det var en personfråga och att förhållandena skulle ändras om man bara hittade någon vietnames som kunde konkurrera med Ho Chi Minh om folkets förtroende och sympati. Kennedy och många andra hade samma illusion. Folket i Vietnam valde Ho Chi Minh därför att inget bättre stod till buds. En USA-stödd Diemregim skulle bli alternativet.

Enligt Scheer, som jag i fortsättningen av detta avsnitt följer utan att ständigt upprepa källhänvisningarna, kom Diem, en dittills föga känd person, i kontakt med Wesley Fishel i Japan 1950. Fishel var en ung biträdande professor i statskunskap vid University of California och samtidigt CIA:s man.

”Vid en intervju med undertecknad”, skriver Scheer, ”berättade Fishel att han senare förmådde Diem att resa till USA för att tala för sin sak och fick Michigan State University, som Fishel då hade förflyttats till, att stå som inbjudare för resan. Diem kom att tillbringa en avsevärd del av de närmaste tre åren i USA. Hans bror, biskop Can, var en viktig kontaktman med katolska kyrkan i USA, och Diem levde någon tid i Maryknollseminarierna i New Jersey och staten New York. Den senare skolan stod under kardinal Spellmans ledning, och Diem blev snart nära förtrogen med denne betydelsefulle amerikanske katolik. Kardinalen blev en av Diems mest inflytelserika supportorer i USA, och det är inget tvivel om att detta understöd var avgörande, därför att det, bland mycket annat, var ett bevis för att Diem var en viktig antikommunist, ingen oväsentlig detalj under McCarthyperioden.

På detta sätt startades Diems karriär som trappspringare, vilket kanske blev den mest framgångsrika rollen i hans politiska liv. Han lyckades värva inte bara Spellmans sympati för sin sak utan också liberala och sofistikerade politiska personligheters, som annars brukade vara den konservativa prelatens motståndare.” (How the United States got involved in Vietnam, s. 14) Den viktigaste av dessa liberaler var William O. Douglas, sedan många år

medlem av högsta domstolen, som efter en resa i Sydostasien publicerade boken "North from Malaya" 1952, där han konstaterade att "det är föga tvivel om att Ho Chi Minh skulle leda fältet i en popularitetstävlan" och att fransmännen inte kunde vinna kriget mot den majoritet av folket som stödde den kommunistledda Vietminh. Detta var ett dilemma för den gamle liberalen, ett dilemma som han trodde sig ha funnit lösningen på när han träffade Diem efter återkomsten till Washington. Diem representerade den tredje kraft (gentemot Ho Chi Minh som första och Bao Dai som andra), som Douglas trodde USA kunde satsa på.

"Douglas berättade för mig", skriver Scheer, "att han ordnade en lunch, där han presenterade Diem för senatorerna Mike Mansfield och John F. Kennedy. Mansfield skulle snart bli senatens ledande expert på Vietnam, och som majoritetsledare blev han en av dem som drog upp ritningarna för Kennedyregeringens Vietnampolitik omkring sju år senare. Under denna tidigare period, 1951-1954, blev Mansfield och Kennedy de främsta kritikerna av den franska politiken i Vietnam och förespråkare för ett självständigt nationalistiskt alternativ." (S. 15)

I sitt ofta citerade tal i senaten den 6 april 1954 varnade Kennedy för ett engagemang i djungelkriget och medgav att "det är uppenbart att Ho Chi Minhs och hans anhängares popularitet och inflytande i hela Indokina skulle resultera i att kommunisterna fick makten vare sig landet delas eller en koalitionsregering bildas". Mindre känt är vad Kennedy sa i resten av talet. Han rekommenderade Eisenhowerregeringen att tvinga franska regeringen att tillerkänna Vietnam ställningen som självständig stat, att bilda en s.k. oberoende regering utan representanter för Vietminh, att underhålla denna regerings krigsmakt och "närhelst det är nödvändigt ... sätta in någon del av våra stridskrafter". Det var ett skarpt angrepp på den franska kolonialismen, men det var inget tal för vietnamesernas rätt att själva bestämma sitt öde. Den blivande presidenten talade för "den fria världens säkerhet och för de värden och institutioner som hålls kära i Frankrike och i hela den ickekommunistiska världen såväl som i USA".

Eisenhower tycks ha varit skeptisk till de grandiosa projekten att pumpa upp Diem och utsåg general Lawton Collins, som delade hans skepticism, till sitt speciella sändebud i Saigon. Men Eisenhowers regering var exceptionellt känslig för politiska påtryckningar i den rådande McCarthyatmosfären, och det var under denna oavgjorda period omedelbart före genèvekonferensen, som Diems trappspring började bära frukt. En av de första som höjde sin röst offentligt för oreserverad uppslutning kring Diem var kardinal Spellman, som i ett tal inför den ultrareaktionära krigsveteranorganisationen American Legions kongress den 31 augusti 1954 varnade för den största av alla faror, fred med kommunisterna:

"Amerikanerna får varken vaggas till sömns av likgiltighet eller förföras av utsikterna till fredlig samlevnad med kommunisterna. Hur kan det vara fredlig samlevnad mellan två parter, om den ena oavbrutet sätter klorna i strupen på den andra ...? Lever man verkligen fredligt samman med män som på detta sätt skulle uppfostra ungdomen i sin gudlösa, röda värld ...?"

Scheer, som återger detta citat i sin bok, nämner att Spellman och andra reste till Saigon för att demonstrera sin tillit till Diem:

"Wesley Fishel, den professor vid Michigan State University, som ursprungligen fått Diem att komma till USA, dök upp i Vietnam som en av hans främsta rådgivare med bostad i presidentpalatset." (S. 22)

Bland de övriga som kom på besök eller stannade som "rådgivare" märktes Leo Cherne, ordförande i International Rescue Committee, "en organisation med syfte att hjälpa sådana som flytt från kommunismen", den österrikiske socialdemokraten Gustave Richter, som nu bar namnet Joseph Buttinger och var redaktör för tidskriften Dissent. Överste Lansdale presenterade Buttinger för männen kring Ngo Dinh Diem, skriver Scheer, "och efter ungefär

tre månader i Vietnam ansåg Buttinger att Diem var alternativet till den kommunistiska revolutionen”.

På senhösten 1954 började det bli allvarliga motsättningar mellan de amerikaner, som arbetade på det vietnamesiska projektet. När Diem i början av 1955 gick till militärt angrepp mot de religiösa sekterna, som hade sina egna militära formationer och kunde tänkas bli rivaler om makten, tog några inflytelserika amerikaner ställning med fransmännen (som sympatiserade med sekterna) och mot Diem. Den främste av dem var general Collins. Scheer fortsätter:

”I detta kritiska läge när det såg ut som om USA skulle kunna göra sig av med Diem, fällde hans supporterklubb, hans ‘lobby’, utslaget. I den följande striden togs spelet hem av den kuriösa alliansen mellan CIA-agenten Lansdale, den före detta österrikiske socialisten Buttinger och kardinal Spellman.

På den officiella planet övertygade Lansdale sin chef Allen Dulles om Diems duglighet, och denne övertygade sin bror, som i egenskap av utrikesminister talade med presidenten. I den nyligen utkomna boken om CIA, ‘The invisible government’, av David Wise och Thomas B. Ross, läggs hela ansvaret för att USA:s stöd tippade över till Diem på Lansdale, men de privata politiska påtryckningarna var viktiga. Buttinger återvände från Vietnam med entusiasm för Diem men fruktan för att USA inte skulle satsa helhjärtat på honom. Han vände sig till gruppen kring International Rescue Committee, av vilka en av de nyttigaste var Harold Oram, organisationens expert på PR-verksamhet. Oram kände chefen för Catholic Relief Service [den katolska hjälpverksamheten] i Washington och denne ordnade ett sammanträffande mellan Buttinger och kardinal Spellman. Kardinalen var fortfarande en entusiastisk dyrkare av Diem, och Buttinger skrämde upp honom med den kris i Diems karriär som stod för dörren.

Spellman sände Buttinger tillbaka till Washington för att träffa Joseph F. Kennedy [John F. Kennedys far], och slutligen beslöt dessa två mäktiga herrar, enligt vad Buttinger berättade vid ett samtal med författaren [alltså Scheer], efter en överläggning per telefon, vem som Buttinger borde lägga fram historien för. I Washington satte Kennedy honom i kontakt med senator Mike Mansfield och Kenneth Young från State Department. John F. Kennedy var i Kalifornien vid denna tidpunkt, men Buttinger hade ett långt samtal med hans sekreterare.

Under tiden hade kardinal Spellman arrangerat konferenser med redaktionsledningen för New York Herald Tribune, chefredaktörerna för Life och Time och åtskilliga redaktörer i New York Times. Den 29 januari 1955, två dagar efter Buttingers besök på New York Times, innehöll tidningen en ledare som nära anslöt till Buttingers argument för Diems sak. Buttinger utvecklade också sin inställning i The Reporter den 27 januari 1955 och New Republic den 28 februari 1955.

Från våren 1955 var USA:s uppslutning bakom Diem oreserverad. Detta innebar att USA skulle strunta i alla franska protester och Genèveavtalen — inklusive bestämmelserna om återförening genom fria val, vilka, något som även Diems mest hängivna supporters medgav, skulle föra den kommunistorienterade Vietminh till makten. En kardinal, en CIA-agent och en före detta österrikisk socialdemokrat tog tydligt hem spelet mot den instinktiva försiktigheten hos en general som blivit president.” (S. 24-25)

Scheer ger ingen upplysning om förhållandet mellan Bao Dai, den nominelle kejsaren i det nominella kejsardömet, och Diem. Genèvekonferensen började den 8 maj 1954 och slutade den 21 juli. Sydvietnam blev en omgrupperingszon, inte en självständig stat genom Genèveavtalen. Men under tiden hade Dulles’ folk i Saigon arbetat snabbt och fått Bao Dai, nu mer än någonsin en maktlös marionett, att utse Diem till premiärminister. Denne hann presentera

sin s.k. regering den 7 juli, alltså två veckor före genèvekonferensens slut. Hösten 1955 var komedin definitivt slut för Bao Dai. Marionettkejsaren avlöstes av marionettpresidenten.

Filantroperna

I den officiella amerikanska propagandan om Vietnam ingår sedan 1954 några outslitliga element: att en miljon människor flydde från Demokratiska Republiken Vietnam under första året efter genèvekonferensen, då omgrupperingen av de stridande styrkorna ägde rum, att "Vietcong" erövrat sin obestriddliga maktställning i Sydvietnam genom terror och att USA gjort en monumental insats med sin ekonomiska, tekniska, medicinska och pedagogiska hjälp.

"Flykten till friheten" spelade en utomordentligt stor roll i propagandan för Diems regim. Det nämndes i regel inte att den stora massan av dem som flyttade från norra till södra zonen 1954-1955 utgjordes av två grupper, anhöriga till soldater och officerare i den infödda kolonialarmén (200 000) och katoliker (679 000). Katolikerna utgör en minoritet — högst 10 procent — i Vietnam, där buddhismen är den traditionella religionen.¹ Katolicismen var kolonialisternas religion. Även om de flesta infödda katoliker hade varit passiva i kriget eller deltagit i motståndsrörelsen, hade en inte oväsentlig del stött kolonialregimen i vått och torrt. Katolska församlingar hade t.o.m. satt upp milisenheter, som kämpat mot gerillan. Många fruktade repressalier när kampen var förlorad. Många stod under starkt inflytande av prästerskapet, och det hände att hela katolska byar evakuerades från Nordvietnam till Sydvietnam. Bernard B. Fall i "The two Viet-Nams" och andra författare har utförligt berättat om denna folkvandring och de problem den skapade i Sydvietnam, där katolikerna under Diemregimen blev den enda privilegierade gruppen eller åtminstone den grupp som klarade sig bäst undan terrorn.

Endast 150 000 (enligt Bernard B. Fall) valde att flytta från Sydvietnam till Nordvietnam under omgrupperingsåret. Uppgiften kan tolkas på flera sätt. Det låg ju i gerillakrigets natur att huvudparten av deltagarna kämpade på egen mark, både söder och norr om 17:e breddgraden, och att flertalet återgick till civilt arbete i den trakt där de kämpat och hörde hemma, när kriget var slut. Trots den terror, som Diem och amerikanerna utlöste redan från början i Sydvietnam, fanns dock genèveavtalen och hoppet om en återförening av landet 1956. När hoppet försvann, var demarkationslinjen vid 17:e breddgraden en förskansad gräns. Diems regim tillät inte ens postförbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam.

Vad tortyr och terror beträffar finns det i Vietnam ymnigt med opartiskt material att dra slutsatser ur. När general de Castries och de tusentals övriga krigsfångarna från Dien Bien Phu och föregående strider frigavs efter genèvekonferensen, fick världen veta att Vietminh hade gjort sitt bästa för att göra livet drägligt för dem — trots att de själva aldrig hade kunnat räkna med annat än tortyr och död när de tillfångatogs av sina fiender. Den nationella befrielsefronten i Sydvietnam är rotad i Vietminhs traditioner. Många av dessa kadrer har fått sin första teoretiska och praktiska skolning i Vietminh.

Tortyr och urskillningslös terror är alltid dåliga vapen. Om de varit effektiva, skulle den franska krigsmakten ha vunnit i Indokina och Algeriet, och USA:s ockupationsmakt i Sydvietnam skulle ha pacificerat landsändan på mindre än två år. Den har fört kriget med alla av folkrätten illegaliserade medel, som nästan alla stater förbundit sig att inte tillgripa. "Fakta är nästan otroliga", skriver Edgar Snow i "The other side of the river":

¹ Generellt kan nog sägas att religionen, bortsett från katolicismen, inte utgjort något politiskt problem för den antikolonialistiska rörelsen. "Buddhist" i Vietnam används för övrigt som synonym till "icke katolik", även om personer som är oreligiösa.

”Diems teori var att varhelst Vietminh hade varit i verksamhet — och det var i de flesta byar — måste det finnas kommunister, förrädare, spioner, opålitligt folk. Majoriteten av Vietminh var ursprungligen inte kommunister. Ngo Dinh Can började systematiska och bestialiska ‘rensningsoperationer’ i stor skala mot hundratals byar, där det länge hade rått lugn. Många byar brändes till grunden. Förkolnade kroppar låg hopvis i ruinerna. Tusentals familjer splittrades och misstänkta medborgare spärrades in i koncentrationsläger. Det var inte Nordvietnam eller ens de lokala kommunisterna utan Ngo Dinh Diem som slutligen provocerade hela landsorten att göra uppror.” (S. 701)

I likhet med många andra författare tycks Snow vara böjd för att tro att amerikanerna och terrorn var två skilda saker: ”Vad som skapade olust inom USA:s stridskrafter var att de ingenstans fick stridskontakt med ‘kinesiska kommunistiska angripare’, som de hade räknat med att få. De fann i stället att de jagade — ibland med varghundar importerade från Tyskland — infödda sydvietnameser och hjälpte till att döda dem. Hur var det egentligen? Alla pengar och all makt och all tung krigsmaterial och alla dessa hårda, vältränade och välmentade jägarförband, som nu gick loss på barfota, små utmärklade, masksjuka bönder och deras barn med magar, som svällt av undernäring, bönder som inte kämpade i uniform utan i trasor och inte i tanks utan i skydd av träden i sina egna risfält, berg, djungler och malaria-träsk? Hur kunde det komma sig att de amerikanska befriarna i Diems tjänst för dem inte tedde sig annorlunda än de franska imperialisterna tidigare? Eller att Diems infödda trupper i amerikansk uniform, välbetalda, välfödda och nöjda med att ha ett jobb och ett gevär att sälja när de kom i kläm, inte tog sig annorlunda ut än marionetter i det förgångna?

Inget av allt detta är bra för amerikansk moral. Amerikanska soldater är inte dumma, och de börjar snart förstå, vad som är på färde. Amerikaner vill inte bara bli omtyckta utan mycket omtyckta — särskilt av folk som de har kommit för att befria. De upptäckte snart att inte all amerikansk hjälp gjordes av med på vapen att bekämpa Vietcong. Den innefattade också nya bilar och bensin att driva dem, kylskåp, frysboxar, luftkonditioneringsaggregat, livsmedel, mediciner, verktyg och många andra saker som är utmärkta på sitt sätt. Allt detta gick till president Ngo Dinh Diem och hans anhängare för att det inte skulle bli någon korrupktion. På något sätt gick det inte till de antikommunistiska bönderna utan till generalerna eller de höga tjänstemännen och ibland såldes det tyvärr på nytt till fantasipriser. Amerikanerna förde in massor med pengar i landet.

Det blev brist på väsentliga förnödenheter. Hyror och priser steg skyhögt. Inflationen satte igång. Uppskörtade amerikanska officerare klagade och organiserade en bojkott mot infödda och utländska fastighetsmäklare som begärde mer än 350 dollar i månaden för en villa med två eller tre sängkammare. En bonde här ser inte så mycket som 350 dollar på tio år, och inte en vietnames på tusen äger en sådan villa. De som gjorde det stödde Diem och kriget mot de kinesiska kommunistiska angriparna ...

Var fanns Ho Chi Minhs armé? Nordvietnams trupper har aldrig gått över den demilitariserade och starkt befästa breddgraden för att hjälpa sina partisaner i södern. Men 1962 hade hjälp i form av lätta vapen kommit i gång över sydgränsen. Det var alldeles uppenbart att om Nordvietnams numera fruktansvärda armé skulle marschera söderut med sin moderna utrustning och stöd från luften så skulle inte 10 000 marinsoldater och några dussin helikoptrar kunna hindra ett nytt Dien Bien Phu. Vad väntar de på? Paradoxalt nog skulle folkrätten vara på deras sida. Det var Sydvietnam som hade rivit sönder de enda internationellt erkända avtalen. Vilken signatärmakt kunde fördöma Nordvietnam om de undanröjde folk som själva ställt sig utanför lagen? I ett fall som detta skulle USA inte ha någon legal grund för sin intervention. Det skulle inte få stöd från någon av sina allierade i NATO, minst av allt från Frankrike, och det skulle inte ens få stöd av medlemmar i SEATO.

Varför har Nordvietnam avstått från att marschera? Svaret är inte att de är bättre kristna utan kanske att de är större realister ...

Nordvietnam har gjort sådana industriella framsteg att det nu skulle kunna industrialisera södern. Dess industriella inflytande kan snart komma att märkas i hela Sydostasien. I fråga om tung industri är det redan långt före Thailand och Burma.” (S. 702704)

Jag har här låtit Edgar Snow tala hellre än att göra en egen resumé av hans iakttagelser och värderingar. Jag har följt hans rapporter sedan han i slutet av trettitalet med ett slag blev berömd genom sin lysande bok om befrielsearmén i Kina, ”Red star over China”. Ibland har jag irriterats av hans egenartade politiska kommentarer men alltid beundrat hans ofta geniala skarpsinne, hans förmåga att se och att åskådliggöra vad han ser i ett enkelt och fascinerande språk och hans frihet från rasfördomar. Han är en av de verkliga amerikanska experterna på Fjärran östern och Sydostasien, och han är en av de ännu färre, som har sitt hjärta hos de förtryckta folken och inte i ett bankfack på Wall Street.

Min upplaga av ”The other side of the river” är tryckt 1963. Det citerade stycket tycks ha skrivits 1962. Självfallet varnade Snow för ett ökat amerikanskt engagemang i Indokina. ”Bönderna kommer inte att kämpa för att få tillbaka de feodala godsägarna och kolonialisterna”, skrev han, och det är nonsens att tro att amerikanska trupper på egen hand ska kunna föra ett framgångsrikt antigerillakrig. Han citerar USA:s sista generalkonsul i Peking, O. Edmund Clubb:

”Det skulle vara svårt att föreställa sig någonting mera likt en fisk på torra land än en amerikansk gerilla, som kämpar på den vietnamesiska landsbygden för Diems diktatoriska och reaktionära regering.” (S. 706)

I ”Viet-Nam: The first five years”, som jag återkommer till, gjordes en halvofficiell värdering av utvecklingen i Sydvietnam under åren 1954-1959, intressant genom att boken har formen av ett akademiskt symposium, där deltagarna kommenterar varandras inlägg. David Hotham, som tidigare hade varit korrespondent för London Times och Economist i Fjärran östern, bidrog med en ”Allmän värdering av amerikanska program”. Om marionettregimen skrev Hotham:

”I stället för att ena södern, har Diem splittrat den. I stället för att bara krossa sina legitima fiender, kommunisterna, har han krossat all opposition av varje slag, hur antikommunistisk den än må ha varit. Han har varit i stånd att göra detta helt enkelt och uteslutande på grund av den massiva dollarhjälp han haft från andra sidan Stilla havet, som hållit vid makten en man som enligt alla mänskliga och politiska affärers lagbundenhet skulle ha fallit för längesen. Diems huvudsakliga stöd får man söka i Nordamerika, inte i Det Fria Vietnam. Detta är en onaturlig situation, och onaturliga situationer varar inte länge ..

Diems problem är att han inte är en ledare som blott och bart blivit hjälpt av västern. Han har skapats av västern. Kejsaren, Bao Dai, kallade honom [till premiärminister], men det var bara en formsak. Det var Bidault och Dulles, som utsåg honom och satte honom i hans ställning. Det otrevliga ordet ’marionett’, som så ofta används av båda sidorna i propagandakriget, är i detta fall bokstavligt korrekt, eftersom det var västmakterna som placerade honom i Independenspalatset i Saigon ...

Diem krossade de revolutionära kommittéerna, drev de gamla nationalistpartierna under jorden, slog sönder den intellektuella oppositionen och reserverade maktutövningen för sig själv, sin familj och ett fåtal politiska nickedockor i nationalförsamlingen och förvaltningen. Man gör inte orätt om man antar att hans skäl för att göra så var att det i Vietnam, där politiken är så slingrig, är omöjligt att veta vilka som är kommunister och vilka som inte är det.” (S. 348-350)

Hotham raljerade om det val, som gav Diem 98 procent av rösterna, och gjorde en resumé av sin kritik:

”För det första satsar USA en väldig massa pengar på en inkompetent, terroristisk och impopulär regim. För det andra bidrar denna väldiga ekonomiska hjälp inte påvisbart till Det Fria Vietnams utrustning med kapitalvaror, den enda möjlighet som finns att någonsin märkbart lyfta upp ett sådant lands levnadsstandard och den enda möjligheten att någonsin åstadkomma ekonomiskt oberoende i förhållande till USA ... För det tredje tycks varken Diem eller hans amerikanska supporters ha någon som helst plan för att ena landet, genom val eller med andra medel. Detta sakernas tillstånd kommer med säkerhet inte att tolereras länge av en nation som offrat så mycket för sitt oberoende under så många blodiga år ...

Amerikanerna borde inte göra det misstag som de koloniala nationerna gjorde på sin tid — misstaget att helt isolera sig från folket som bebor de beroende territorierna. Det är skrämmande lätt att göra detta. Så länge som Det Fria Vietnam betraktas blott och bart som en bastion, ett rent strategiskt stycke av territorium, enbart en udde i det kalla kriget, så gör man detta misstag. Ett enkelt faktum bör inte glömmas. Tolv miljoner människor bor i denna speciella ‘bastion i Sydostasien’. De är inte amerikaner och kanske har egna idéer. Ett faktum är att de har egna idéer. Det skulle kanske vara nyttigt för Washington att ta reda på vad det är för idéer. Om man inte förr eller senare gör det, blir det bekymmersamt. Vad mer är, en sådan politik är ytterligt odemokratisk.” (S. 353-354)

USA:s officiella legender om motiven för interventionen i Vietnam har kunnat dominera, därför att praktiskt taget hela strömmen av information genom nyhetsbyråerna emanerar från USA och bygger på dessa legender. När Hitler etablerade quislingregimen i Norge, som knappast kunde ha haft mindre folkunderlag än den amerikanska quislingregimen i Saigon haft och har, hade han inte — som president Johnson har nu — Early Bird och ett suveränt grepp över alla stora nyhetsbyråer, även om det också då oftast verkade som om TT-uppläsarna och de svenska militärexperternas radiokommentarer bara hade den sidans material att tillgå.

Bistånd till underutvecklat land

”Den fundamentala skillnaden mellan ekonomiskt och militärt-politiskt bistånd — och den skulle knappast kunna vara mera fundamental — är att det ena är avsett att ändra status quo och det andra vanligen är avsett att bevara det.” Denna träffande formulering finns i en artikel av ingen mindre än J. W. Fulbright, ordförande i amerikanska senatens utrikesutskott, i New York Times den 27-28 mars 1965.

USA:s bistånd till marionettregimen i Sydvietnam är bara ett exempel av många, där summorna sett vackra ut och där antalet amerikanska professorer och experter varit imponerande. Men genom att Sydvietnam mer än någon annan hjälpmottagare kommit i fokus, har det blivit känt hur miljardbeloppen har använts och vad de ditsända professorerna och experterna har sysslat med. För att bevara status quo åt en polisregim krävs en stor polisapparat, och det var just för att organisera upp en sådan och se till att den använde effektiva metoder, som de första 54 amerikanska professorerna skickades till Sydvietnam. Robert Scheer har i sin väldokumenterade skrift ”How the United States got involved in Vietnam” tagit upp också detta, tidigare föga belysta, tema och lyckats få många värdefulla uppgifter av Wesley Fishel, den amerikan som upptäckte Ngo Dinh Diem, om denna professorsgrupp från Michigan State University (MSU) och dess roll i hjälpprogrammet:

”Fishel började arbeta för Diemregeringen 1954 som ‘rådgivare beträffande regeringens omorganisering’. Han var också medlem av särskilda sändebudet Collins’ personliga stab, och, med Fishels egna ord till författaren, ‘jag var den enda kontakt, som han [Collins] hade

med Diem och som överhuvudtaget hade någon mening under många månader ... Efter två år gick jag upp till ytan — för att använda ett CIA-uttryck — och blev chef för MSU-projektet.’

Utöver det faktum att Fishel och Diem var intresserade, inrymde beslutet att formellt engagera Michigan State University överväganden på ett högre politiskt plan. National Security Council [nationella säkerhetsrådet] hade våren 1955 beslutat om fortsatt massivt stöd åt Diem. Själve vicepresidenten Nixon tog kontakt med John Hannah, Michigan State University’s president, för att försäkra sig om hans medverkan. Enligt Fishel förklarades det för Hannah att man beslutat att Vietnam skulle ha högsta prioritet och att det var i nationens intresse att hans universitet engagerades. Officiellt skulle projektet utgöra en del av International Cooperation Administration’s program för hjälp åt underutvecklade länder. Det var faktiskt det största projektet och skulle omfatta 54 professorer och 200 vietnamesiska assistenter. Det skulle också tjäna ett särskilt syfte.

Genéveavtalen hade förbjudit ökningarna i militär styrka på båda sidor genom införelse av ‘alla slag av vapen’ eller truppförstärkningar. Det förhållandet att den internationella kontrollkommissionen — sammansatt av medborgare från Kanada, Polen och Indien — fanns där medförde risk för ogynnsam publicitet för USA om dess Military Assistance Advisory Group (MAAG), United States Operations Mission (USOM) eller CIA-agenter verkade öppet. Michigangruppen skulle tjäna som täckmantel.

Diem i sin egenskap av minoritetsperson i sitt eget land behövde en förstärkt polismakt. Diemregeringen hade anledning vänta angrepp från delar av de väpnade styrkorna, som var fiendliga till den, eller från polisförband under kontroll av den kriminella Binh Xuyen-sekten. Enligt Fishel var det av detta skäl, som Art Brandstatter, chefen för Michigan State University School of Police Administration och f.d. överste i militärpolisen, började utbilda Diems palatsvakt. Som en del av utbildnings- programmet, skildrat i MSU:s månadsrapporter, försågs palatsvakten med vapen och ammunition som professorerna från Michigan State University erhöll genom MAAG.

Bao Dai hade, när han var statschef, ställt rikspolisen och säkerhetstjänsten under Binh Xuyen-sektens ledning, och den var fiendlig till Diemregeringen. I april 1955 kunde Diem räkna med arméns trupper, vars lojalitet han hade försäkrat sig om genom ambassadör Collins’ deklARATION att USA var villigt betala lönerna bara för en armé som var solidarisk med Diemregeringen. Trupperna sattes in för att krossa Binh Xuyen. Professorerna från Michigan State University beslutade koncentrera sina krafter på polismaktens reorganisering.” (S. 34-35)

Scheer citerar ur deras månadsrapport för juli 1955:

”Man är allmänt ense om och ambassadören har särskilt bett oss att praktiskt taget uteslutande ägna krafterna åt polisprojektet och fältadministrationsprojektet till de allmänna valen nästkommande juli ... Det är nu MSU-gruppens uppfattning att det är nödvändigt för den, om den ska fylla en funktion motsvarande USA:s intentioner, att nästan uteslutande arbeta med program av omedelbar aktualitet till efter valen i juli 1956 och att programmen med omedelbar aktualitet i vårt program är fält-administrationsprojektet och polisprojektet.” (S. 35)

I november 1955 kunde professorerna i sin månadsrapport, enligt Scheers citat, konstatera följande:

”Under oktober månad fick vi meddelande om att Washington godkänt det föreslagna utvidgade polisprojekt, som framlagts den 29 augusti. Vi började omedelbart genomföra detta projekt. Vid konferenser på USOM den 10 oktober och i ambassaden den 23 och 24 oktober

sökte man koordinera de aktioner, som har att göra med den inre säkerheten i Vietnam och som vår regering är intresserad av.” (S. 35)

Efter dessa citat gör Scheer en resumé med egna ord av de uppgifter han fått fram:

”Med Washingtons godkännande reorganiserade professorerna den gamla franska Sureté [säkerhetstjänsten] till en ny ‘Vietnamese Bureau of Investigation’, som organiserades med FBI som mönster men ‘också skulle ha ansvaret för många andra polisiära funktioner, som är typiska för den här delen av världen, såsom presstjänst och postcensur osv.’ Polismakten transformerades till ett paramilitärt förband, som framförallt utbildades att gripa in mot revolter från medborgarnas sida. Så snart Saigon var lugnt, blev det en central uppgift att pacificera landsorten, och för detta ändamål skapades civilgardet, en milis på 40 000 man som stationerades i byarna. Immigrationsmyndigheterna instruerades att ta fingeravtryck på den kinesiska folkgruppen, som Diemregeringen inte litade på, och alla regeringsorgan instruerades om att lägga upp personakter på samma sätt som säkerhetstjänsten. Månadsrapporterna om projektet upptar listor på en omfattande sortering av vapen, ammunition, fordon, granater, handklovar och tårgasutrustning, som gruppen från Michigan State University lät vandra över från ‘officiella USA-organ’ till sina vietnamesiska skyddslingar. Från 1955 till 1960 hade Michigangruppen huvudansvaret för polisapparats utbildning, utrustning och finansiering i Diems stat.” (S. 36)

Scheer intervjuade åtskilliga av dessa professorer från Michigan State University. Han fann att de var exceptionellt svaga för titlar, positioner, utmärkelser och annan officiell uppmärksamhet. En del var cyniska. Andra hade under arbetets gång blivit mer och mer plågade av de snaskiga roller de spelade i Saigon. Men en viktig biprodukt av deras jobb med att organisera och utbilda terror- och tortyrapparaten i Sydvietnam var att de blev erkända som experter på sydöasiatiska frågor och efter hemkomsten till USA skrev massor med artiklar som stöd för legenden om den amerikanske jultomten i underutvecklade länder. När Diem gjorde sin triumfresa i USA 1957 slog uttrycket ”det vietnamesiska miraklet” igenom, väl underbyggt av den enorma positiva publicitet som massmedia gett honom sedan 1954 och som hans experter från Michigan hade lämnat viktiga bidrag till.

”Det var allmänt accepterat att hjälpen till Vietnam hade lett till en stor framgång”, skriver Scheer (s. 43). ”Diemregeringen hade avvärjt det kommunistiska hotet genom att sätta igång omfattande ekonomiska och politiska reformprogram och kraftigt förbättrat folkets existensvillkor. Amerikansk hjälp och rådgivning hade bidragit till att utveckla ett ‘nationalistiskt alternativ’ till Vietminh, och landet gick med snabba steg mot politisk stabilitet och ekonomiskt oberoende.”

Mot bakgrunden av de upplysningar som Scheer nu lämnar får ”Viet-Nam: The first five years”, ett symposium, som utgavs av Michigan State University Press 1959, ett betydligt större intresse än det hade när det kom från trycket. Boken är redigerad av Richard W. Lindholm, som tydligen var invecklad i polisprojektet, och har som medarbetare några av den tidens officiella vietnalexperter, som också torde ha ingått i gruppen från Michigan State University. Hyllningarna för Diem och hans regim är frekventa och uttrycket ”det vietnamesiska miraklet” förekommer ofta, bl.a. som rubrik över Joseph Buttingers, den f.d. österrikiske socialdemokraten, bidrag. För Buttinger var ”återupplivandet av en antikommunistisk nationalism som ett aktivt och dominerande element i Vietnams politiska liv i själva verket den viktigaste anledningen till att kommunisterna misslyckades med att erövra södern” (s. 14). Diem var denna antikommunistiska nationalism och Buttingers man: Diem förgiftades inte av ”enighetens förförliska magi”, han vägrade samarbete med ”den nationella splittringens element” och i stället för att blidka sina politiska motståndare, såg han till att de blev likviderade (destroyed). Tack vare att Diem lyckades ”bygga upp och

konsolidera Republiken Vietnam”, var han ”i stånd att före juli 1956 avvisa alla anbud om att diskutera problemet om Vietnams återförening”.

Men det fanns amerikaner, som hade samma grunduppfattning fast de inte längre iddes dragera den med fraser om vietnamesisk nationalism. En av dem var John M. Mecklin, korrespondent för tidskrifterna Time och Life i Sydostasien. När engelsmannen David Hotham, London Times’ och Economists korrespondent, i sitt bidrag till symposiet tog avstånd från USA:s metoder i Sydvietnam, svarade Mecklin i samma bok med en lång, irriterad kommentar, som torde vara representativ för mentaliteten hos de nya kolonialisterna. Hela kommentaren går i samma stil som följande avsnitt:

”Hotham rekommenderar slutligen USA att se till att Vietnam återförenas ‘genom val eller med andra medel’ och menar att amerikanerna borde ta reda på vilka ‘idéer’ det vietnamesiska folket har. Omkring 90 procent av vietnameserna är analfabeter. Och analfabetism betyder mycket mera än att inte kunna läsa och skriva. Det betyder att tankeförmågan fungerar ungefär som hos en femåring, en fullständig avsaknad av förståelse för ens de mest primitiva politiska begrepp och praktiskt taget ingen förmåga till logiskt tänkande. De eventuella idéer, som den asiatiska bonden må ha, har han blivit påtvingad genom propaganda, vanligen understruken med militärmakt, såsom fallet är med kineserna under Mao. Jag åtföljde 1955 en vietnamesisk armépatrull som ockuperade en by djupt inne i Sydvietnams djungelområde, som under mer än ett decennium hade varit högkvarter för Vietminh. Det var rimligt att vänta sig att byborna — 65 kilometer med båt och 8 kilometer till fots från närmaste väg eller landningsbana för flyg — skulle vara grundligt drillade i kommunism. Jag gjorde av med två dar i byäldstens hydda. Han var 66 år och hade aldrig gjort längre resor än tio kilometer från sin by. Han hade aldrig hört talas om Frankrike, Kina, Ryssland eller USA. Han hade hört att Ho Chi Minh var en bra man. Han hatade männen med ‘de bullrande fåglarna’, dvs. de franska flygare som upprepade gånger hade bombat byn, men han hade inte uppfattat dem som fransmän eller ens som utlänningar. Varenda person som levde mer än tio kilometer från byn var en utlänning. Begreppet nation var bortom hans horisont. Ändå var detta en respekterad byäldste efter ett decennium av kommunistiskt välde.” (S. 357)

Mecklin, herrefolkets representant, kom till byn i sällskap med en patrull från marionettarmén, vars befäl av andra amerikanska reporters skildrats som en motsvarighet till krigsårens pilkors-män i Ungern, quislingpolisen i Norge och Hitlers SS-trupper. Man kan föreställa sig intervjusituationen i byäldstens hydda. Vid omgrupperingen av de stridande förbanden efter Genèvekonferensen 1954 följde huvudparten av dessa inhemska yrkesmilitärer, även de som ursprungligen var nordvietnameser, med de franska kolonialtrupperna till Sydvietnam. Där fick man följaktligen en dubbel uppsättning av quislingar och legoknektar. I denna stora inhemska armé, numera enligt vissa källor 600 000 man, utgörs sannolikt största delen av värnpliktiga, som ofta går över förbandsvis till gerillan. Men en stor del av officers- och underofficerskåren består av det koncentrat av infödda äventyrare och fascister från hela Indokina, som lämnades kvar när den franska kolonialarmén tvingades avveckla och dra sig bort och som USA tacksamt övertog, vidareutbildade och utrustade med moderna vapen.

Men låt oss höra mera av Mecklins uppfattning om vietnameserna:

”De aspirationer som hyses av bildade asiatiska nationalisterna är verkliga nog och inte att bortse ifrån, men de är en försvinnande liten minoritet. Problemet att vinna massorna består när allt kommer omkring i sådana saker som att förse byn med en brunn eller en penicillinförpackning. För att uttrycka det cyniskt är det också problemet att utestänga den kommunistiska lögnen: att ni kan få mer brunnar och mer penicillin helt enkelt genom att

stödja kommunismen. *Folkviljan i Asien är en påtvingad historia. Hur oliberalt det än må låta, är det ett brutalt faktum att de bybor, som jag besökte, är oförmögna att bedöma vad som försiggår i Saigon.*” (S. 357-358)

Kursiveringen är min. Mecklin fortsätter:

”Demokrati är en massiv omöjlighet, som motsäger sig själv, i ett land där 90 procent eller bara 50 procent är analfabeter. Den är naturligtvis ett ideal på lång sikt, men den kan inte fungera förrän folket kan tänka. En av kommunismens mest cyniska ondskefullheter är dess dragningskraft på illitterata bönder, som arbetar som djur bara för att kunna hålla sig vid liv och är fullständigt oförmögna att ha en användbar politisk mening vad självstyrelse beträffar. Detta bedrägeri har olyckligtvis en dragningskraft fortfarande, när det kommunistiska tyranniets verklighet står avslöjad som ett skräckvälde utan motsvarighet i mänsklighetens historia, för vimsiga liberaler världen över, som så rörande hoppas att det på något sätt kanske finns en enkel lösning och att kommunisterna verkligen har de upplysta principer som de så flödande svamlar om. Det finns ingen lösning, bortsett från katastrof, i Vietnam eller på någon skärningspunkt, där friheten brottas på liv och död med kommunismen, ingen annan lösning än styrka. Diem har på ett mirakulöst sätt skapat styrka i ett vakuum av hopplöshet. Att han gjort det genom överdriven terror är beklagligt men relativt betydelselöst.” (S. 358)

Mecklin hyllade Diem för att han öppet bröt mot Genèveavtalens bestämmelse och vägrade genomföra allmänna val 1956: ”Det är dumdrigtigt naivt att mena att Vietnam någonsin kan återförenas genom någon annan makt än svärdets.” (S. 358)

Hotharvs svar, bokens sista kapitel, innehåller en förutsägelse om nederlag för den amerikanska politiken, som utgick just från ”Mecklins uppfattning om den illitterata bondens mentalitet” och inte ens inrymde något försök att fånga massornas intresse:

”Vad har gjorts i södern för att fånga massornas intresse där? Praktiskt taget ingenting! Fyra år efter Dien Bien Phu, tre år efter att Diem krossade de religiösa sekterna och medan 250 miljoner dollar om året rinner in i landet, har nästan inte ett enda hus byggts, jordreformen har uppskjutits, inte en ny industri att tala om har startats .

Det ekonomiska problemet är ett av de viktigaste. Om amerikansk lag på något sätt hindrar amerikaner från att göra vad som krävs i Fria Vietnam, ett ytterst känsligt och betydelsefullt område, då borde lagen ändras. I Fria Vietnam befinner sig västern i en daglig tävlan med kommunisterna i Nordvietnam, där ryssarna efter det hårda kinesiska mönstret snabbt skapar nya industrier .. .

Amerikanerna har kört fast i sin egen ideologi om fri företagsamhet, som fungerade mycket bra på deras egen kontinent, där det fanns nästan obegränsat med privat kapital. Men denna ideologi kan aldrig fungera i Vietnam, där privat kapital av någon storleksordning helt enkelt inte går att få fram. Den självklara lösningen, för att nu ta ett blad ur den kommunistiska boken, är att ge ekonomisk hjälp till Sydvietnam i form av hela fabriker, som uppförs av amerikanska tekniker. Utvecklingen måste börja med statsägda industrier och inte bara överlåtas till det hasardspel som bestäms av tillgång och efterfrågan.” (S. 360-361)

När fiendens grepp bröts

Wilfred Burchett har sedan nästan ett kvartssekel varit reporter i Fjärran östern och Sydostasien, vistades i de befriade områdena i Laos och Vietnam tidvis under åren före 1954, har bott länge i Hanoi efter 1954 och gjorde en resa i Sydvietnam 1963. Jag hade stor nytta av hans böcker och artiklar, när jag reste i Demokratiska Republiken Vietnam 1958. Där fanns mycket statistik och annat material, som annars skulle ha varit svårt att få tag på utan tidsödande arkivforskningar, och jag fann att hans uppgifter var pålitliga — till skillnad från

huvudparten av den information som kom genom franska och amerikanska nyhetsbyråer under de åtta åren före Dien Bien Phu.

Hans reseberättelser 1963, som publicerades i bl.a. New York-tidskriften National Guardian, utgavs 1964 i bokform av Foreign Languages Publishing House i Hanoi under titeln ”My visit to the liberated zones of South Vietnam” (Mitt besök i de befriade områdena av Sydvietnam). Burchett kom så långt som till 7 kilometer från Saigons stadsgräns, där han i fullt dagsljus åkte omkring på cykel. ”Om inte nationella befrielsefronten och dess väpnade styrkor hade hela folkets stöd, från de nationella minoriteterna till handlarna i Saigons utkanter, skulle detta ha varit omöjligt. Jag kunde resa som jag gjorde därför att jag i mitt sällskap hade några ledare från befrielsefronten som kunde ge de nödvändiga försäkringarna att jag var ’en vän’.”

Jag följer här Burchetts framställning utan att belasta texten med oupphörliga hänvisningar till boken.

”Hur vi bröt fiendens grepp” är ett uttryck, som ofta används i de befriade områdena och som fått en mycket bestämd politisk-militär betydelse. 1958-1959 var det svartaste, mest hopplösa året för folket i Sydvietnam. Det var svårt nog under de två första åren efter Genèveavtalen 1954, då Diemregimen sökte snoka rätt på alla som hade deltagit i motståndsrörelsen mot den franska kolonialarmén. Men folket sökte hårda ut till i juli 1956, då Genèveavtalen föreskrev allmänna val och man räknade med att landet skulle bli återförenat. Under dessa år fördes kampen på det politiska planet. Men hoppet krossades, när valen uteblev och Diemregimen i stället startade en kampanj under parollen ”Avslöja kommunisterna”. Syftet var att likvidera, dvs. döda, alla tidigare medlemmar av motståndsrörelsen och många som hade släktingar bland de enheter av folkarmén, som hade omgrupperats norr om 17:e breddgraden i överensstämmelse med Genèveavtalen.

För att rädda livet tvingades många att fly från sina hembyar och gömma sig i bergen eller i djungeln eller gå under jorden i någon annan provins. 1958-1959 föreföll det som om Saigonregimen hade etablerat en fascistisk kontroll över hela landet. Legoknektarna och den koloniala polisen arresterade, torterade och massakrerade folk som de ville. Allt detta nådde kulmen med lag 10/59, som föreskrev endast två straff, halshuggning med giljotin eller livstids straffarbete, för var och en som *misstänktes för att planera* brott mot ”statens säkerhet”.

”En av de mest betydelsefulla upptäckter jag gjorde under resan i de befriade områdena var att det är ett slags lagbundenhet i denna typ av motståndskrig. Normalt brukar man i varje krig kunna fastställa stridshandlingarnas början till en bestämd händelse i tid och rum. Men så var det inte här. Den enda samordnande faktorn var den grad av våld och terror som Saigonregimen använde. När våldet nådde en viss punkt i ett visst område, ägde en explosion rum. Folk föredrog att dö i en ojämn väpnad kamp hellre än att bli torterade till döds eller dödas som djur i ett slakteri.”

I det längsta besvarade folket våld, tortyr och mördande med politisk kamp. Resultatet blev bara ökad väpnad terror. Ett slags passivt motstånd med fångstsaxar omkring hemmen utlöste massakrer i stor skala. Det var när hela samhällen hotades av utrotning, som explosionerna ägde rum och väpnat motstånd började. I början var många av dessa utbrott kortvariga och isolerade, och Saigonregimen kunde koncentrera trupper och slå ner dem. Sedan nationella befrielsefronten hade bildats den 20 december 1960, fick motståndsrörelsen en organiserad och erfaren ledning. Den spred sig till hela landet, och fienden kunde inte längre samla överlägsna styrkor mot varje motståndscentrum.

En huvudroll i den väpnade kampen spelar tidigare gerillaledare från kriget mot fransmännen. Alla befälhavare, som Burchett mötte, för enheter av kompanistorlek och däröver hade gått

med i motståndsrörelsen redan 1945. De flesta hade varit tonåringar vid den tiden och var nu härdade veteraner i gerillakrigföring och i stånd att använda vilken typ av vapen som helst som de erövrade. Bortsett från dem som var instruktörer hos de nationella minoriteterna i bergen, verkade alla i sina hembyar, hemdistrikt eller hemprovinser, och bara ett fåtal har någonsin varit utanför sina hemprovinser. ”De känner varje träd och stig lika bra som sin handflata, och de känner praktiskt taget varje familj. De är experter på att leda den typ av militär-politisk kamp, som är befrielsefrontens svar på ‘den speciella krigföringen’ av amerikansk typ.”

I de flesta delar av landet var det under senare hälften av 1959, som motståndsrörelsen började. Kadrer, alltså i detta fall lokala ledare, som hade hållit sig dolda, började komma tillbaka på besök i sina byar nattetid för att orientera sig om stämningarna och reorganisera politiska centra i byarna.

Sao Nam, som vid tiden för Burchetts resa hörde till arméstaben i sin provins men 1959 bara var en tidigare motståndskämpe, som sökte återupprätta kontakten med de byar han kände, berättade:

”Först var det fruktansvärt svårt. Folk hade blivit fullständigt lamslagna av fruktan. De hade blivit tillsagda att slå på gonggonger och trummor när det kom någon främling — och ta honom tillfånga om möjligt. Några gjorde så därför att de var rädda. Andra kunde helt enkelt inte tro att vi var kadrer — de trodde att det bara var ett nytt trick av Diems agenter för att lura såna som sympatiserade med motståndsrörelsen att avslöja sig själva. I början förlorade vi några av våra kadrer. Då ansåg vi att det var omöjligt att arbeta om vi inte först ‘bröt fiendens grepp’, och för att göra detta var det nödvändigt att avrätta några av de värsta lokala tyrannerna och ge andra allvarliga varningar.”

Han berättade om ett typiskt fall, Chau, en provinsledare i Diems säkerhetspolis, som man visste bar ansvaret för att tjuotals, kanske hundratals tidigare motståndskämpar hade bringats om livet. En grupp ur gerillan sköt Chau natten till den 18 maj 1960, tillfångatog några av hans agenter och gjorde husundersökning hos honom. Trots vad man visste i förväg om honom, överträffade fynden alla beräkningar:

”Viktigast var ett stort register med namnen på Chaus nät av agenter och namnen på hundratals personer som skulle arresteras och avrättas. Våra män öppnade en skänk och fann till sin förfäran att det var ett slags arkiv för människoöron — allt som allt 432 vänsteröron av tidigare motståndskämpar, som Chau hade mördat. Högeröronen hade sänts till hans chefer som intyg på hans verksamhet, och han hade kvitterat ut fem tusen piastrer för varje öra han hade skickat in. Under de närmaste dagarna kunde vi varna alla som stod i tur att bli arresterade, så de kunde gå under jorden. Agenterna fick sex dar på sig att komma med förklaringar. De fick en varning. De skattade sig lyckliga över att slippa undan med livet och lovade att ge upp sin karriär som Diemagenter. Avrättningen av Chau hade en tillnyktrande effekt på andra tyranner i Mo Duc-distriktet, och vi fann att det blev mycket lättare att arbeta där.”

Sedan nationella befrielsefronten hade bildats, utfärdades noggranna bestämmelser om hur man skulle förfara med de lokala terroristerna. Utom i de fall där man har bevis för att det rör sig om mångmördare, hör det till regeln att man först ger en varning. Aktioner såsom den mot Chau och varningar till övriga agenter, som blev kända vid husundersökningar och på annat sätt, spelade en avgörande roll över hela Sydvietnam för att ”bryta fiendens grepp” och möjliggjorde ett allmänt bondeuppror i hela landsändan 1961, då Diemregimens administrativa maskineri slogs sönder.

Gerillan — böndernas grundskola

”En av de mest effektiva och förmånliga avvikelserna från de s.k. krigsreglerna är den verksamhet människor som spritt sig riktar mot människor, samlade i skock. Detta slags verksamhet framträder alltid i ett krig som antar nationell karaktär och består i att människorna sprider sig, anfaller en eller några i sänder och genast tar till flykten så snart de angrips av stora styrkor, för att på nytt gå till anfall vid första gynnsamma tillfälle. Så gjorde guerilleras i Spanien, så gjorde ryssarna 1812.”

Jag har inte hämtat det citerade stycket ur någon nyutgiven marxistisk lärobok. Det formulerades för nära hundra år sen i en sannolikt oöverträffad roman, Tolstoys ”Krig och fred”.

”Fransmännen, som under sitt återtag 1812 enligt taktikens alla regler bort försvara sig i spridd ordning, slöt sig tillsammans i skock, därför att andan inom hären sjunkit så djupt att endast massan höll ihop den. Ryssarna däremot, som enligt taktiken bort anfälla massvis, skingrar sig i verkligheten, därför att andan inom armén fått en sådan lyftning att enskilda personer på eget bevåg, utan order nedgör fienden och inte behöver tvingas till att utsätta sig för strapatser och faror.”

Det är fortfarande Tolstoy, men det kunde med andra årtal och nationsbestämningar vara Pham Van Chuong, en 27-årig sydvietnames, som jag tidigare citerat. En amerikansk student frågade honom — i Helsingfors sommaren 1965 — om nationella befrielsefrontens framgångar berodde på att vietnameserna var bättre krigare än amerikanerna. Chuong svarade:

”Man kan tryggt säga att vietnameserna är bra soldater, men det väsentliga är inte förmågan. Det väsentliga är att våra soldater kämpar på sin egen sida och försvarar sina egna byar. Om amerikanska soldater försvarade New York eller till och med Texas, så skulle de också vara bra krigare. Tänk på att det i det här kriget är sex hundra tusen vietnameser, som inte är särskilt bra soldater. De kämpar inte för sitt. De kämpar mot sina egna intressen.”

David Halberstam, en av de få amerikanska korrespondenter som haft en ambition att verkligen penetrera förhållandena i Vietnam, har lämnat några uppgifter om stämningarna i den förvuxna vietnamesiska marionettarmén. I en korrespondens från Saigon berättade han om de amerikanska officerarnas bekymmer:

”Officerarna i de sydvietnamesiska stridskrafterna i Mekong-flodens delta har utvecklat en tendens att undvika kontakt med stora koncentrationer av Vietcongerilla. Dessutom anser talesmän för USA:s militärmakt att de lämnat reträttvägar öppna för kommunister för att slippa militära operationer. Amerikanerna är också djupt oroade över de vietnamesiska officerarnas tendens att sätta igång angrepp där underrättelsetjänsten har visat att kommunisternas styrka är minimal.” (New York Times 1/3 1963)

I boken ”The making of a quagmire” (Hur man åstadkommer ett träsk) berättar David Halberstam mera om denna tendens. De amerikanska militärerna klagade över att de s.k. regeringsstyrkorna inte ville kämpa nattetid och inte ville gå ut som spaningspatruller. En USA-kapten formulerade det så här:

”Dom går ut på natten, går bort en bit på vägen och pinkar, och sen kallar dom det för nattpatrull.”

En fransk saigonkorrespondent har i Economist (27/6 1964) skildrat vad han betecknar som en typisk händelse i kriget. Ett artilleribatteri med 200 man och med en amerikansk kapten som s.k. rådgivare ändrade plötsligt marschriktningen. Korrespondenten fick av den vietnamesiske batterichefen veta att de just varskotts om att befrielsearmén hade upprättat en

vägspärr längre fram. ”Men ni kan anfalla och öppna den med era kanoner”, sa korrespondenten. Batterichefen gjorde en nick åt den amerikanska kaptenens håll: ”Om han vill göra det, så ska inte vi hindra honom. Men det här är inte vårt krig.” Han gick in i en jeep och kommenderade konvojen i motsatt riktning.

Befrielsearmén, oegentligt kallad Vietcong (= vietnamesisk kommunist), består nu — som befrielsearmén 1946-1954 — av reguljära stridskrafter, regionala stridskrafter och gerilla. Alla uppgifter om befrielsearméns numerär saknar mening, om de inte följs av en precisering, så man får veta om de avser de reguljära stridskrafterna eller gerillan. De tre sektorerna av folkarmén representerar tre nivåer, ungefär som vårt utbildningssystem. Gerillan är grundskolan, de regionala stridskrafterna gymnasiet och yrkesskolan och de reguljära stridskrafterna universitetet och den yrkesmässiga efterutbildningen. Det är inte fel att göra en jämförelse med utbildningssystemet, eftersom den tydligen mycket effektiva militära utbildningen på alla nivåer är kombinerad med en tydligen lika effektiv allmän skolutbildning och politisk skolning.

Ockupanternas stupida underskattning av det vietnamesiska folkets begåvningsreserv och bildningsnivå har dragit med sig katastrofer för dem själva. Även om det fanns någon som helst grund för dumdryga påståenden om att ett folk som till 90 procent består av analfabeter inte är moget för självstyrelse, måste man här också undra varifrån den angivna siffran har kommit. Analfabetismen var ett av de arv som det franska kolonialväldet lämnade efter sig efter sin nästan sekellånga existens i Indokina. Men under djungelkriget 1946-1954 upprättade Vietminh, motståndsrörelsen, skolor överallt i de befriade byarna och lärde många fler läsa och skriva än de franska kolonialisterna gjort under en tiodubbel längre tid under s.k. fredliga förhållanden. De befriade områdena sträckte sig över hela Vietnam. I Nordvietnam 1958 träffade jag i byarna många av dessa bönder, som fått sin första skolundervisning i djungelskolorna och nu hade partitidningen, marxistiska klassiker och t.o.m. poesiböcker i sina fortfarande mycket fattiga hyddor. Jag förutsätter att de flesta av denna gerillageneration i Sydvietnam har samma utbildning som bönderna i norr och kan politisk teori, kommunalpolitik och skönlitteratur oändligt mycket bättre än de kukluxklanare och sydstatssheriffer, som nu välsignar landet med västerländsk civilisation i form av tortyrkammare, napalm, giftgaser och 500-kilosbomber.

Den vietnamesiska byn är basen för folkarmén. Där är bönderna, män och kvinnor, gerillasoldater på deltid och sköter sina dagliga civila sysslor som vanligt. De samlar information om fienden, fungerar som vaktposter, reparerar eller förstör vägar, bygger skyddsrum, hjälper till med att bygga förskansningar, medverkar vid transporter och spelar en viktig roll för de regionala och reguljära styrkornas livsmedelsförsörjning. De regionala styrkorna har till uppgift att skydda ett distrikt och dess befolkning. Det är i regel dessa styrkor, som amerikanerna möter, när de gör sina s.k. rensningsoperationer. De regionala styrkorna har bättre utbildning och är bättre beväpnade. De är utomordentligt rörliga inom sina distrikt och mästare i att organisera bakhåll. Den reguljära armén rekryteras ur gerillan och de regionala styrkorna och har huvudsakligen offensiva uppgifter.

I en av de läroböcker i ”speciell krigföring”, som de amerikanska kadetterna får läsa, George K. Tanhams ”Communist revolutionary warfare: The Vietminh in Indochina”, ges en resumé av de skilda uppgifterna:

”Under många av sina operationer var fransmännen därför ur stånd att få stridskontakt med de reguljära styrkorna och mötte i stället de regionala trupperna. I stort sett såg man till att den reguljära armén var fri för att kunna föra ett rörligt krig och välja både plats och tid för drabbning.” (S. 48)

Den sydvietnamesiska gerillan och befrielsearmén har dragit mycket nytta av erfarenheterna från befrielsekriget i Kina och studerat Mao Tse-tungs analyser, nu utgivna på svenska under titeln ”Militärpolitiska skrifter”. Men de veteraner jag träffade 1958 betonade ofta att varje lands gerilla måste utveckla egna metoder och kämpa med de medel som finns och under de särskilda förutsättningar som geografiska, politiska, kulturella och andra förhållanden bjuder. Tanham påpekar att ”Vietminh visade att gerillatrupper kan operera inte bara i bergen och glest befolkade områden utan också i mycket tätbefolkade regioner, som är besatta av fienden, och det var faktiskt i viss utsträckning möjligt att i hemlighet bygga upp en militär organisation i sådana områden.” (S. 12)

Under befrielsekriget 1946-1954 utvecklades i hela Indokina tekniken för gerillakrigföring i alla de skiftande förhållanden, som finns i detta tropiska land: djungelområdena, deltaområdena, småstäderna och de stora städerna. Många veteraner från detta krig lyckades hålla sig undan Diemregimens blodhundar. Och många tusen av de anonyma gerillasoldaterna förblev blott och bart bönder, tills den militära motståndsrörelsen flammade upp på nytt 1959.

Jag har i ”Vår vid Syd kinesiska sjön” behandlat det feodala systemet och den koloniala utplundringen och ska inte här upprepa detta. Burchett påpekar i ”My visit to the liberated zones of South Vietnam” att det fanns vissa betydelsefulla ekonomiska olikheter mellan Sydvietnam och Nordvietnam. I norra och centrala Vietnam bodde feodaltherrarna ofta på den jord de ägde och pressade personligen ut de omänskliga arrendena och feodala skatterna av bönderna. I Mekongdeltat fanns det feodaltherrar som ägde hundratals och tusentals hektar och vanligen levde lyxliv i Saigon och reste utomlands och lät sina underhuggare kassera in jordrönten och sätta in den på deras bankkonton. ”Bönderna i en av jordens bördigaste trakter var så utplundrade”, skriver Burchett, ”att det inte var sällsynt att man och hustru ägde bara ett par byxor som de fick turas om att ha.” Omkring 90 procent av bönderna var jordlösa lantarbetare eller arrendatorer.

Under befrielsekriget mot de franska kolonialisterna fördes gerillakriget i hela deltaområdet, och delar av det kontrollerades helt av motståndsrörelsen. Bönderna i detta område har en lång revolutionär bakgrund. Demokratiska Republiken Vietnams röda fana med gul stjärna höjdes första gången i Mekongflodens deltaområde — den 23 november 1940 — när folket reste sig mot fransmännen. Det var också här som den militära motståndsrörelsen mot fransmännen började i september 1945, ett år innan den började i norra Vietnam, en intressant upplysning när man i Washington gör gällande att böndernas kamp i deltaområdet nu är en exportprodukt från Nordvietnam.

Under befrielsekriget gjorde Vietminh en jordreform i deltat. Allt land som tillhörde de franska eller frånvarande inhemska godsägarna fördelades mellan bönderna, och på den jord där feodaltherrarna bodde kvar, gjordes drastiska nerskärningar av arrendebeloppen. USA:s och Diemregimens agenter begick det ödesdigra historiska misstaget att försöka ta denna jord tillbaka från bönderna. De försökte t.o.m. kräva ut ockerjordrönten retroaktivt för de åtta år som kriget hade varat.

En annan upplysning, som också kan begrundas, ges i en saigonkorrespondens av James Reston:

”Det hårdaste slaget utkämpas för ögonblicket om kommunikationerna. Det finns ingen pålitlig sydlig—nordlig väg- och järnvägsförbindelse i det här landet, från Saigon norrut till 17:e breddgraden. Detta är fågelvägen en sträcka på 1 100 kilometer — längre än från New York till Chicago. Vietcong spränger den och minerar den snabbare än de allierade [dvs. amerikaner och marionetter] kan reparera den.” (New York Times 31/ 8 1965)

Om befrielsearmén är så beroende av hjälp utifrån, som James Reston på sista tiden börjat göra gällande, frågar man sig varför den förstör de enda transportvägar den skulle ha möjlighet att använda.

Det folkliga nationella krigets påk

Lyndon Johnson har — som Napoleon och Hitler före honom — klagat över att motståndaren för krig i strid mot alla regler. ”Som om det existerade några regler för att slå ihjäl folk”, skrev Tolstoy i ”Krig och fred”:

”Men trots fransmännens klagovisor och att en del högt uppsatta ryssar tyckte det var skamligt att slåss med påk, höjdes det folkliga nationella krigets påk och utan att fråga efter någons smak och några regler bearbetade den obarmhärtigt fransmännen, ända tills hela hären låg slagen till marken.”

President Johnson är förvånad och upprörd, inte bara över att det inte räcker med ett överväldigande, modernt krigsmaskineri för att vinna över en folkarmé, som består av vietnamesiska bönder och som saknar flyg och flotta, utan också över att det finns kritiker som röjer att de har rum i sina hjärtan även för vietnameser. Efter en presskonferens, där han moraliserat över att dessa kritiker inte brydde sig om att ”amerikanska förläggningar överfalls och bomber släpps på amerikanska soldater och de mister livet i dussinvis,” skrev The Nation (21/6 1965) i en ledare:

”Vad som förbryllar oss är presidentens uppenbara oförmåga att fatta att det är något särskilt med det krig som ett folk för när det försvarar sitt land och sitt folk. Vi är utbölingar i Vietnam. T.o.m. vietnameser som uppger sig stå på ’vår’ sida envisas med att påstå det. Det kan inte förnekas att vi efterträdde fransmännen i Vietnam, sedan vi hade gjort av med mycket stora summor på att finansiera deras militära nederlag. Vietnameserna ser oss i den belysningen. Är det något förvånansvärt i det? ... Om Vietcong hade stridsflyg, så skulle de kanske svara med bomb för bomb, napalm för napalm och utkämpa ett rent och snyggt krig på marken. Men det är deras byar som bränns och deras män, kvinnor och barn som slaktas — inte folket i våra städer. När Vietcong drog sig tillbaka efter sitt angrepp i Quang Ngai nyligen, så skickade vi reabombplan att förfölja dem. Pressofficeren sa att 500 hade dödats. Men den 6 juni rapporterade New York Times att tre av fyra patienter som sökte vård vid ett vietnamesiskt sjukhus efteråt var kvinnor från byarna. Det måste ha varit många barn också. Låt presidenten för ett ögonblick ha tankarna på något annat än Vietcong. Hur många civila sydvietnameser har vi dödat? Eller väger inte dessa offer, som vi tillfogar en plågsam död från långt håll, någonting alls på mr Johnsons moraliska vågskål?”

Amerikanerna omringade i Saigon

Ytterst lite konkret information läckte ut från Sydvietnam om Diemregimens terror och motståndsrörelsens verksamhet under åren 1954-1961. Under rubriken ”Vietnams starke mirakelman” skrev John Osborne i Life (10/6 1957) om Diem och dennes klan, bl.a. brodern Can, som var något slags guvernör i Hue: ”Regeringen har lyckats infånga och flytta tusentals kommunistiska kadrer i regionen undan allmän åsyn, och detta tillskrivs i huvudsak Ngo Dinh Cans fasta om än dolda hand.” Och indirekt fick man upplysning om att sådant inte skedde utan motstånd i t.ex. ett tal av president Eisenhower i Gettysburg den 4/4 1959: ”Under det att regeringen noterat verklig framgång med utrensningen av kommunistisk gerilla, så fortsätter de som finns kvar att utgöra ett orosmoment i nationens liv.”

Efteråt har man fått mera detaljer. USA öste redan från 1954 in 250 miljoner dollar om året plus en massa militära s.k. rådgivare för att pumpa upp och effektivisera den inhemska kolonialarmén och polismakt, som Frankrike lämnade efter sig. Enligt Amos A. Jordan, överste

och professor vid USA:s militärakademi i West Point, som på officiellt uppdrag gjorde en undersökning, senare publicerad under titeln "Foreign aid and the defense of Southeast Asia" (Utlandshjälpen och försvaret av Sydostasien), skulle i september 1956 sex av arméns tio divisioner, alltså i runt tal 60 000 man, plus de tretton territorialregementena plus "en rejäl del av flottan" vara huvudsakligen sysselsatta med operationer mot gerillan och "upproriska sekter". Dessutom var förstås hela civilgardet och den reguljära polisen engagerade i att jaga folk som deltagit i motståndsrörelsen.

I juli 1955, då enligt Genèveavtalen konsultationer mellan myndigheterna i Nordvietnam och Sydvietnam skulle inledas om de allmänna val som enligt samma avtal skulle äga rum i juli 1956, utfärdade Diem en deklaration och "sade att hans regering 'på intet sätt' var bunden av avtalen, som, underströk han, hade undertecknats 'mot det vietnamesiska folket vilja'." (New York Times 17/7 1955)

I ett officiellt uttalande från Washington fick man ett år senare uppgifter om att motståndsrörelsen inte var likviderad:

"Den amerikanska politiken gentemot Sydvietnam har skisserats av mr Robertson, State Departments chefsrådgivare i Fjärran östern-frågor, som med skärpa understödde president Diems vägran att utlysa de allmänna val i juli, som för två år sedan föreskrevs i Genèveavtalen ... USA:s syften är, enligt mr Robertson, att understödja en vänskaplig ickekommunistisk regering i Vietnam och att hjälpa den att begränsa och småningom utrota [eradicate] kommunistisk omstötningsverksamhet och kommunistiskt inflytande och att hjälpa regeringen i Sydvietnam att upprätta de nödvändiga styrkorna för den inre säkerheten, att uppmuntra den ickekommunistiska världen att stödja den och ge den ekonomisk hjälp för återuppbyggnadsarbetet." (The Times Weekly Review 7/6 1956)

Det dröjde ytterligare fem år, innan man utanför Sydvietnam — fortfarande huvudsakligen genom indirekta uppgifter — fick en uppfattning om att gerillaverksamheten blivit landsomfattande. Lyndon Johnson besökte Saigon, och han och Diem nådde efter tre dars överläggningar enighet om ett åttapunktsprogram, som enligt ett UPI-telegram (13/5 1961) förutsåg en massiv ökning av USA:s militära och ekonomiska hjälp och diskussioner om "nya ekonomiska och sociala åtgärder på landsbygden samtidigt med kampen mot gerillan så att Vietnams folk snabbt skulle komma i åtnjutande av att lag och ordning återställdes i deras byar och provinser".

I juni 1961 kom så USA:s "ekonomiska och finansiella expertdelegation" under ledning av Eugene Staley till Saigon. Resultatet blev den s.k. Staleyplanen, som i princip godkändes av president Kennedy och som syftade till en "pacifiering" av Sydvietnam inom ett och ett halvt år, bl.a. genom att större delen av lantbefolkningen och de etniska minoriteterna sammanfördes i "agrovilles" och "strategiska byar", en motsvarighet till Hitlers koncentrationsläger, och att marionettarmén fick betydligt effektivare särskild utbildning för antigerillakrigföring av amerikanska officerare. De strategiska byarna betecknades i en korrespondens i New York Times (10/5 1963) som "ryggraden i dess [Diemregimens] krig mot Vietconggerillan".

En anonym författare, som enligt en redaktionell kommentar "under några år följt och skrivit om kampen i Vietnam", gav i New Republic (12/3 1962) ett stycke av den utveckling som nyhetsbyråerna inte nämnvärt hade uppmärksammat men som förklarade den hektiska aktiviteten i Washington:

"Sedan vi kämpat för fransmännen under åtta år från 1946 till 1954, fick vi Dien Bien Phu', sa en vietnames nyligen till en amerikansk åhörare i Saigon. 'Och efter att USA har underhållit oss och gett oss militär träning och haft befälet över oss i åtta år, är vi slutligen

omringade i Saigon.’ Detta sades med ett bistert leende. Och olyckligtvis var det ingen överdrift.”

Illusionerna kontra verkligheten

Charles Mohr, som var chef för tidskriften Times byrå i Hongkong men 1963 tog avsked som en protest mot redaktionens sätt att behandla material om kriget i Sydvietnam, gjorde en bitter resumé i The Nation (17/5 1965):

”I slutet av 1962 och under hela 1963 utspelades under tragiska omständigheter det avgörande dramat i Vietnam. Vietconggerillan, som kanske då skulle ha kunnat besegras eller hållas stängd, tilläts andas ut och frodas. Den erövrade många tusen vapen och blev den fruktansvärda militärmakt den är i dag. Befolkningen, som kanske skulle ha kunnat förmås att motsätta sig Vietcongs erövring av landsorten, drevs i armarna på gerillan genom en politik som inte kunde skydda den eller vinna dess lojalitet. Den amerikanska byråkratin i Saigon, som kanske skulle ha kunnat förebygga dessa irreparabla katastrofer, märkte inte ens att de ägde rum.”

Mohr fortsätter:

”In i denna makabra domedagsatmosfär kom några unga, relativt oerfarna amerikanska reporters. De var de enda i hela landet, bortsett från Vietcong, som president Ngo Dinh Diem och hans familj inte kunde basa över eller skrämma. Ibland föreföll det som om de var de enda amerikaner på ena eller andra sidan av Stilla havet, som Robert McNamara och andra amerikanska toppfigurer varken kunde tysta eller bedra. De utmärkte sig som journalister och människor — delvis genom att vara oskuldsfulla nog att se vad som var rätt under näsan på dem, men framförallt genom att ha moralen, modet och den okomplicerade hederligheten att skriva sanningen trots de infama påtryckningarna och förtalet mot dem från deras egen regering och av andra amerikanska journalister som inte brydde sig om att skildra kriget som det var, än mindre förstå det.”

En av dessa korrespondenter var David Halberstam i New York Times. Jag kan inte finna att vare sig han eller de övriga rebellade mot det faktum att USA krigade i Vietnam. Deras problem var att de inte fick utöva sitt yrke, att de utsattes för press att inte rapportera vad de såg och att inga andra amerikaner i Saigon såg detta som de såg. Det är, skriver Mohr i den citerade artikeln,

”instruktivt att erinra sig vad toppfunktionärerna brukade säga på den tiden. I april 1963 uppdrog McNamara åt biträdande försvarsministern Arthur Sylvester att deklarera: ‘Vi har vänt utvecklingen i Vietnam.’ Samma månad förutsade general Paul D. Harkins, USA:s överbefälhavare i Vietnam, på fullt allvar att kriget skulle vara vunnet ‘inom ett år’. Under sommaren och hösten satte man i gång i stor skala att dementera Halberstams och hans kollegers korrespondenser.”

Robin Hood i Vietnam

Ur ett knippe av Halberstams rapporter från Saigon citerar jag här några avsnitt, som väl hörde till det som inte var opportunt att rapportera:

”Det är en av de bittra och grymma realiteterna för USA, supermakten, att här handskas med en extremt komplicerad situation, där normala metoder att använda makt som hävstång saknas på ett egendomligt sätt ...

Amerikanska civila här ser Vietcong i deltaområdet leva närmare och arbeta intimare ihop med folket än regeringen gör — skola byborna politiskt på natten, exploatera varje förhastad bombning av regeringen för att vinna rekryter. Ordet kommunism hörs aldrig. Men missnöje

på det lokala planet eller riksplanet utnyttjas, kanske mot en distriktschef som inte kan erkänna att han har fel, eller kanske Vietcong kommer med den första skolan till ett område.

Trots att Vietcong får viss ledning från Hanoi och vissa kadrer som utbildats i Nordvietnam anses den allmänt föra ett inhemskt krig med trupper som rekryterats på orten och med erövrade amerikanska vapen. De rekryterar folk lika framgångsrikt som någonsin.” (New York Times 29/9 1963)

”För ett år sedan hade omkring 70 procent av de viktigaste förbanden, enligt vietnamesisk uppskattning, moderna vapen, men siffran anges nu till 100 procent, och de flesta av dessa har erövrats ur amerikanska förråd. Dessutom har det blivit en mycket kraftig ökning av antalet automatiska Browninggevär och lätta maskingevär i dessa förband .. .

I både Long An- och Dinh Tuong-provinserna håller de strategiska byarna mer och mer på att tjäna som gästgivargårdar för kommunisterna. Gerillasoldaterna släpps in, vilar ut över natten, ser till att de får mat och sticker vidare .. .

De senaste två månaderna har det varit ett långsamt tryck också på centra som Saigon, allteftersom gerillasoldaterna har gått över alltmer till angrepp. De är i stånd att komma till stadens ytterområden för att göra sabotage utan att bönderna lämnar upplysningar till myndigheterna.

Under hela denna tid har regeringen fortsatt att skicka ut segerbulletiner.” (New York Times 21/11 1963)

”Ett stort problem är att Cong An, lokala polismän, stationerade i byarna, ofta var elakartade små diktatorer ...

Projektet med strategiska byar, som i deltaområdet inte accepterades av befolkningen som det gjorde i centrala kustområdet, blev ofta påtvingat folket. Byarna byggdes för snabbt eftersom provinsmyndigheterna tävlade med varandra om att ställa in sig hos den mäktige Ngo Dinh Nhu, som energiskt gick in för projektet, och byarna hade ofta en dålig administration.

‘Vi flyttade bort folk från områden där de hade gott om jord och flyttade dem dit dom inte ville komma för att skydda dem från någon som de inte nödvändigtvis ansåg vara en fiende — och allt de fick var Cong An’, sa en amerikan. ‘När Vietcong kom till byarna och dödade några av de lokala myndighetspersonerna, är det inte att undra på att Vietcong började likna Robin Hood.’” (New York Times 23/12 1963)

Gerillan i byarna kämpar med alla de vapen som finns, och amerikanerna har nu lärt sig att fångstsaxar med 15 centimeter långa, vassa tänder, hemmagjorda granater och minor och forntida pilbågar kan vara lika dödliga vapen som deras svenska kulsprutepistoler.

Under kriget 1946-1954 införlivades ett nytt element med gerillatekniken: de underjordiska hålorna. Katakombsystemet blev så utbrett att franska korrespondenter liknade Vietnam vid en tvättsvamp, en småpipig ost, ett termitbo. I en by utanför Hanoi demonstrerades en sådan håla för mig. Men tydligen har denna idé utvecklats enormt under det krig som nu pågår. I en korrespondens från Saigon beskrivs en som amerikanerna lyckats hitta:

”En fantastisk tunnellabyrint, fortfarande bemannad med kommunistisk gerilla, har av en slump påträffats bara 40 kilometer nordväst om Sydvietnams huvudstad. Under jorden finns kommunikationstunnlar och t.o.m. förrådslokaler, som har en längd på åtminstone 24 kilometer. Amerikanska officerare anser på grundval av vad de hittills vet om det, att gerillan behövde minst åtta år för att ställa i ordning tunnelnätet.

Den vietnamesiska armén håller nu på att metodiskt utforska och förstöra labyrinten från ytan. Hur många gerillasoldater som befinner sig i den är okänt. Ofta tittar en gerillakrypskytt fram

genom en öppning och ger eld. De senaste dagarna har dessa krypskyttar dödat nio regeringssoldater och en amerikansk rådgivare och sårat ytterligare 50 soldater.

Tanks och pansarvagnar för personaltransporter, som kammade genom den svår genomträngliga djungelregionen i söndags, råkade komma rätt på det underjordiska komplexet. En tank sjönk ner i jorden över en underjordisk förrådslokal ..

En vietnamesisk officer sa: 'Det kommer att ta veckor att förstöra det här underjordiska gömstället. Att skicka ner trupper att gå genom tunnlarna är att skicka dem i en säker död. Tunnlarna är omkring 90 centimeter höga med ett mer än två meter tjockt jordlager över. Våra män skulle kunna sopas bort med granater utan att tunnlarna blev skadade.'

Den vietnamesiska armén håller på att oskadliggöra tunnlarna genom att leda in tårgas, rök och andra kemikalier och sedan täppa till dem med sprängämnen. Men det tar lång tid. Ett av problemen är att tunnlarna fortfarande är ockuperade av gerillan. Reportrar som besökte området hörde hela tiden kryp-skytteeld, mestadels riktad mot helikoptrar som flög över trakten. Från luften ser terrängen oskyldig ut. Men gerillans omsorgsfullt utbyggda eldställningar har gjort att regeringstrupperna kallar området 'Järntriangeln' på grund av fiendens styrka där." (New York Herald Tribune 5/7 1963)

USA betalar skatt till gerillan

Charles Mohr var hösten 1965 åter stationerad i Saigon och jämförde förhållandena nu med läget ett par år tidigare:

"I landet i dess helhet finns mer av nästan allt — mer amerikanska trupper och mer Vietconggerilla. Det finns emellertid mycket mindre optimism. 1962 och 1963 var de flesta amerikanska funktionärer oresonligt envist övertygade om att segern var just om hörnet ... Senare det året [1963] meddelade försvarsminister Robert S. McNamara att alla amerikanska trupper skulle vara hemförlovade före 1965 års utgång ..

Det finns fortfarande många amerikaner som är lidelsefullt intresserade av den kontrarevolutionära vetenskapen och av att vinna de vietnamesiska böndernas hjärtan och sinnen. Men det finns många som bara ansluter sig i ord till den tanken. Enligt den uppfattning som vissa experter med lång erfarenhet av Vietnam har, resulterar den urskillningslösa användningen av bomber och artilleri i att alldeles för många bönder dödas och drivs bort från sin jord.

Allteftersom antalet amerikaner i Vietnam ökar, minskar kunskaperna om landet ..

För inte längesen blev en amerikansk korrespondent chockerad, när han skulle göra ett reportage om en ny amerikansk truppkontingents ankomst och en soldat kom fram till honom och frågade: 'Hur länge har du Mac varit på den här ön?'" (New York Times 14-15/8 1965)

Det lyser igenom och sägs ibland klart ut att amerikanerna och quislingarna lever i en nära nog perfekt isolering, en livsfarlig isolering dessutom, och att tillvaron mera liknar ett nattskräcksanfall där man sitter fast med fötterna när man söker undkomma den konturlösa förföljaren. Vår och den amerikanska allmänhetens information begränsas redan av det faktum att numera nästan alla korrespondenter i Saigon är ett urval, som tas på sightseeingturer och accepterar att leva som överklassturister. De små realistiska brottstycken som ändå förekommer i en och annan korrespondens, silas nu — som så ofta tidigare — bort av någon "TT"-redaktör som vet att Johnson kräver att varje reaktionär gör sin plikt. Den monotona dagliga upprepningen av antalet dödade gerillasoldater, uppgifter som vanligen bygger på bedömningar från några tusen meters höjd och tycks inkludera alla vietnameser, även kvinnor och barn, balanseras aldrig eller nästan aldrig av det otal nederlag och förluster

som ockupanterna och quislingarna måste ha råkat ut för, eftersom de nu är inringade i storstäderna och sina förskansade baser.

Hur denna kontinuerliga process gått till får man som sagt leta sig fram till i det material som de amerikanska korrespondenserna utgör. Här bör för övrigt den kommentaren göras att ett överraskande stort antal svenska skribenter, inte bara ledande författare utan också ledande journalister, sedan länge använder samma sovrings teknik och behandlar materialet från amerikanska nyhetsbyråer som intelligensfri propaganda.

Information om utvecklingen borde givetvis hämtas ur välinformerade källor, dvs. från det vietnamesiska folket, som finns och arbetar överallt, även innanför de amerikanska befästningarna.

En korrespondens från Saigon:

”Men kommunisterna var alltså aktiva i Mekongdeltat, där de genom två nästan oblodiga segrar erövrade nog med män och vapen för att sätta upp två nya gerillaplutoner. Rebellerna promenerade in i en by 140 kilometer sydväst om Saigon på måndagen och promenerade utan blesyrer iväg med 47 unga män i värnpliktsåldern. Inte ett skott avlossades för att hejda dem, trots att rekryteringsråden genomfördes i fullt dagsljus bara åtta kilometer öster om fjärde vietnamesiska armékårens högkvarter.” (New York Times 9/6 1964)

I en korrespondens från Saigon i New York Herald Tribune (21/6 1964) rapporteras att inne i själva staden Saigon ”nästan alla affärsmän — från småhandlare till industriägare — regelbundet betalar skatt till inkasserare som arbetar för Vietcong”. Khanhs generaler betalar skatt för sina plantager, och så gör de franska företagen, och ”t.o.m. några amerikanska anläggningar ute i provinserna har kunnat byggas genom att man indirekt betalat skatt till Vietcong”:

”Vietnamesiska byggnadsfirmor, som bygger på amerikanska kontrakt, betalar skatt — för att vara säkra på att byggnaderna inte sprängs i luften innan de är färdiga. Skatterna har blivit ytterligare en utgiftspost som USA:s regering betalar.”

Den brända byn

Under de senaste åren har befrielsearmén genomfört en serie stora aktioner, dels med relativt stora förband i drabbningar som varat flera dygn, dels med små kommandostyrkor mot bland annat de stora amerikanska flygbaserna. Befrielsearmén är fruktad inte minst för sina detaljkunskaper om de amerikanska baserna och deras bevakning och för sin minutiösa planläggning av kommandoräderna mot dem. Ett exempel av många är sprängningen av Essos jätteupplag av reabensin vid Danangbasen:

”Gerillan — de var inte mer än ett trettiotal — slank nerför de djungelklädda sluttningarna bortom komplexet för att göra ett angrepp i tre riktningar. Under skydd av granatkastareld och lätta automatvapen kastade en grupp granater mot de regionala styrkor som försvarar anläggningen. En annan grupp kilade in i anläggningen och sprängde den elektriska generatoren så att hela området mörklades. Gerillan sprängde sedan den lagerbyggnad där brandsläckningsredskapen förvarades. Den tredje gruppen lade laddningar med högexplosivt material mot åtta av de nio tankar som var i bruk. Inom ett par minuter stod fem av tankarna i lågor, däribland tre som innehöll ytterst eldfängt reabränsle. Den största av dem, som innehöll 200 000 liter bränsle, rasade samman när sprängämnet detonerade.” (New York Times 6/8 1965)

I en korrespondens från Saigon samma dag angavs att åtta miljoner liter reabränsle hade förstörts vid räden.

Gerillan försvann utan spår och tydligen utan förluster.

Två dagar innan hade amerikanska marinsoldater raderat ut närmaste by, Camne. Uppgifterna om hur många hus som brändes har växlat mellan 150 och 500. En talesman för de amerikanska stridskrafterna redogjorde i Saigon ”för första gången för de regler för krigföringen som utfärdats för amerikanska marintrupper, som kämpar i Sydvietnam”, sedan kritik hade riktats mot behandlingen av civila i Camne:

”‘Marintrupperna bränner inte hus eller byar om inte dessa hus eller byar är befästa’, sa han. Pressrapporter från Danang hade skildrat hur amerikanska marintrupper stormade genom byn Camne, söder om Danang, och satte eld på hyddorna trots bybornas vädjanden. Talesmannen underströk att det fanns tecken som tydde på att byn var kommunistkontrollerad. Han sa att tre marinsoldater som kommit nära bygränsen förra tisdagen hade sårats av skott från handvapen. Man fann också ett plakat, uppsatt mitt i byn, med texten ‘Kasta ut amerikanerna från Vietnam’ och högar av Vietcongs propagandalitteratur. Byn var genomborrad med tunnlar, somliga av betong, och befälhavarna för marintrupperna ‘ansåg dem mycket mer konstfärdigt gjorda än som skulle behövas om de enbart skulle vara skyddsrum för deras [bybornas] hem’, sade talesmannen.

Vid räden på tisdagen dödades en tioårig pojke oavsiktligt av skott avsedda för en flyende vuxen man, sade talesmannen. Det var den enda civila förlust, som marintrupperna rapporterade från Camneoperationen. Talesmannen sade att marintrupperna tyckte det var svårt att avgöra vem som skulle klassificeras som Vietcong, eftersom de finner att både unga och gamla personer brukar bistå de kommunistiska styrkorna. I de flesta fall sattes eld på hyddorna när man använde eldkastare och granater för att täppa till tunnlar och skyttegravar och de anslutna husen antändes.” (New York Times 6/8 1965)

Utraderingen av byn Camne var en alldaglig företeelse och skulle inte ha uppmärksamats alls, om det inte händelsevis hade funnits en TV-kamera på platsen. Den militära talesmannens nonsens om att man inte bränner byar som inte är befästa bör ses mot bakgrunden av det faktum att nästan alla vietnamesiska byar är befästa och utrustade med skyddsrum. Ingenstans har det vietnamesiska folket annat skydd mot ockupationsmaktens terror och tortyr än det skydd det bygger med egna händer. Och ingenstans utom på hangarfartygen — än så länge — är ockupanterna skyddade mot det folkliga nationella krigets påk.

USA:s smutsiga krig

Materialet om ockupanternas krigsförbrytelser i Vietnam skulle numera fylla volymer, även om man begränsade det till vad som — ofta genom tillfälligheter — kommit i dagen och skildrats i amerikanska böcker och amerikansk press. Det mesta av detta material har för övrigt haft en undanskymd plats, återgivet i förbigående och vanligen utan särskilda rubriker. Det har endast undantagsvis uppmärksamats av svensk press eller andra svenska massmedia.

Från nationella befrielsefronten i Sydvietnam och från Demokratiska Republiken Vietnams regering har kommit en mängd material om ockupanternas och quislingarnas behandling av fångar, om truppersnas ohyggliga framfart i byarna, om tortyrkamrarna, om de urskillningslösa bombningarna av byar, sjukhus, skolor, dammbyggnader osv. Praktiskt taget aldrig har detta material utnyttjats av våra massmedia och nått ut till den amerikanska och svenska allmänheten.

I denna skrift finns utrymme för endast ett fåtal exempel. Tidskriften Life (12/6 1964) innehöll ett bildreportage om tortyren. Ett avsnitt ur texten:

”Ett förband vietnamesiska soldater, som hade skickats att ockupera en Vietcongtrollerad by nära gränsen till Kambodja, landade med helikopter. Byn hade bombarderats från luften, och soldaterna mötte inget motstånd. De fann inga andra män än gamlingar, som hjälpte kvinnorna att släcka bränderna. Men under ett grundligt letande kom de på 43 gerillabönder i jordhålor, drog ut dem och satte igång förhör för att få reda på var vapnen var gömda.

Den vietnamesiske förbandschefen spöade fångarna med en bambukäpp och sparkade dem där de låg bundna på marken. Kvinnorna och barnen bevittnade med hårt spända ansikten hur deras makar och fäder torterades. Gerillabönderna klämdes ihop som fällknivar tills de låg förvridda av smärta. De hölls under vattenytan i floden och torterades med vatten som pumpades in i näsan på dem. Man la trasor över ansiktet på dem och hällde vatten på trasorna för att de skulle få en känsla av att drunkna. Fotografen Okamura protesterade: detta verkade onödigt och grymt. En soldat svarade: ‘Det här är jag beordrad att göra.’ Men fångarna ville inte tala.”

Det var bilder av unga män i civila kläder. Vattentortyren praktiserades flitigt på de franska kolonialisternas fångar i Algeriet. En av dem som torterades på detta sätt var Henri Alleg, som skildrat den i sin bok ”Torturen”.

Torturen är naturligtvis inte begränsad till det militära fältet. När Washington 1964 tvingades ta sin hand från Diem och bringa honom om livet, fick reportrar i Saigon under en mycket kort tid tillfälle att forska i de förhållanden som tiotusentals vietnamesiska patrioter hade levat och dött under i quislingregimens fångelser och koncentrationsläger.

En AP-korrespondens från Saigon i New York Times (9/11 1963):

”‘Dom klädde av mej naken, band mej över en bänk, hindrade mej med vatten och en handduk från att andas och slog mej tills jag blev medvetslös’, sa den unga maskinskriverskan med ett ansträngt leende. ‘Det hände nu i fredags’, sa hon, ‘bara några timmar innan president Ngo Dinh Diems regering ramlade ihop.’

Maskinskriverskan är Hoang Thi Dong, 29 år gammal, anställd vid brittiska ambassaden och hängiven buddhist.

Hon var en av de tusentals ‘politiska fångar’, som fick känna på hemliga polisens makt. Många (sic!) av fångarna är fria nu och berättar för första gången hur det var i Diemregimens koncentrationsläger.

Tjogtals studenter av båda könen berättar att de hade tvingats dricka såpvatten tills de kräktes blod. En ung flicka ... sa att man hade fäst elektroder från generatoren till en fältradion vid bröstet på henne. Många amerikanska militära rådgivare och utländska korrespondenter har sett varianter av denna tortyr tillämpade på fångar som misstänkts höra till Vietcong ute på fältet.

En tjänsteman vid USA:e delegation för militär och ekonomisk hjälp berättade om sina erfarenheter:

‘Det var en minimal cell’, sa han. ‘Fyrtissex fångar var inlåsta i den, och cellen låg oskyddad för solen. Många blev medvetslösa.’

Åtminstone en student ... dog av tortyren. Levern brast av battongslagen ... Några fångar fick fingrarna avhuggna. Andra stack man ut ögonen på.”

Chandler Davidson, en författare som återgett och kommenterat detta citat i The Nation (2/11 1964), skriver att den uppgift var fel, som angav att förhållandena nu belystes för första gången:

”I vissa fall var USA skyldigt till mer än ett tyst samförstånd. Enligt New York Times den 9 september 1963 fortsatte CIA att ge de vietnamesiska Special Forces en månatlig summa av 250 000 dollar t.o.m. sedan de hade genomfört räderna mot buddhisttemplena den 21 augusti det året.”

Amerikanerna har organiserat så många nya militär- och polisorgan i Sydvietnam att man inte alltid kan avgöra vilka särskilda uppgifter de har. På det militära och polisiära området, där obegränsade dollaranslag står till förfogande (enbart i Indokina beräknas USA ha satsat närmare 10 miljarder dollar under åren 1950-1965), skapas ofta ett imponerande antal organ med identiska uppgifter, eftersom varje vapenslag och varje institution med anknytning till militärpolitiken strävar efter att utveckla sin egen byråkrati. U. S. Army Special Forces torde vara störst av de truppstyrkor som är avsedda för bl.a. antigerillakrigföring.¹

Marionettregimens Special Forces i Sydvietnam är ett elitförband, som skapats av CIA med U. S. Army Special Forces som mönster. De utbildades ursprungligen för kommandoräder in i Laos och Nordvietnam, men huvudparten av dem behölls i Saigon att tjäna som stormtrupper för Diemregimens upprätthållande. I den mån dessa amerikanska eller sydvietnamesiska Special Forces på något sätt skiljer sig från Sicherheitsdienst, SS och andra hitleristiska polistrupper i de ockuperade delarna av Europa under andra världskriget, så är det en skillnad i fråga om materiella resurser, inte i fråga om grymhet.

Chandler Davidson röjde i den förut citerade artikeln i The Nation (2/11 1964) inga illusioner om att polisens metoder blivit annorlunda sedan Diem avlöstes av andra marionetter:

”Det finns inte mycket som antyder att Khanh skulle vara mera human än Diem. Hans misslyckade försök att strama åt tyglarna på sin polisstat i augusti — med ett, enligt uppgift, ’reserverat bifall’ av ambassadör Taylor — borde styrka det. Inte heller finns det anledning tro att någon annan individ eller junta, som USA kan besluta installera i Saigon, skulle visa mera mildhet.”

I Washington visste man mer än väl hur förhållandena var i fångelserna och koncentrationslägren under hela Diemregimen, och man vet hur de är nu. Hela denna jätteapparat för folkförtryck, terror och tortyr har från första till sista dollarn betalats av USA och byggts upp av 54 professorer från Michigan State University School of Police Administration som en del, för övrigt en av de största, av programmet för hjälp åt underutvecklade länder.

¹ USA:s Special Forces har behandlats bl.a. av Hanson W. Baldwin (”3 Pentagonproblem”) i New York Times 22/2 1961, Jack Raymond (”Pentagon diskuterar ett gerillaprojekt”) i New York Times 8/5 1961, C. L. Sulzberger (”President Kennedys egen gerilla”) i New York Times 19/5 1961, Stewart Alsop (”Den här gerillahistorien”) i New York Herald Tribune 3/5 1961 och Jack Raymond (”Hur de krigförande diplomaterna utbildas”) i New York Times 24-25/12 1964.

Den sistnämnde skriver om Fort Bragg: ”Centrum här har sitt ursprung i den Psychological Warfare Division som upprättades i Fort Riley, Kansas, 1950. Speciell krigföring definieras av officerarna här som tillämpningen av tre närbesläktade verksamheter — kontrarevolution, psykologisk krigföring och taktik och omstörtningsverksamhet i okonventionell krigföring, inklusive gerilla.”

De amerikanska läroböckerna i antigerillakrigföring behandlar de mångskiftande uppdrag som dessa Special Forces kan ställas inför. Så skriver t.ex. Paret och Shy i ”Guerillas in the 1960's”, som utgavs 1962: ”Slutligen kan USA vilja använda gerillan offensivt för att störta en regering, kommunistisk eller ickekommunistisk, som är tillräckligt förhatlig för oss. De svagaste kommuniststaterna i periferin, såsom Nordvietnam, är tänkbare kandidater och de som är i det närmaste satellitstater, såsom Kuba.” (S. 66) Men de anser att man måste gå fram med viss försiktighet, om man inte kan räkna med snabb seger. Med hänsyn till folkrätten är statskupper avgjort att föredra framför utdragna okonventionella krig. ”En statskupp, sådan som de USA kanske främjade i Guatemala och Iran, kan serveras för världen som ett fullbordat faktum, under det att gerillan är orimligt långsam i sitt arbete och nästan säkert drar med sig utdragna bekymmer för sina amerikanska supporters hela vägen.” (S. 67)

I en nyutkommen bok, "The new face of war", av den amerikanske journalisten Malcolm W. Browne, nämns att tortyren — nu som under hitlertiden — blir omsorgsfullt bokförd hos den högre byråkratin:

"Amerikanska rådgivare i Vietnam ogillar i allmänhet den tortyr de så gott som dagligen tvingas bevittna. Men de ska rapportera vad de ser på särskilda blanketter. Någon gång ingriper de aktivt i förehavandena, exempelvis genom att bjuda fången på en cigarrett eller en kolarulle. Men de kan inte ingripa alltför ofta utan att bli osams med de officerare och soldater, vilkas rådgivare de anses vara." (Citerat efter Sven Lindqvist, Dagens Nyheter 2/10 1965)

En konklusion, som jag inte sett någonstans men som borde ge sig själv, är att det i Washingtons ockupationsmakt på samma sätt som i Hitlers ockupationsmakt finns många typer av funktionärer och att folk i de reguljära militära förbanden inte alltid gillar och ibland chockeras av vad deras landsmän i den s.k. säkerhetstjänsten organiserar. De som skriver rapporterna om tortyren har inte samma höga och säkra ställning som de som organiserar terrorapparaten, föreskriver metoderna och tar emot rapporterna om sin organisations effektivitet. Från nürnbergprocesserna och andra processer mot tyska och japanska krigsförbrytare vet vi att detta inte befriar männen i ledet från juridiskt ansvar för de förbrytelser de medverkar i.

Det är nu känt hur dollarhjälpen fördelades under de första åren i Sydvietnam. Den ojämförligt största delen av den omskrutna synliga hjälpen, i genomsnitt 237 miljoner dollar för vart och ett av budgetåren 1954-1958, användes för militära och polisiära ändamål.

Richard W. Lindholm, som med gillande redovisar denna fördelning av hjälpen i "Viet-Nam: The first five years", skriver i en tabellkommentar att "två tredjedelar av den totala amerikanska hjälpen har använts för att finansiera återuppbyggnaden av de militära styrkorna" (s. 317).

Inte ens den lilla del som enligt planen skulle användas för civila ändamål gick dit den skulle: "åtta procent av totalanslaget för ekonomiskt och tekniskt bistånd användes för att utveckla polisstyrkorna" (s. 317). Checkerna från CIA går som bekant vid sidan om och utöver det officiella hjälpprogrammet. Genom den av Lindholm redigerade boken och många andra källor är det känt att det mesta av återstoden av den civila delen av dollarhjälpen gått till ändamål, som sannerligen inte förbättrat folkets existensvillkor i Sydvietnam: valutafonder i Genève för att trygga quislingministrarnas personliga framtid, vägbyggen för militärtransporter, ersättning åt feudala godsägare som befrielsefronten exproprierat jorden för, import av Coca-Cola, whisky, cadillacar och allt annat som quislingregimens män behöver och löner till den byråkrati på 700 man som gjorde den bakvända jordreformen och återinsatte feodaltherrarna på den jord, som bönderna fördelat mellan sig under åren 1946-1954 och som Saigonregimen fick kontrollen över efter omgrupperingen av de stridande styrkorna 1954.

Kommunister och vietnameser är för USA:s egna Special Forces vad kommunister och judar var för SS och Gestapo. Att talesmän för den amerikanska krigsmakten i Saigon numera ofta kallar alla vietnameser utom quislingarna för kommunister är förstås en konsekvens av den massiva isolering, som de amerikanska ockupanterna försatt sig i efter så många års ansträngningar att hålla korrumpierade juntor i kanslihuset och underkuva folket i övrigt. Men för dessa yrkesknektar med rasfördomar och herrefolksattityder ger sammankopplandet av två egenskaper, båda abnorma och utanför lagen, det moraliska försvarret för en besinningslös utrotning av allt liv i de vietnamesiska byarna.

Det finns en anmärkningsvärd skillnad mellan Hitlers SS och Johnsons Special Forces. På otaliga bilder från förintelselägren och de delar av Europa, som hitleristerna ockuperade, har vi sett hängningsscener, tortyrscener och kolonner av människor som fösts in i gaskamrarna med förtjust grinande tyska knektar runt omkring. Men dessa fotografier kom i dagen antingen som ett slags krigsbyte ur fickorna på tillfångatagna eller stupade tyskar eller hittades i arkiven efter kriget. Från officiellt hitler-tyskt håll dementerade man med indignation uppgifter om att tortyr och systematiskt mördande förekom.

Det var ett billigt hyckleri, och man kan diskutera vad som är vidrigast, tortyr med eller utan dementier. Men när serier av tortyrbilder från Vietnam sänds ut lika självklart som vykort med palmer och plager och när amerikanska tidningar återger dem med samma lidelsefria, sakliga texter som andra vardagliga bilder, måste tortyren och mördandet ha blivit normala element i knektarnas och redaktörernas vardagsliv.

Under rubriken ”Vietcongfångar underkastas hård behandling innan förhöret” visades i New York Times (27/10 1964) hur en quislingsoldat pressade in ett minst decimeterlångt knivblad till hälften mitt i buken på en nästan naken vietnames, liggande på rygg på marken, och hur två soldater på en annan bild sänkte ner en fånge med bakbundna händer och huvudet före i en vattentunna. Ingen kommentar som antydde att redaktionen funnit bilderna värda en särskild anmärkning.

I New York Times (7/9 1965) hade man också över tre spalter ett foto av den typ, som SS-soldaterna brukade ta att skicka hem till familjen, när de fångat in en rysk eller jugoslavisk partisan. I detta fall var det en soldat ur quislingarmén, som höll gevärsmynningen mot nacken på en civilklädd man i 20-25-årsåldern, och två leende ”rådgivare från USA:s armé, löjtnant John C. Winkler, andra från vänster, från Caney, Kansas, och kapten James A. Musselman, höger, från Fairfield, Pennsylvania”, som tittade på. Ingen redaktionell kommentar.

New York Times har vacklat hit och dit, troligen under trycket från sin relativt kvalificerade och till betydande del utländska läsekrets. Tidningen har ofta varnat mot en utvidgning av kriget innan beslut har fattats men lika ofta hittat motiveringar för stöd åt Washington sedan besluten har offentliggjorts. Men en konsekvent linje, medveten eller omedveten, i dess redaktionella politik har varit och är att kalla USA:s motståndare i Vietnam för kommunister eller ”röda”. Myten om att det i första hand är ett krig med samhällsomstörtande element på ena sidan och samhällsbevarande vietnameser på andra sidan, på USA:s sida, kan odlas på många sätt.

De amerikanska officerarna i Vietnam var länge ”rådgivare”, inte deltagare i kriget. I förhållande till tortyren och brutaliteterna i övrigt gällde de länge för att likna anhängarna av en indisk religion, som inte får döda kor men kan sälja korna till slakteriet. De tog gerillabönder till fånga, bjöd dem på cigaretter och lämnade över dem till quislingregimens tortyrmästare eller soldater som stod beredda att ta dem åt sidan och döda dem genast. Jack Langguth berättar i en Saigonkorrespondens i New York Times (7/7 1965):

”Amerikaner har i årtal vädjat om att kommunistiska fångar och särskilt desertörer från Vietcongs led skulle behandlas bättre av regeringen. Motiveringen har aldrig varit humanitär. Den grundades på en förhoppning om att ryktet om god behandling skulle cirkulera bland folket och uppmuntra till deserteringar.

De vietnamesiska regeringstjänstemännen i fånglägren har endast sporadiskt röjt någon förståelse för den amerikanska motiveringen.

Under striden vid Phubon förra veckan sköts åtminstone fem kommunistiska fångar, därför att regeringstrupperna, som tillfångatog dem, ansåg att de inte kunde vakta dem på ett tillfredsställande sätt.”

Vilket fruktansvärt hyckleri! ”Amerikaner har i årtal vädjat” till ”regeringen”, denna abstraktion, som inte ens en officiell amerikansk Vietnamexpert, Bernard B. Fall, ansåg skulle ha mer än högst tio minuter kvar, om den amerikanska militären och ekonomiska hjälpen upphörde. (Se ”The two Viet-Nams”, s. 289-290.)

Langguth fortsätter i samma korrespondens med följande bild ur den sydvietnamesiska verkligheten:

”Samtidigt som USA:s engagemang ökar, har grymhet också börjat uppträda bland de amerikanska trupperna. En besättningsman på en amerikansk helikopter återvände till sin bas på centrala högplatån förra veckan utan att ha med sig en ilsken ung fånge, som anförtrotts honom.

Han berättade för kamrater att han hade blivit uppretad av ynglingen och hade knuffat ut honom från helikoptern på ungefär 300 meters höjd.”

Amerikanska språkrör, bland dem USA:s ambassadpersonal i Stockholm, sprider statistiskt material för att visa vilka medicinska och pedagogiska insatser, som USA gjort och gör i Sydvietnam och i andra underutvecklade delar av världen. Även om deras uppgifter om medicinsk hjälp skulle vara korrekta, är de en utmaning mot allt som kan innefattas i begreppen realism och fair play. Om något av denna hjälp skulle nå ut till det vietnamesiska folket, kan det inte gottgöra vad en enda räd med stratosfärfästningar åstadkommer för folkhälsan i en vietnamesisk by eller den lemlästning som varje dag utförs i tortyrkamrarna i Saigon under uppsikt av amerikanska rådgivare.

De s.k. flyktingarna, som enligt vissa källor uppgår till 600 000 eller mera i de större städerna, har också en roll att spela i propagandan från Vita huset och USA:s ambassader. Utan tvivel finns det bland dessa flyktingar många som sökte sig till amerikanerna av personliga skäl. De gamla feodalherrarna till exempel. Och många av de civilgardister och hemliga agenter, som placerades ute i byarna efter 1954 och hann tortera och mörda mängder av patrioter, innan nationella befrielsefronten tog hand om byarna och det inte längre fanns jobb och säkerhet för böndernas förtryckare. Men vart tar alla de vägen, som blir hemlösa men slipper undan med livet, när sjunde flottan demolerar några kvadratkilometer av en tätbefolkad kustremsa och marintrupperna går i land och slår ut området med bulldozers och upprättar en marinbas eller bygger ett flygfält? Jo, de räknas in i flyktingmassan. Och vad händer med folket i de byar, som hemsöks av USA:s egna eller vietnamesiska Special Forces? Jo, de räknas också in bland flyktingarna, något som framgår av många korrespondenser, bland annat följande av Daniel F. Ford om ”Vietnams rödsinn”, les montagnards, dvs. de etniska minoriteterna i bergsbygderna:

”Inom ett par timmar steg de [kommandotrupperna] ner från sina lastbilar och började en femdagarsmarsch genom bergen, brände byar, förstörde grödan och tog med sig folket tillbaka till de regeringskontrollerade städerna. De flesta av flyktingarna var kvinnor, barn och gamla män. De unga männen i byarna brukade tillhöra Vietcong, och stöttrupperna brukade döda alla de kunde fånga in.” (The Nation 27/7 1964)

Under andra världskriget upprördes en hel värld av SS-truppernas repressalierad mot en tjeckisk by, Lidice, där alla män avrättades, alla kvinnor sattes i koncentrationsläger och alla barn omhändertogs och fördes bort. Lidices öde drabbar dagligen vietnamesiska byar, men ångesten och gråten når sällan genom McNamaras och Johnsons pressridå kring Sydvietnam,

och informationstjänsten vid USA:s ambassader berättar att snälla amerikaner riskerar livet för att komma ut till de kommunistkontrollerade byarna med vaccin och förbandsmaterial.

”25 Vietcong dödades”

Den 2 augusti 1965 öste de amerikanska marintrupperna in ett tusen artilleriprojektiler i byn Chan Son nära flygbasen Danang. ”Döda dom! Jag vill inte att någon ska kunna röra sej!”, skrek en amerikansk gruppchef, när han kommenderade sin grupp att storma byn sedan den lagts i ruiner av artilleriet. Och marintrupperna gjorde det. 25 bybor dödades, inklusive en kvinna, som slets sönder av artillerielden, och fyra barn, som träffades av salvor från helikoptrarna eller befann sig i ett skyddsrum, som en marinsoldat kastade en granat i. Många andra sårades. Och 80 fördes bort att ”förhöras”. De få hyddor, som var kvar efter artillerielden och helikopterangreppet, brändes ner.

Michael Munk, som gjort denna sammanställning — ur amerikanska korrespondenser — i National Guardian (14/8 1965), kan också berätta att byborna hade varnats före angreppet. Men:

”Överlevande upplyste senare om att när bönderna flyr före ett angrepp, blir de ofta bombade och utsatta för kulspruteeld från luften. De flesta föredrar därför att ta chansen i de skyddsrum som de byggt under golven.

Den 5 augusti sade en annan talesman för marintrupperna att välbyggda skyddsrum gör en vietnamesisk familj misstänkt... Ett hem med sådana möjligheter, fortsatte han, transformeras till ‘en militärpost snarare än en fredlig boning’.”

De första pressrapporterna om utraderingen av byarna Chamne och Chan Son vid Danangbasen uppgav att den utgjorde vedergällning (reprisal) för att FNL (nationella befrielsefronten) riktat artillerield mot och träffat helikoptrar, som sökte landa i risfälten, och att de flesta FNL-angrepp mot amerikanska baser hade gjorts i samförstånd med befolkningen i omgivningen. Raiderna mot Chamne och Chan Son antydde att USA:s stridskrafter i fortsättningen skulle bestraffa byar som inte lämnade upplysningar om FNL:s planerade angrepp.

National Guardian återger in extenso i samma nummer en UPI-korrespondens från originalupplagan av New York Herald Tribune (3/8 1965):

”CHAN SON, Vietnam. — ‘Gosse, jag knäppte en Vietcong. Jag knäppte åtminstone två av dom djävlarne [bastards].’

Detta triumfrop följde på en tiosekunders salva med automat-vapeneld i går och den dova knallen av en granat som kreverade under jorden. Marintrupperna beordrade en vietnamesisk korpral att gå ner i den sprängda hålan för att dra fram offren.

Offren var tre barn mellan 11 och 14 år — två pojkar och en flicka. Deras kroppar var perforerade med kulor.

Deras far var fortfarande omtöcknad. En kraftig marinsoldat lyfte upp honom och bar undan honom på axeln.

‘Oh, herregud’, utbrast en ung marinsoldat. ‘Det är ju bara barn!’

Ett ögonblick tidigare hade sex barn nära intill sett på när deras mor dog. Hennes blod blev som en mörk bäck i det ‘luftskyddsrum’ som familjen hade tagit sin tillflykt till när marintrupperna angrep. En rynkig mormor eller farmor hade lagt henne i en bekvämare ställning för att låta henne dö.

En man i sextioårsåldern tittade upp från hålan med skräckslagna ansiktsdrag. Hans kvidande blandade sig med bybarnens gråt.

I byn höll en liten pojke upp sin syster, som inte kunde vara mer än fyra år, för att vi skulle se. Hon hade skjutits genom armen.

Marintrupperna hade blivit utsatta för några salvor från krypskyttar i byn Chan Son, där man misstänkte att det fanns starka Vietcongförband, även sedan deras närbelägna fäste hade förstörts i förväg med artillerield och raketskjutande helikoptrar.

Krypskytteelden var anledning nog för marintrupperna att sätta in allt de hade: gevärseld, automatvapeneld och granater. Många kvinnor och barn råkade befinna sig i eldlinjen. Fem av dem dödades, och fem andra sårades.

Kort innan marintrupperna gick till angrepp hade en helikopter flugit över området och varnat byborna för att stanna i sina hem.”

Den 2 augusti 1965 var en dag som alla andra i Vietnam, bara med den skillnaden att Chan Son låg centralt och att det händelsevis fanns ett antal journalister på platsen. I den officiella kommunikén från USA:s militära högkvarter i Saigon den 3 augusti förklarades att samtliga 25 vietnameser som dödats i Chan Son var ”Vietcong” och att två korrespondenser som skrivits om förluster bland civilbefolkningen var ”sensationshistorier”.

Sedan Camne och Chan Son utplånats och de överlevande statistikförts som flyktingar eller överlämnats till Saigonregimens polisapparat för sedvanlig behandling, kom marintruppernas amfibietraktor och slätade ut ruinerna. För säkerhets skull fullbordade man förstörelsen av de båda byarna med koncentrerad artillerield. På militärt språk karakteriserades hela affären som ”en vidgning av perimetern” kring flygbasen Danang.

På tusentals andra platser har amerikanerna gjort öken och aska av byar och bönder, och yttervärlden har bara fått veta att man dödat så eller så många Vietcong, att de egna förlusterna varit ”lätta” eller ”moderata” och att allt förlöpt planmässigt. Men Danang är en av de största baserna och en av de få platser utanför Saigon, som amerikanska journalister har möjlighet att besöka. När marintrupperna vidgat perimetern kring basen eller utplånat en by som vedergällning för att ett plan skjutits ner eller en röd fana har siktats, har det några gånger funnits journalister på platsen, och en vanligen enspaltig korrespondens har lämnat några kompletterande fakta utöver dagens kommuniké från USA:s högkvarter i Saigon.

Jack Langguth meddelade följande i en korrespondens i New York Times (19/3 1965):

”Sydvietnamesiska flygplan dödade uppskattningsvis 48 civila, däribland 45 skolbarn, vid en räd i går mot en Vietcongbas endast 8 kilometer från Danangs flygbas.

Besättningen på ett vietnamesiskt observationsplan förklarade räden med att säga att de hade sett en Vietcongflagga vaja över byn Man Quang. De rapporterade också att deras plan hade beskjutits från byn.

Vietnamesiska attackbombplan av Skyraidertyp förstörde byskolan och andra byggnader. Trots sin närhet till den amerikanska basen har byn ansetts vara kontrollerad av den kommunistiska gerillan.

Enligt militära talesmän i Danang hade överlevande från räden försökt bära likkistor in i Danang som protest men hölls tillbaka av vietnamesiska trupper.

Inga amerikanska trupper får permission till staden Danang i dag som en försiktighetsåtgärd inför Vietcongs ’anti-amerikanska dag’ i morron.”

Den 23 september avrättades tre vietnameser som hade deltagit i en sådan demonstration. Neil Sheehan rapporterade i en korrespondens från Saigon i New York Times (28/9 1965):

”De tre åtalade Vietcongagenter, som sköts av den vietnamesiska regeringen i Danang, anklagades för att ha lett en antiamerikansk och regeringsfientlig demonstration i hamnstaden förliden måndag. De flesta demonstranterna var fiskare från byarna runt staden.

De förklarade att amerikanska marintrupper, som vaktade Danangs flygbas, hade drivit dem bort från deras hem, att bestämmelserna om utgångsförbud medförde avbräck för dem i fisket och att regeringen besköt deras byar med artilleri.

Demonstranterna bar antiamerikanska och regeringsfientliga fanor och plakat. En del av dem ropade okvädingsord till åtskilliga marinsoldater, som promenerade i närheten, men så långt man känner till förekom inga våldshandlingar.

Vietconggerillan organiserar ofta sådana demonstrationer i syfte att misskreditera regeringen i befolkningens ögon.

Avrättningen av de tre i Danang fick en ökad publicitet därför att regeringsmyndigheterna tvingades uppskjuta den ursprungliga offentliga ceremonin i fotbollsstadion, när utländska fotografer” vägrade gå med på att inte ta bilder förrän avrättningen var över.”

Den fick också en ökad publicitet genom att nationella befrielsefrontens radio meddelade att FNL omedelbart efteråt hade avrättat två amerikanska fångar, sergeant Kenneth Roraback från U. S. Army Special Forces och kapten Humbert Versage, som, när han tillfångatogs, var ”rådgivare i fråga om underrättelseverksamhet åt den vietnamesiske provinsledaren i den Vietcongdominerade Camauprovinsen”, allt enligt samma korrespondens i New York Times. Detta var andra gången, som man från FNL hade rapporterat vad man i amerikansk press och i Washington har betecknat som brutala vedergällningshandlingar.

Första gången var i juni 1965, då FNL:s radio meddelade att man avrättat sergeant Harold Bennett, som, när han togs till fånga, var ”rådgivare för en vietnamesisk jägarbataljon”. Det skedde i omedelbar anslutning till att en 24-åring, Tran Van Dang, i egenskap av ”terrorist” avrättades offentligt på marknadsplatsen i Saigon och den nyinstallerade chefen för marionettregeringen, vicemarskalk Ky, hade gett order om att man skulle förbereda offentliga avrättningar i alla städer där juntan hade kontrollen. Vid en presskonferens i den befriade delen av Sydvietnam gjorde då en talesman för FNL:s väpnade styrkor följande deklARATION:

”Avrättningen av en amerikansk angripare, som begått många förbrytelser mot folket i Sydvietnam, utgör en varning till de amerikanska angriparna och deras lakejer, som gjort sig skyldiga till de mest barbariska handlingar mot krigsfångar, att mördarna måste plikta för sina blodsskulder. Tidigare och nu —och detta gäller även i framtiden — har Sydvietnams nationella befrielsefront tillämpat en korrekt och humanitär linje gentemot krigsfångar. Men nuvarande och framtida amerikanska krigsfångars öde i händerna på befrielsefrontens väpnade styrkor kommer att bero på de amerikanska angriparna själva.” (Vietnam Courier, Hanoi, 1/7 1965)

I ett uttalande från FNL:s pressbyrå den 26 september 1965 om avrättningen av sergeant Roraback och kapten Versage meddelades:

”De amerikanska angripare, som tagits tillfånga av FNL:s väpnade styrkor, borde för länge sedan ha ställts inför folkdomstol för sina olagliga angrepp på vårt land och sina monstruösa förbrytelser mot vårt folk. FNL har emellertid tills nu visat mildhet mot dem. Mot bakgrunden av de urskillningslösa massakrer, som begås mot våra landsmän, har överkommandot för FNL:s väpnade styrkor denna gång fattat det rättvisa beslutet att döma till döden de två ovannämnda amerikanska angriparna.” (Vietnam Courier 23/9 1965)

Sedan Washington efter den andra avrättningen hade gjort protestuttalanden och hänvisat till Genèvekonventionen om behandling av krigsfångar och ett uttalande av utrikesminister Dean

Rusk i augusti 1965 om att USA tillämpade denna konvention i Vietnam, återkom Neil Sheehan med en artikel från Saigon i New York Times (30/9 1965). Artikelrubriken var: ”Vietnam — den inofficiella brutaliteten”. Han berättade att Rusks uttalande på intet sätt hade följts av någon ändring i behandlingen av krigsfångar i Sydvietnam och att gerillan betraktas och behandlas som ”rebeller och förrädare” och hämningslöst torteras och dödas av marionettregimens militära, paramilitära och polisiära förband:

”De favoritmetoder, som regeringstrupperna använder vid tortyren, är att långsamt misshandla en fånge, släpa honom efter ett fordon, anbringa elektroder på känsliga kroppsdelar eller täppa till munnen på honom och samtidigt hålla vatten, som kryddats med mycket stark peppar, ner genom näsborrarna på honom.”

Han gör gällande att det finns ”otaliga fall”, där tillfångatagna s.k. regeringsoldater och myndighetspersoner blivit lika grymt behandlade av andra sidan, och fortsätter:

”USA är i den olyckliga situationen att kräva human behandling av amerikanska fångar hos kommunisterna, samtidigt som det har vägrat att ge garantier om liknande behandling av Vietcong, som tillfångatagits av amerikanska markstridsförband.

Sådana fångar överlämnas efter ett preliminärt förhör till de vietnamesiska myndigheterna, av vilka de givetvis kan bli och ofta blir grymt behandlade ..

Innan kaptenen och de båda sergeanterna sköts som en repressalieåtgärd av gerillan fanns det 21 amerikanska militärer i Vietcongs händer. Där finns nu 18 plus fyra amerikanska civilpersoner.

Ytterligare 35 amerikaner har rapporterats saknade sedan deras plan skjutits ner under flygbombardemang mot Nordvietnam. Många av dessa förmodas vara nordvietnamesernas fångar.

Men på grund av att ingen krigsförklaring gjorts är dessa fångar officiellt upptagna som ’kvarhållna’ [’detainees’]. Ledningen för United States Military Assistance har t.o.m. utfärdat en förordning som förbjuder användningen av ordet ’krigsfånge’ för att beteckna deras status.

Fram till 1963 behandlades amerikanska krigsfångar i regel väl av Vietcong och frigavs ofta efter några månaders fångenskap för det propagandavärde som sådana handlingar har.

Men allteftersom det amerikanska engagemanget i Vietnam blivit hårdare, har gerillans inställning till fångar hårdnat, och de försöker nu tydligt att använda dem som utpressning i avsikt att hindra vietnamesiska regeringen från att avrätta tillfångatagna Vietcongterrorister eller agitatorer ...

Med undantag av ett fall, där gerillan i förväg hotade att avrätta en civil amerikansk fånge, om en dömd kommunistisk terrorist arkebuserades, har USA:s ambassad här vägrat öva press på vietnameserna att inte avrätta terrorister och agitatorer. Terroristen har ännu inte avrättats, och enligt uppgift är den civile fången fortfarande i livet.”

I samma nummer av New York Times (28/9 1965) förekom följande notis:

”Sydvietnams premiärminister, viceflygmarskalk Nguyen Cao Ky, sade att han planerade fortsätta med att avrätta kommunistiska terrorister trots Vietcongs repressalieåtgärder, rapporterade Reuter. Han sade att de flesta avrättningarna skulle genomföras i tysthet men att några skulle offentliggöras för att tjäna som avskräckande exempel.”

”Nu kan ni bomba vad ni vill”

Dagens mål var en trång dalgång 45 kilometer norr om Thyhoa och 7 kilometer från Syd kinesiska sjöns kust. Kapten Ralph E. Donaldson, en trettiofemårig flygofficer, som

tidigare flugit åttamotoriga bombplan av typ B-52, vanligen kallade stratosfär-fästningar, är nu flygeldledare och kom den 6 oktober i förväg till den lilla dalen i en 0-1, ett rekognoseringsplan, för att utmärka bombmålen med rökraketer.

En inte namngiven korrespondent var med honom i planet, och det är hans närmast entusiastiska rapport i New York Times (7/10 1965), som ger oss dessa upplysningar om den alldagliga räden.

”Regeringstrupper hade blivit beskjutna varje gång de försökt komma in i dalen och hade begärt ett flygangrepp”, berättar korrespondenten. Klockan 7: 17 på morronen kretsade kapten Donaldsons plan över dalen. Inga tecken till liv syntes. Men man såg att ”Vietcong” hade varit i verksamhet. Den bit av riksväg 1, Sydvietnams viktigaste landsväg, som man såg från planet, var skuren i skivor av dussintal djupa skyttegravar.

Kapten Donaldson markerade målen med fosforraketer och gav radioinstruktioner till Kilo Five och Kilo Six, kodbeteckningarna för de reabombplan, som medverkade. Klockan 7: 37 blev de åtta A-1E-planen från hangarfartyget Midway, stationerat 160 kilometer från Sydvietnams kust, synliga. Så här skildras det av korrespondenten:

”Skyraider nummer ett började sin tur några ögonblick senare, dök ner mot dalen med högsta fart och rätade upp sig något hundratal meter över trädkropparna. I det ögonblick då planet var närmast marken, släpptes fyra stavar från buken på det.

Bruna och svarta blommor sköt upp över dalen. En sekund eller två senare sattes observationsplanet i dallring av smällen av en 500-kilosbomb.

‘Det var en bra träff’, sa kapten Donaldson, ‘men du är omkring 100 meter norr om de största byggnaderna. Åter en tur, och åter nära fullträff: ‘Ah, spotta opp er, killar! Nu är ni för långt åt söder.’

Det tredje planet i den första gruppen om fyra kom in för sin tur, och dess last föll rakt på en samling hyddor och vanliga hus. De större byggnaderna hade av underrättelsetjänsten angetts som utbildningscentrum för gerillan.

‘Underbart!’ ropade kapten Donaldson med tonvikt på varje stavelse. ‘Det var fullträff. Nu kan ni bomba vad ni vill inom en radie av 500 meter.’

Propellerdrivna bombplan gjorde tur efter tur och fyllde dalen med brun, svart och vit rök. Några släppte högexplosiva bomber, andra napalm.

När det hela var över, svepte kapten Davidson in för att titta närmare på det. Dalens gräsbeklädda yta var överströdd med kratrar, träden stod i brand, och de flesta av hyddorna och byggnaderna var sönderbombade eller skymdes av rök.

‘Jag ska rapportera att ni förstört 42 hus och skadat 10’, sa piloten till Kilo Five och Kilo Six.

‘Det har varit ett nöje att samarbeta med er.’

Kapten Donaldson vände sin 0-1 mot södern och satte kurs på Tuyhoa.”

Med kort tids mellanrum tillkännages att nya vapen och nya metoder satts in. Varje gång är det en bekräftelse på att tidigare vapen och metoder blivit lika många besvikelser eller — som var fallet med de strategiska byarna — rena fiaskot. Våren 1965 hade amerikanerna nått följande stadium, enligt Seymour Topping i en Saigonkorrespondens under enspaltig rubrik på en innersida i New York Times (14/4 1965):

”USA:s och Sydvietnams flygbefäl har fortfarande svårt att hitta bombningsobjekt utom när Vietcong sätter in stora förband i utdragen strid. Attackbombplanen håller emellertid på att tillämpa en ny teknik, som har psykologisk såväl som destruktiv verkan.

Ett av elementen i den nya tekniken är 'lazy dog'-kanistern. När kanistrarna exploderar på något tusen meters höjd, utlöser de en dusch av vassa projektiler som faller som regn över området. Varje projektil som träffar en människa får samma verkan som en 45-kalibrig kula och kan genomborra fordon och byggnader med tunna väggar.

En annan teknik är 'plantsättningen'. Hundratals bomber med fördröjd utlösning släpps på vad man tror vara ett område där Vietcong har förläggningar. Bomberna exploderar när som helst från två timmar till upp till två dygn senare. Plantsättning har genomförts i stor skala på den centrala högplatån nära gränsen till Laos, där det misstänks att förband från den reguljära 325:e nordvietnamesiska divisionen kan ha infiltrerat.

Tillfångatagna Vietcong har hittills inte röjt att de varit särskilt oroad av denna nya teknik utan fortsätter att tala om napalm som den mest fruktade vapentypen ..

Efter samråd med lokala vietnamesiska tjänstemän i vissa provinser har Vietcong-kontrollerade områden förklarats för 'bombfria' zoner. Amerikanskt och vietnamesiskt flyg kan då angripa allt som ses röra sig där."

Men inte heller detta var effektivt nog. Den 18 juni 1965 började man bombningar med stratosfärfästningar, baserade på Guam, Okinawa och andra platser i Stilla havet. De flyger vanligen på 7 000 meters höjd, och det uppges att de varken syns eller hörs förrän de närmar sig sina mål. Efter några veckor blev räderna med stratosfärfästningarna rutinmässiga och nära nog dagliga. Även de mest tätbefolkade områdena har drabbats av dem.

Det amerikanska flyget har lidit betydande förluster. Mängder av helikoptrar, propellerdrivna bombplan och även reajaktpplan och reabombplan har skjutits ner. Beslutet att övergå till bombning med enorma kvantiteter spräng- och napalmbomber från hög höjd, då träffsäkerheten kraftigt reduceras, måste ha varit motiverat av förlusterna och den sjunkande stridsmoralen bland flygarna.

En av mina vietnamesiska vänner, Xuan Oanh, som jag träffade sommaren 1965, berättade att många av de plan som störtat vid kusten överhuvudtaget inte varit skadade. Men sedan det blivit vanligt att minst vart femtionde plan skjutits ner vid räder över Nordvietnam, ofta t.o.m. vart tjugofemte plan, och att räderna mot gerillan i Sydvietnam blivit nästan lika farliga, har det varit enkelt för flygarna att räkna ut att deras livslängd i kriget i genomsnitt håller sig mellan en och två månader, om de flyger dagligen. Ofta har man därför från marken kunnat se hur flygarna spelat träffade, gjort en fladdrig vändning och hoppat med fallskärm så snart de kommit ut över havet och varit säkra på att bli uppmärksammade av räddningshelikoptrar.¹

I en korrespondens från Saigon i New York Times (31/8 1965) påpekades att det inte fanns "några vetenskapliga argument" för bombningarna med stratosfärfästningar men att militären ansåg de var nödvändiga. Överbefälhavaren general William C. Westmoreland hade gjort framställning om den första B-52-räden och hade fortsatt att tala varmt för projektet:

¹ Amerikanernas makabra brist på utrymme och säkerhet i Sydvietnam är sannolikt det viktigaste skälet till att man tvingas föra luftkriget huvudsakligen från baser utanför Vietnam: hangarfartygen, Thailand, Guam, Okinawa osv. Efter gerillans många framgångsrika räder har även de största baserna i Sydvietnam blivit osäkra investeringar, och en abnormt stor del av USA:s egna trupper måste avdelas för vaktjänst, sedan man inte längre kan lita helt på några infödda förband. "Det finns amerikaner vid omkring 200 anläggningar över hela Vietnam, och enligt en uppskattning i Pentagon skulle det krävas 50 bataljoner militärpolis — i runt tal 200 000 man — för att skydda dessa anläggningar på ett tillfredsställande sätt." (Time 19/2 1965)

Under rubriken "Vingarna rivs av" berättade Danuel F. Ford i en Saigonkorrespondens i The Nation (13/7 1964) att många plan hade fallit sönder i luften och många piloter dödats, därför att alla plan tvingades lyfta med maximal motorstyrka: "De pressas uppåt, stiger i snäva spiraler tills höjdmätaren visar 700 meter eller mera. Först då kan besättningar och motorer slappna av. Den enda säkra kommunikationsleden i Sydvietnam är luften, och de enda säkra vägarna dit är de spinkiga luftkorridorerna över regeringskontrollerade utposter och städer."

”Från militära källor erfars att en faktor som ledde till framställningen om räderna var erfarenheten den 15 april, då man försökte massiv mättnadsbombning med attackbombplan mot ett Vietcongområde i Tayninhprovinsen. Det krävdes 400 bombplan, praktiskt taget alla som var tillgängliga i Sydvietnam, under 12 timmar för att lägga bombmönstret, och genomgången efteråt visade att experimentet i allt väsentligt hade blivit ett misslyckande på grund av trasiga bombmönster.

Enligt andra källor satte man igång räderna delvis för att förbättra den sydvietnamesiska militärens moral och delvis för att förmå den vietnamesiska armén att försöka ge sig in i de områden där Vietcong har starka fästen.”

I en annan Saigonkorrespondens ungefär samtidigt i New York Times (30/8 1965) skrev James Reston om ”Vietnams tragiska paradox”:

”Folket i Sydvietnams byar vet nu att om de gräver tunnlar åt Vietcong och ger dem mat och skydd, så tar de risken att bli överösta med granater eller bombade, och detta har otvivelaktigt komplicerat fiendens problem, men det har också ställt nya problem på vår sida. För det har orsakat stora lidanden och stor förstörelse bland civilbefolkningen.

Det här landet börjar bli fruktansvärt misshandlat från luften. Så till exempel upptog fredagens USA-kommuniké 57 anfall av flygvapnet på en enda dag i sydligaste delen av Sydvietnam och 95 anfall av flottans attackbombplan från hangarfartyget U.S.S. Coral Sea. Flottan rapporterade att den fällt mer än 65 ton bomber och beräknade att den dödat 5 Vietcong, förstört 102 byggnader och skadat 65.

I Mekongdeltat i södern rapporterade flottan också att jagaren U.S.S. De-Haven avlossat 355 salvor med 12,5-centimeters ammunition mot Vietcongs samlingsområden vid kusten. ‘Från observationsposterna bedömdes effekten på målen som mycket god’, sades det i kommunikén. ‘Sex byggnader förstördes, och granatsplittereffekten var mycket god över ett mycket stort område.’

Det enda problemet med detta är att Vietcong vanligen inte har utbildnings- och försörjningscentra, som ligger för sig själva, åtskilda från sydvietnameserna, utan är verksamma bland folket, där granatsplittret har ‘mycket god effekt’ på kommunister såväl som ickekommunister.

Detta är det djävulska dilemmat i den nuvarande amerikanska strategin i södern.”

Och i en korrespondens från Saigon två veckor senare skrev James Reston i New York Times (13/9 1965) under rubriken ”USA kanske kan vinna kriget i Vietnam men förlora folket” att det fanns flera allvarliga problem och att *”en del (sic!) av orsaken till pessimism inför framtiden utöver den omedelbara krisen är att Sydvietnam i verkligheten inte har en regering som regerar eller ens en armé som kämpar i den mening vi lägger in i dessa uttryck.”* Att USA inte har och aldrig har haft folket i Sydvietnam och följaktligen inte kan förlora det, är James Reston givetvis medveten om, även om han leker med en vag illusion. Intressant är i alla händelser hans upplysning att ”amerikanska diplomater här, till skillnad från deras kolleger i Washington” inte längre räknar med något klart avgörande i kriget utan hoppas kunna reducera gerillan till ”hanterliga proportioner” så att *”arbetet med att pacificera Sydvietnam och upprätta en stabil ansvarig regering kan göra några framsteg”*. Dithän har det officiella USA kommit efter 11 år i Sydvietnam. Det finns ingenting som kan kallas regering. Man är nöjd om man till sist kan få ihop folk till en. Det vietnamesiska folket har verkligen visat att det inte vill ha hjälp från USA. Det finns ingen regering i detta ords vidaste mening att hjälpa. I kraft av vilka argument har då USA i mitten av oktober 1965 150 000 militärpersoner i landet och 35 000 eller 40 000 på den stora armadan utefter kusterna? Nya truppkontingenter pumpas ständigt in och vid årsskiftet 1965-1966 väntar man att

ockupationsmakten ska uppgå till 200 000, flottan inte inberäknad och givetvis inte heller de många hundra tusen man som krävs för denna krigsmaskins transporter och underhåll.

Framförallt ökar flyginsatsen och därmed de två centrala problemen, enligt James Reston i samma korrespondens:

”Det första är att bombplanen för att angripa Vietcong, som terroriserar och söker skydd i byarna, kommer att bli tvungna att skada civilbefolkningen i byarna ännu mer. Det andra är att ryssarna kommer att stoppa in mer och mer luftvärnspjäser i det här landet och sålunda öka förlusterna bland amerikanska flygare och plan ..

Under det att Washington följaktligen talar om möjligheten av en kinesisk intervention i markkriget, är de amerikanska myndigheterna här ännu mera bekymrade inför det faktiska perspektivet av ryska luftvärnsrobotar, ryska jaktplan och ryska lätta bombplan. Perspektivet på längre sikt är alltså inte så ljusst här. Detta ställer flera fundamentala frågor:

Hur kommer den amerikanska opinionen att reagera över stigande förluster bland besättningarna på våra egna attackbombplan? Och hur kommer den amerikanska opinionen att reagera om USA:s luftangrepp åstadkommer mer och mer förluster inte bara bland den kommunistiska Vietcongerillan utan bland den sydvietnamesiska civilbefolkningen?”

En ”modifierande” faktor beträffande den senare frågan utvecklar han i följande märkliga resonemang:

”... vietnameserna är ett stoiskt folk, som har lidit så mycket under mandarinerna, fransmännen, japanerna och sina egna ledare i Saigon — som de flesta vietnameser betraktar som ett avlägset och fientligt centrum för korruption och förtryck — att de sannolikt kommer att uthärda misshandel längre än någon i väster skulle kunna tro vara möjligt.”

Meningen i detta resonemang är gåtfull. Den enda tolkning jag kan komma fram till är att amerikanerna, enligt Reston, kan göra vad som helst i Vietnam men ändå hoppas att folket blir tillfredsställt om Washington efter femton eller tjugo års ansträngningar lyckas bilda ”en stabil ansvarig regering” i Saigon.

Napalm

Attackbombplan har använts i Sydvietnam sedan 1961, berättar Jack Langguth i en artikel från Saigon i New York Times (2/3 1965):

”Redan från början har flygvapnet använt napalm, även om man i vissa amerikanska kretsar brukat förneka det. Att fälla napalm ger möjlighet att tränga in i hålor och underjordiska tunnlar, där gerillan söker skydd.

‘Allmänheten tycks ha denna motvilja mot napalm, därför att de tror att det är snällare att spränga huvet av en mänska än att steka ihjäl henne’, sa en amerikansk officer.

I början av förra året, när beslutet fattades att ersätta T28:orna och B-26:orna med Skyraiders, hade utbytet av bombningarna varit nedslående för de amerikanska och vietnamesiska flygvapnen.

Så till exempel hade man i januari 1964 räknat kropparna av 276 personer i alla åldrar, som dödats av regeringsbomber. ‘Vi hade inga lönande måltavlor’, sa en amerikansk flygofficer. ‘Vi släppte 125-kilosbomber, och fienden sprang undan bland träden.’

De smidiga Skyraiderplanen har en imponerande bomblast, upp till 800 kilo eller så mycket som B-17-planen i andra världskriget. Med den mera vanliga lasten av 3 000 kilo kan planen av typ A-1H hålla sig i luften under tre och en halv timme.

I och med att Vietcong började mera ambitiösa operationer vid Anlao och Binggia förra hösten, kunde statistikerna i USA:s flygvapen notera en avgörande förändring i bombningsresultaten.

Förra oktober månad var det antal som man visste hade dödats genom luftangrepp 212 personer. I november steg siffran till 1 329. Hela antalet i december var 1 192, i januari 1 006, och denna månad kommer antalet räknade kroppar åter över tusentalet.

Det var med dessa siffror i tankarna, som Washington gav militärledningen här tillstånd att använda amerikanska reoplan, förda av amerikaner, vid bombningsräder.”

När ”premiärminister” Ky ”i nationalistkinesiska flygvapnets kanariegula uniform och en sorgfälligt bevarad scarf, hans gamla skvadrons emblem” bevistade ett storslaget party ombord på jättehangerfartyget U.S.S. Independence den 9 september var han, enligt den närvarande reporterns skildring i New York Times (10/9 1965), ”tydligt imponerad av vad han såg”, särskilt av reoplanens luftkoreografi och av det fem tunnland stora flygdäcket. Genom fartygets högtalaranläggning hyllade han besättningen och sa något som kanske var hans livs enda realistiska bedömning:

”Vad ni gör här kommer vårt folk att minnas i hundra år.”

När han lämnade fartyget dignade han av presenter, bl.a. tusentals ”småkakor för vietnamesiska barn”. Korrespondensens avslutning är en torr rapport:

”Under dagen flög piloterna från Independence på 120 uppdrag över Sydvietnam och sände regn av napalm och splitterbomber [fragmentation bombs] över sampaner, byar, förrådsmagasin och andra byggnader, som förknippas med Vietcong.”

Napalm användes i Koreakriget och uppges ha använts mot den indianska gerillan i Peru, kurderna i Irak och gerillan i Angola. Amerikanska militära kommentatorer har betecknat napalm som ett utomordentligt mycket billigare vapen än atombomber mot mindre mål eller mot militärförband med stor spridning, såsom i djungelkrig. Under erövringen av Dien Bien Phu översköldes befrielsearmén med napalm, när den grävde sig fram och kämpade i zickzackformade skyttegravar. ”Ett nytt och djävulskt raffinerat antigerillavapen håller på att provas av flottan”, hette det i ett meddelande från Pentagon, återgivet av brigadgeneral Samuel B. Griffith i ”Mao Tse-tung on guerilla warfare” 1961. ”Det är ett flytande sprängämne med fördröjd verkan, som sprutas ut från ett eldkastarlikt vapen och tränger in i rävlyor och bunkrar. När det några sekunder senare absorberat syre från luften, exploderar det med en fruktansvärd kraft.” (S. 31)

Vid sidan av atombomberna över Hiroshima och Nagasaki torde napalm vara det mest urskillningslösa vapen som någonsin använts. Eftersom amerikanerna och quislingarna i Vietnam inte kan — och sedan länge inte heller försöker — skilja mellan krigförande och civilbefolkning, mellan militära konstruktioner och skyddsrum, mellan militära förläggningar och skolor, sjukvårdsstationer och böndernas fattiga hyddor, lägger de allt i ruiner med sprängbomber och avslutar flygbombardemangen med napalm och fosforbrandbomber mot det liv som eventuellt finns kvar. Sedan de alltmer övergått till bombning med snabba plan från hög höjd, både i Sydvietnam och Nordvietnam, har de ofta missat de avsedda målen och åstadkommit katastrofer även i de egna leden, såsom när de hösten 1965 bringade 55 quislingpoliserna och deras anhöriga om livet med en bombmatta som lades i den neutrala zonen men på fel sida om 17:e breddgraden.

Som terrorvapen är napalm troligen lika effektivt som atombomber. Alla människor har en naturlig skräck för att bli brända levande. Till detta kommer vissheten att napalm aldrig ger en ögonblicklig och smärtfri död. I bästa fall dör offren av rökskador och koloxidförgiftning eller

omvärvda av lågor. Napalm är bensin i geléform, klibbar fast vid kläderna, på huden och i håret och hinner åstadkomma djupa, oerhört plågsamma, vanställande brännskador även om offret haft turen att träffas bara av enstaka stänk och snabbt kunnat kväva de explosionsliknande flammorna. För att ytterligare försäkra sig om en hundraprocentig verkan kombinerar amerikanerna napalmbombning med fosforbrandbombning så att bensingelén ska fortsätta att brinna även under vatten, om offren händelsevis skulle ha en flod eller en vattensamling att störta sig i.

Inte ens i de mest utvecklade länder finns en sjukvårdsapparat som kan ge den nödvändiga vården i tid åt något hundratal som skulle överleva en bombning med napalm. Under normala förhållanden räknar man med att en brännskada, som omfattar 50 procent av kroppsytan, leder till döden i 50 procent av fallen. Med normala förhållanden menar man att den brännskadade får modern sjukhusbehandling inom loppet av fyra timmar. Redan 25-procentiga brännskador leder till döden i 50 procent av fallen, om behandlingen inte kan sättas in förrän ett à två dygn efter skadans uppkomst. Men napalm, som alltid ger tredje gradens brännskador, d.v.s. åstadkommer en förkolning av vävnaderna, behöver inte omfatta så stor del av kroppsytan för att leda till döden. Många av dem som överlever de direkta skadorna dör under chockfasen efteråt, då kroppens normala jämviktstillstånd är mer eller mindre starkt rubbat och endast upprepade blodtransfusioner, intravenös vätsketillförsel och annan specialiserad behandling kan rädda livet.

I Sydvietnam, där det bara finns ett par hundra läkare på 14 miljoner invånare och där det överhuvudtaget inte har funnits läkare och annan modernt utbildad sjukvårdspersonal för landsbygdens och djungelområdenas befolkning, krävs det ingen utvecklad fantasi för att fatta vad ett flyganfall med napalm och fosforbrandbomber måste innebära, särskilt för barn och äldre människor, som under vanliga förhållanden har mindre motståndskraft och som där dessutom i regel är undernärda, försvagade av masksjukdomar och malaria och saknar penicillin och förbandsmaterial att förebygga infektioner i såren. De som överlever men fått ögonlocken, munnen, händerna eller fötterna sönderbrända kan heller inte räkna med plastikkirurgisk, ortopedisk eller annan behandling.

Det finns inget moraliskt eller juridiskt försvar för användningen av ett urskillningslöst vapen som napalm mot det vietnamesiska folket. Nationella befrielsefronten i Sydvietnam och Demokratiska Republiken Vietnams regering har uppenbarligen folkrätten på sin sida, om de tillämpar stadgan för den internationella militärdomstolen i Nürnberg av år 1945, vars artikel 6 mom. b handlar om krigsförbrytelser, inklusive ”godtycklig förstörelse av städer eller byar eller ödeläggelse, som icke dikteras av militär nödvändighet”, och vars artikel 6 mom. c handlar om brott mot humaniteten, ”nämligen mord, utrotande, förslavande, deportation och andra omänskliga handlingar, begångna mot någon civilbefolkning före eller under kriget”.¹ Den anklagades ställning i den militära eller civila hierarkin friar honom inte från ansvar. Stadgans artikel 8 lyder: ”Det förhållandet, att en svarande handlat på order av sin regering eller av en överordnad, skall icke fritaga honom från ansvar, men det må tagas i betraktande som skäl till straffets nedsättande, om domstolen finner att rättvisan så kräver.”

National Guardian i New York innehöll den 18/4 1964 en sammanställning av pressmaterial under rubriken ”USA:s ansikte i Vietnam — ett foto berättar”. Här finns utrymme endast för några avsnitt ur sammanställningen:

”Under de senaste åren har många fotos av fruktansvärt stympade civila offer för kriget i Vietnam förekommit i tidningar i USA. I nästan samtliga fall har bildtexterna angett eller

¹ Stadgan är återgiven in extenso i ”Nürnbergprocessen 1, Domstolsstadga och anklagelseakter”, Stockholm 1946 (Skrifter utgivna av Utrikespolitiska institutet, Kooperativa förbundets bokförlag).

antytt (se National Guardian 3/10 1963) att kvinnorna och barnen dödats eller skadats av nationella befrielsefrontens väpnade styrkor, när de i själva verket fallit offer för en strategi, som USA utvecklade i Koreakriget att bränna, bomba och kulsprutebeskjuta hela byar, som misstänktes för att vara tillhåll för trupper eller gerilla. Men den 20 mars distribuerade Associated Press ett foto, som tagits av en västtysk fotograf och vars publicering, enligt Washington Post (29/3), orsakade 'oförutsedda och oberäknliga propagandaskador' för USA:s sak.

Trots att AP:s text till fotot förklarade att barnets 'kropp var totalt täckt med brännsår från en napalmbomb efter ett angrepp mot en by av vietnamesiska flygvapnet' och, enligt I. F. Stone's Weekly (30/3), instruerade de tidningar, som ämnade återge fotot, att inte ändra bildtexten, strök New York Times hänvisningen till napalm.

Fotot utlöste snabbt reaktioner. Den 23 mars rapporterade AP från Saigon: 'Anblicken av barn, som låg halvdöda med napalm-brännsår överallt på kroppen, var uppskakande för både vietnameser och amerikaner som kom in i en by vid Kambodjas gräns sedan den hade anfallits av regeringsplan (den 19 mars) ... Att oskyldiga barn dog under denna räd och farhågorna för att många fler kommer att dödas med det tempo som de militära aktionerna fortsätter att öka, är tillnyktrande fakta för amerikanerna här.'

'Med sprängämnen sådana som dessa', fortsätter AP-rapporten, 'måste civilpersoner komma att drabbas ... Det moraliska dilemma vi ställs inför är vad vi ställdes inför i Korea och i alla andra krig vi utkämpat, sade en amerikansk officer. Vi vill inte att civilpersoner ska dödas, och ändå dödas de därför att det är en fruktansvärd biprodukt av kriget.'

I en annan AP-korrespondens från Saigon samma dag rapporterades att regeringsjuntans chef major Nguyen Khanh hade fått en fråga om 'regeringens bombning av byar som hade medfört att vuxna och barn dödats och oroat många amerikaner'. Khanh svarade att det var 'ett svårt problem men att det ibland inte finns något val. Vi kan inte skilja på Vietcong och oskyldiga bönder. Det finns ingen maskin som kan skilja på dem åt oss. Ibland ger bönderna sig iväg innan vi bombar. Men det är inte lätt att finna en lösning.' ..

Washington Post (30/3) anmärkte att de nyligen genomförda napalmbombningarna, 'som bör betecknas med ordet brutalitet, allvarligt skadat USA:s anseende i hela världen'. Den sade att 'det finns ett fall rapporterat, där napalm använts mot ett Vietcongsjukhus, markerat med rödakorstecken'. I ett officiellt uttalande från försvarsdepartementet om napalmbombningarna förklarades att napalm 'används när det är det mest effektiva vapnet mot det mål det gäller, t.ex. en kommunistisk fabrik eller en av Vietcongs vapendepåer med halmtak'."

Efterskrift

Några klipp om reaktionerna i USA.

Tretton amerikanska soldater, de enda som återstod av en större styrka efter en månads djungelstrider, vägrade angripa en överlägsen FNL-styrka, ställdes inför krigsrätt, ströks ur rullorna och sändes tillbaka till USA i april 1965. Deras gruppchef Bruce Whitten, flygsergeant, 26 år, intervjuades efter hemkomsten. Han hade tjänstgjort två år i Vietnam. Ur intervjun, som återgavs i den amerikanska tidskriften Free Student (nr 4, 1965):

”Fråga: När du läser statistiken att mindre än 400 har stupat, vad anser du? Hur många amerikaner har du sett stupa i strid i Sydvietnam?

Svar: Jag såg minst så många stupa under den tid jag var därborta.

Fråga: Du såg mer än 350 stupa?

Svar: Minst. Jag räknade dem faktiskt inte, men jag är säker på att jag sett mer än 350 döda.”

En löjtnant i U.S. Army Special Forces, Richard R. Steinke, 27 år, ställdes inför krigsrätt på Okinawa den 27 juni 1965. Han gick ut från West Point med ett av de högsta betygen 1962 och tjänstgjorde i Special Forces i Sydvietnam sedan juli 1964. När han beordrades till en avlägsen plats för att fortsätta tjänstgöringen, vägrade han, enligt New York Times (28/6 1965), med motiveringen: ”Kriget i Vietnam är inte värt ett enda liv.” Krigsrätten, som hade formell möjlighet att döma honom till fem års fängelse, dömde honom att mista lönen och alla intjänade förmåner och strök honom ur rullorna. I en kort notis från Milwaukee i samma nummer av New York Times meddelades: ”Ett tjugotal demonstranter med plakat deltog i en två timmars sympatidemonstration utanför huvudpostkontoret i centrala Milwaukee, löjtnant Steinkes hemstad, i går.”

Många tiotusentals studenter och lärare vid de flesta, om inte vid alla amerikanska universitet har på många sätt, bl.a. genom teach-ins, dygnslånga debatter, demonstrerat mot kriget i Vietnam. Vid de första av dessa teach-ins accepterade också Washington inbjudan att ställa upp, och t.o.m. CIA:s man, president Johnsons föredragande i säkerhetsfrågor, McGeorge Bundy, deltog i en debatt. Ur en insändare, signerad George Kauffman, i The Nation (28/6 1965):

”Många av professor Scalapinos gamla studenter kommer ihåg hur bestämd han var i sin övertygelse att de asiatiska folkens nationalistiska strävanden var patriotiska, inte ‘Peking-dirigerade’. Nu påstår han att det är fråga om ‘angrepp inifrån’, som naturligtvis leds därefterifrån. Hans omsvängning kunde man se på ett dramatiskt sätt, när han högg mikrofonen utan att ha blivit tillfrågad för att hjälpa McGeorge Bundy, som hade satt sig själv på kroken i sina försök att svara på en flickas fråga i Wheeler Hall här under en tidigare debatt. Hon frågade: ‘Vilken hållning kommer vår regering att inta om Sydvietnams folk väljer en kommunistisk regering?’ Bundy svarade med en lång historisk studie om hur ingen kommunistisk regering någonsin kommit till makten genom ett val och satte sig. Hon reste sig och sa: ‘Var vänlig svara på frågan.’ Bundy reste sig igen och sa att om något sådant skulle inträffa, ‘så skulle det bli under de mest ohyggliga påtryckningar av kommunisterna’, och tänkte sätta sig igen, men det blev så kraftiga buanden att han till sist sa: ‘Jag vet inte.’ Då hoppade professor Scalapino upp och sa: ‘Bönderna i Vietnam vet inte hur kommunisterna är, så hur skulle dom kunna ha ett val?’ En annan professor sa efteråt till mig: ‘Jag undrar vad Scalapino anser om alla oss bönder som röstade på Lyndon B. Johnson.’ ‘

Just när manuskriptet till denna bok håller på att avslutas, meddelar New York Times (22/10 1965), att motåtgärder planeras: petitionslistor för kriget i Vietnam, en ”patriotisk parad” i New York, demonstrationer *för* kriget, blodgivning och insamling av gåvor för USA:s trupper i Vietnam osv. Senator Thomas J. Dodd har, enligt samma korrespondens, karakteriserat antikrigsdemonstrationerna som ”liktydiga med öppen revolt” och förklarat att ”vi måste dra en gräns och dra den snart och dra den bestämt mellan yttrande- och församlingsfrihet och frihet att begå landsförräderi”. Många studenter i USA har redan dömts till fängelsestraff för sin verksamhet mot kriget i Vietnam. Andra har relegerats från sina universitet. I The Nation (27/9 1965) redogör Hunter S. Thompson för ett antal av de förordningar och åtgärder, som studenterna drabbats eller kommer att drabbas av.

Antikrigsrörelsen i USA har haft en betydelse som inte får underskattas, och det är inte troligt att den kan kvävas och slås sönder med samma framgång nu som under fyrtitalet och femtitalet. Men det krävs en utomordentligt kraftig rörelse också i alla andra länder för att Washington ska tvingas konstatera att det smutsiga kriget inte är värt sitt pris.

Intresset och sympatin för Vietnam är enormt överallt i världen, särskilt bland ungdomen. Vietnam har för den unga generationen blivit vad Spanien 1936-1939 var för den ungdomsgeneration som jag tillhörde.

Likheterna är många. Franco och hans fascistiska junta fick ett avgörande militärt stöd av Mussolinis Italien och Hitlertyskland men också av demokratierna i Västeuropa, som genom sin noninterventionspolitik hindrade den spanska republiken att få vapen och annan materiell hjälp utifrån. I Sverige gjordes =det snabbt till ett strafflagsbrott — sex månaders fängelse — att ansluta sig som frivillig till internationella brigaden. Massmedia ställdes tjänstvilligt till fascistidans förfogande. Spanien blev, i likhet med Vietnam nu, krigsgalningarnas exercisfält och ett laboratorium för testning av nya vapen, nya krigsmetoder, nya sätt att terrorisera och tortera ett lands befolkning och förgifta den allmänna opinionen.

Akademiska föreningens stora sal i Lund och Uppsala universitets aula fylldes till sista plats för de första teach-ins om Vietnam i Sverige hösten 1965. Studentopinionen är utan tvivel mycket betydelsefull. Men en ännu större roll skulle en stark och allmän kampanj från fackföreningsrörelsens sida kunna spela. Det räcker med att erinra om spanienrörelsen 1936-1939. Under dessa tre år samlades i Sverige in mer än 50 miljoner kronor, och när rörelsen var som starkast fanns 1 400 lokala spanienkommittéer, de allra flesta förankrade i fackföreningarna. Fem hundra svenska ungdomar tog sig på olika vägar till Spanien och kämpade som frivilliga. En tredjedel av dem stupade. För Vietnam krävs inga personliga offer av oss. Det krävs bara att vi gör vad vi alla kan göra: skriva brev till dem som har makten här och i USA, skriva insändare i pressen, protestera mot en falsk nyhetsförmedling, organisera lokala solidaritetskommittéer och demonstrationer, starta insamlingar för humanitär hjälp osv.

Spanien blev inledningen till andra världskriget. Om världens folk inte reagerar ännu kraftigare, uthålligare och effektivare nu än då, är det en kuslig realism i att räkna med att Vietnam blir inledningen till det tredje världskriget.

Litteratur

I denna förteckning har medtagits de böcker, som författaren citerat i texten eller i något fall anlitat utan att särskilt ange källan. Citaten ur pressen är fullständigt dokumenterade i texten, varför det inte ansetts nödvändigt utöka boken med de sidor som en särskilt referensavdelning skulle kräva.

Citaten ur New York Herald Tribune och New York Times är hämtade ur ”European Edition” respektive ”International Edition” utom det fåtal gånger, där det anges att de är återgivna efter andra författare och där de ursprungligen torde vara tagna ur originalupplagan.

Alleg, Henri: *La Question*. Les Editions de Minuit. Utg. 1958 i svensk övers. under beteckningen *Torturen* och med förord av Jean-Paul Sartre. Arena, Sthlm, 8: 75.

Burchett, Wilfred (1955): *North of the 17th Parallel*. Red River Publishing House, Hanoi.

Burchett, Wilfred (1957): *Mekong upstream*. Red River Publishing House, Hanoi. Också utg. av Seven Seas Publishers (engelskspråkigt förlag), Berlin, TDR, DM 2: 85.

Burchett, Wilfred (1964): *My visit to the liberated zones of South Vietnam*. Foreign Languages Publishing House, Hanoi. De Las Casas, Bartolomeo: *Tears of the Indians* (*Brevissima Historia*). Engelska upplagan av 1656 i faksimil (1953?). Academic Reprints, Box 3003, Stanford, California, \$6: 50.

Chesneaux, Jean (1955): *Contribution à l’histoire de la nation vietnamienne*. Editions Sociales, Paris.

- Contribution to the history of Dien Bien Phu. Vietnamese Studies 3, March 1965. I distribution genom Xunhasaba, 32, Hai Ba Trung Street, Hanoi, Democratic Republic of Vietnam.
- Cook, Fred J. (1962): The warfare state. With a foreword by Bertrand Russell. Macmillan, New York, \$4: 95.
- Documents relatifs à l'exécution des Accords de Genève concernant le Viet-nam (1956). Département de la Presse et de l'Information du Ministère des Affaires Etrangères de la République Démocratique du Viet-nam. Vitbok, som bl.a. innehåller de båda texter av Genèveavtalen, som gäller Vietnam: "Accord sur la cessation des hostilités au Viet-nam" och "Déclaration finale".
- Eisenhower, Dwight D. (1963): Mandate for change, 1953-1956. Doubleday & Company, New York, \$6: 95.
- Fall, Bernhard B. (1963): The two Viet-Nams. Second edition. Praeger, New York, \$7: 95.
- Graber, D. A. (1959): Crisis diplomacy. A history of U. S. intervention policies and practices. Introduction by Hans Morgenthau. Public Affairs Press, Washington, D.C., \$ 6: 75.
- Griffith, Samuel B. (1961): Mao Tse-tung on guerilla warfare. Praeger, New York, \$4: 50.
- Halberstam, David (1965): The making of a quagmire. Random House, New York, \$5: 95.
- Janse, Olov (1959): Ljusmannens gåta. Arkeologiska upplevelser i Sydöstasien. Rabén & Sjögren, Sthlm, 29: 50.
- Hofstadter, Richard (1948): The American political tradition. Vintage edition 1954, \$0: 95.
- Jordan, Amos A. (1962): Foreign aid and the defense of Southeast Asia. Praeger, New York, omkr. 40 kr.
- Lancaster, Donald (1961): The emancipation of French Indo-China. Oxford University Press, London, 45 sh.
- Lindholm, Richard W. (editor) (1959): Viet-Nam: The first five years. An international symposium. Michigan State University Press, omkr. 40 kr.
- Mao Tse-tung (1965): Militärpolitiska skrifter, I—II. Bo Cavefors Bokförlag, Malmö. Del I och II 55: —.
- Nürnbergprocessen I. Domstolsstadga och anklagelseakter. (1946)
- Utrikespolitiska institutet/Kooperativa förbundets bokförlag, 5:—. Perlo, Victor (1963): Militarism and industry. Arms profiteering in the missile age. International Publishers, New York, \$3: 75. Peterson, Major Harries-Clichy (1961): Che Guevara on guerilla warfare. Praeger, New York, \$3: 95.
- Paret, P. & Shy, J. W. (1962): Guerillas in the 1960's. Praeger, New York, \$3:95.
- Roy, Jules (1963): La bataille de Dien Bien Phu. Julliard, Paris. I sv. övers. 1964 under beteckningen Det gröna infernot, Slaget om Dien Bien Phu. Rabén & Sjögren, Sthlm, 34: 50.
- Sartre, Jean-Paul (redaktör): Les Temps Modernes, 9:e année, N:os 93-94. Augusti-septembernumret 1953, som var ett nästan 600sidigt specialnummer om Vietnam.
- Scheer, Robert (1965): How the United States got involved in Vietnam. Center for the Study of Democratic Institutions, Box 4068, Santa Barbara, California. \$0: 75.
- Snow, Edgar (1963): The other side of the river. Gollancz, London, 3 gns.

Takman, John (1959): Vår vid Syd kinesiska sjön. En resa i Vietnam och Kina 1958. Clarté, Sthlm, 6: 50.

Tanham, G. K. (1961): Communist revolutionary warfare. Praeger, New York, \$5: 00.

Vietnam i svensk pressdebatt sommaren 1965. Bokförlaget Prisma/Studentföreningen Verdandi, 11: 50.

Wise, David & Ross, Thomas B. (1964): The invisible government. Random House, New York, \$5: 95.